

ספר

חידושי רבנו חיים הלוי

חדושים וביאורים על הרמב"ם

מאת

רבנו הגדול הגאון החסיד רבן ומאורן של כל בני ישראל
מרן רבנו חיים הלוי זצוקלה"ה סאלאווייציק
מלפנים ר"מ בהשיבה הגדולה דוולאזין ואח"כ אב"ד ור"מ בעיר בריסק

ובמהדורה זו נתוספו
ביאורים והערות
ליקוט מגליונות חזו"א ומספרי ראשי הישיבות
ומו"מ בדבריהם
מפתח סימנים ומפתח יסודות
ומפתחות מפורטים על סדר הש"ס

כל הזכויות שמורות

©

להשגת הספר, הערות והארות

ניתן לפנות לכתובת

בוצ'קובסקי

נתיבות המשפט 91 מודיעין עילית

0548407520 או 089791880

עימוד :

יואל ברדריק

054-8496627

דברים אחדים למהדורה זו

הספר "חידושי רבנו חיים הלוי", כידוע לכל בר בי רב, הינו עמוד התיכון ואבן היסוד בתורת הלומדות. אבל דא עקא שישנן כמה סיבות המפריעות להפיק מן הספר את מלוא התועלת.

הסיבה הראשונה היא, הקושי בהבנת עומק כונת רבינו הגר"ח, משום שהספר נכתב בלשון קצרה ולפעמים כמעט ברמיזה, כאשר מעיד מרן הגר"ז בהקדמת הספר: "ולגודל ענותנותו שנה הכל בדרך קצרה ובדברים מעטים, עד שפעמים רבות כלל חדושים גדולים ונכבדים במלה אחת או שתיים ממש". וגם משום שהיסודות הכתובים בספר בנויים לפעמים על יסודות מוקדמים ועל הצעת הסוגיא, וקשה מאוד לרדת לסוף דעת מרן מבלי ללמוד קודם את שורש הדברים, או את הצדדים האפשריים שמהם בא לאפוקי.

הסיבה השניה היא, קושי ההתמצאות. דברי רבינו הינם ארוכים ועמוקים, ולעיתים בסימן אחד הוא חורז ועובר מענין לענין בכמה וכמה נושאים, והיסודות הגדולים מסתתרים לפעמים בתוך הדברים, בחצאי משפטים ובקיצור נמרץ, ומשום כך קשה להניח את האצבע על המקום בו נמצא היסוד הגדול הנוגע לפעמים לסוגיות אחרות מהסוגיות שבהן עוסק הסימן. ולדוגמא, בסוגית עדי חתימה ועדי מסירה בשטרות, רבינו מגדיר בקיצור נמרץ מה פועלים בשטר העדי מסירה ומה פועלים העדי חתימה, וזהו כמובן יסוד מוסד לכל גדרי שטרות. דא עקא שמילים אלו מסתתרות בתוך סימן ארוך בהלכות עדות פ"ה ה"ו, העוסק בדין נמצא קאו"פ בעדי השטר. ועוד דוגמא, המושג "חיוב שבועה" הוא מושג עמוק וראשי הישיבות האריכו לדון בו, ורבינו נוגע בזה בדרך אגב במילים ספורות בהלכות שמיטה ויובל פ"ט ה"ו בתחילת הסימן ובהמשך דבריו בהגדרה עמוקה. וכהנה רבות.

והסיבה השלישית היא, חוסר ההיקף. כידוע חלק גדול מהיסודות המופיעים בספר נוגעים להרבה סוגיות, ועסקו בהם גדולי האחרונים, הן אחרונים שקדמו לרבינו, והן תלמידיו ותלמידי תלמידיו. וכאשר רואים הגדרה מסוימת בדברי רבינו מתבקש לדעת מה אומרים על זה האחרונים. לפעמים בכתבי תלמידי רבינו כמו הגר"ז או הגרש"ש מוצאים הגדרות דומות, ופעמים ההבדלים בין ההגדרות הם הבדלים בכל יסוד ההבנה. מצוי גם שהם מביאים את דברי רבינו בנוסח אחר (וד"ז מצוי מאוד בכתבי רבינו בסטנסיל), ולפעמים אחרי העיון בדבריהם דברי רבינו מובנים יותר. כל זה זרק חפוש אחר חפוש.

מכל הסיבות הנ"ל נוצרה המהדורה שלפנינו, היוצאת לאור בעצתם ובעידודם של גדולי וזקני ראשי הישיבות שליט"א.

ואלו המעלות שבמהדורה זו:

גוף הספר. בדברי רבינו לא הוכנסו שום שינויים (למעט פתיחת ראשי תיבות זעיר שם זעיר שם), גם לא שינויי קיטוע. ואף על פי כן, בקטעים ארוכים שיש קושי ללמוד את כל הקטע הוכנסו מרווחים במקום שיש הפסק ענין או גמר דבר, בכדי להקל על המעיין למצוא את מבוקשו בתוך הדברים, ובכדי ליתן ריווח בין פרשה לפרשה.

כותרות משנה. מחמת שבדברי רבינו כלולים יסודות גדולים בדברים קצרים המובלעים לפעמים בין השיטין, וכן הרבה מן היסודות מופיעים בתוך הדברים בחשבון הסוגיא, ולא תמיד יש ביכולת המעיין ללמוד את כל הקטע בכדי למצוא מבוקשו, צוינו כותרות משנה בשולי הגליון, להקל על החיפוש.

ביאורים. כאמור לעיל, במקום שבו באו דברי רבינו בקצרה, או שהורגש צורך לבאר ממה בא לאפוקי, או שיש צורך להקדים את הצעת הסוגיא בקצרה, או את היסודות שעליהם נשענים דברי רבינו, נכתב ביאור בשולי הדף, תחת הכותרת "ביאורים". כמובן שא"א לקבוע מסמרות בדברי רבינו, ומי יאמר שזכה לרדת לעומק כוונתו כאשר כבר מרן הגר"ז מעיד בהקדמתו וז"ל: "ואשרי מי שיעמוד על אמתתן ועומקן של דברים גם אחרי היגיעה והעיון המרובה", ואעפ"כ יש להציג הדברים לעורר לב המעיין, והבוחר יבחר.

עצי החיים. כאמור לעיל, רבותינו ראשי הישיבות האריכו לדון בדברי רבינו, לפעמים לבאר ולפעמים להקשות, הן מסברא והן מגמרא. נעשה מאמץ ללקט מדבריהם, הן במקומות שבהם הם מביאים את דברי רבינו בשינוי נוסח שלפעמים מסייע בהבנה, והן במקומות שהם מקשים ודנים בדברי רבינו, שאז יש לדון ליישב דעת רבינו ולבאר דעת החולקים. מלבד כ"ז, כאמור לעיל בהרבה מקומות דברי רבינו נוגעים לנידונים שנידונו בספרי האחרונים שקדמו לו, כמו הקצוה"ח וכדו', וראוי לדעת את האחרונים המדברים בנושא. גם בזה נעשה נסיון להביא קצת בכל ענין מה שיש לדעת בנושא. כל אלה באו תחת הכותרת "עצי החיים".

לא הארכנו בליקוט זה יתר על המידה, שלא לייגע את הלומדים ושלא להוציא את הספר מתכליתו. כמו"כ הבאנו רק דברי האחרונים שספריהם מצויים בבתי המדרשות, כדוגמת אבי עזרי, אבן האזל, שיעורי ר' שמואל וכדו', ולא מקבצי זכרון וכתבי ידות וכדו'.

גליונות חזו"א. גליונות מרן החזו"א על חידושי רבנו חיים הלוי הם ספר בפני עצמו. ידוע לכל הלומד בהם שספר זה טעון לימוד והעמקה, וכתוב בתמצית ובקצרה כנוסח הרגיל בספר חזו"א, ולעיתים קשה לעמוד על עומק כוונתו. במהדורה זו הובאו חלק נכבד מהגליונות בהסברת הדברים. כמובן אין זה תחליף לעיון בלשונו הזהב של מרן זללה"ה.

ניתן לחלק את גליונות מרן החזו"א לשלשה סוגים. הסוג הראשון הוא הערות על דרך הלימוד של מרן הגר"ח בש"ס וברמב"ם, שלדעת החזו"א לא משמע כן ולא כך יש ללמוד את הדברים. הסוג השני הוא קושיות מראשונים ואחרונים מפורשים שאומרים להדיא להיפך מדברי הגר"ח. הסוג השלישי הוא קושיות הנובעות ממחלוקת בהבנת שרשי הדברים. במהדורה זו צוינו קושיות החזו"א בעיקר מן הסוג השלישי, עם הצעת דברים ליישב את הקושיות, ע"מ לחדד את הבנת הדברים ולעמוד על שורשי המחלוקת בהבנת הסוגיות בין רבותינו הגר"ח והחזו"א. בהרבה מקומות הובאו גם גליונות מהסוג השני, דהיינו קושיות החזו"א מראשונים מפורשים. לעומת זאת ההערות על דקדוק ואופן לימוד דברי הרמב"ם והגמרא לא הובאו כלל, והרוצה לעמוד על הדברים הנה ספר גליונות חזו"א לפניו במהדורה המקובלת.

גליונות חזו"א וההצעות ליישוב השגותיו לא הובאו במהדורה זו כספר בפני עצמו, אלא נכללו בתוך הליקוט "עצי החיים" הנ"ל. **מפתח הסימנים.** בתחילת הספר נעשה כלי עזר להתמצא בספר בנקל ע"י "מפתח ענינים", המגדיר בתמצית במה דן רבינו בכל סימן. כמובן שאין אפשרות להקיף את כל הענינים שכל סימן דן בהם, באשר הדברים מסתעפים לפעמים להרבה סוגיות, והכתורות נכתבו רק למטרת סיוע לחיפוש בלבד.

מפתח יסודות. בסוף הספר נעשה מפתח על היסודות שבאו בדברי רבינו, הן היסודות שהאריך בהם והן היסודות שבאו לפעמים כמעט ברמז. לתועלת המשתמשים הדברים חולקו לנושאים ע"פ סדרי הש"ס כאשר יראה המעיין.

מפתח על סדר הש"ס. לתועלת הלומדים נערך מפתח על סדר הש"ס, שלא במתכונת המקובלת שבו מצוין כל מראה מקום שהוזכר בדברי הספר אפי' כדרך אגב, אלא צוינו רק המקומות בהם דברי רבינו מוסיפים בהבנת הסוגיא, בתוספת מספר מילים המגדירות את הנקודה שעליה דן רבינו בסוגיא. כמו"כ צוינו גם מקומות שלא באו במפורש בדברי רבינו אבל הם עוסקים בנושא בו דן הסימן. (כגון, בריש מכות צוין הסימן בו מייסד רבינו בגדרי פסול חלל, באשר הדברים נוגעים ללימוד הסוגיא. בריש גיטין צוין המקום בו מגדיר רבינו את פעולת עדי חתימה ועדי מסירה בחלות השטר, וכחנה ע"ד זו).

יתן ה' שהדברים יביאו תועלת להבנת דברי רבינו וצו"ל ולהעמקת ההבנה בתורה הקדושה, ותרבה הדעת.

לעילוי נשמת
האשה הצדקנית
אשת חיל עטרת בעלה
מרת אסתר מלכה קליין ע"ה
בת הגאון רבי יעקב צבי כ"ץ זצ"ל
אשר עבדה את בוראה תמיד
בכל לבבה ונפשה
וכל ימיה נתנה ליבה וכוחותיה
להיטיב לאחריו
נלב"ע בשיבה טובה ובשם טוב
בליל שמחת תורה תשע"ו
ת.נ.צ.ב.ה.

התודה והברכה
להאי גברא רבה
העומד בראש הבית שמגדלין בו תורה ויראה
כולל תפארת זלמן במודיעין עילית
הרה"ג ר' יהודה אריה כהן שליט"א
אשר בין כותלי בית מדרשו
נתברר ונתלבן החיבור הזה בדיבוק חברים
ובזכות עינו הטובה וליבו הרחב
התאפשר העסק בספר הזה
יוכה להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה
מתוך הרחבת הדעת

מפתח הסימנים

הלכות יסודי התורה

פ"ה ה"א בדין יהרג ואל יעבור ברציחה..... א

הלכות תפילה

פ"ד ה"א בגדרי כוונה בתפילה..... ג

פ"ה ה"ו בגדרי תפילת נדבה..... ה

הלכות תפילין

פ"א ה"א בדין עיבוד לשמה, ובגדרי קדושת תפילין ומזוזה..... ו

פ"א ה"ו בדין סתמא לשמן בסת"ם, וסתמא לשמן בעכו"ם, ודין עכו"ם לאו בר לשמה..... יא

הלכות מילה

פ"א ה"י בגדרי חיוב מילת עבדים, ובדין מילה לשמונה..... טו

הלכות שבת

פ"ה ה"י ביסוד דין דבר שאין מתכוין ומשאצ"ל..... יז

פ"ד ה"א בסוגיא דכוורת, ובדין חורי רה"י, ועוד..... כ

פ"ד ה"ט בשיטת הרמב"ם בהך דנעץ בו יתד מיעטו..... כז

פ"ו ה"ט בשיטת הרמב"ם דפירצת י' אוסרת בפרמ"ר, וביסוד דין פתח וצוה"פ..... כט

פ"ז ה"ב וה"ג בדין כתותי מיכתת שיעוריה בלחי ובקורה, וביסוד דין מחיצה י'..... לד

הלכות עירובין

פ"ו ה"ט בסוגיא דכיכר זו היום חול ולמחר קודש..... לה

הלכות יום טוב

פ"ו ה"א בגדר קדושת שני יו"ט של גלויות בזה"ז..... לז

הלכות חמץ ומצה

פ"א ה"ג בגדר מ"ע דתשביתו..... לח

פ"ו ה"ה בדין העושה עיסה מן החיטים ומן האורז..... מ

פ"ו ה"ה בדין עיסת הכלבים, ובגדר שימור לשם מצה..... מה

הלכות סוכה

פ"ד ה"א בדין גוד אסיק במחיצות עמוד..... מו

פ"ה ה"ט וה"כ בדין פסול אויר בסוכה, ובדין חמתה מרובה..... מח

פ"ה ה"ב בדין חבוט רמי בסכך ובאוהל הטומאה..... נב

פ"ו ה"ט בשיטת הרמב"ם דדפנות הסוכה נאסרין..... נו

הלכות אישות

פ"ב ה"ט בדין בנים כסימנין, ובסוגיא דאכל חלב ונעשה סריס, ובסוגיא דיש בגר בקבר, ובגדר מיאון..... נז

פ"ב ה"ט בדין שיעור שערות..... סב

פ"ג ה"ח בדין דעת האשה בשטר קידושין..... סה

פ"ו ה"ד בשיטת הרמב"ם בדין תנאי קודם למעשה..... סו

פ"ו ה"ט בדין חלות קידושין בעובר..... ע

פ"ו ה"ב בדין שבועה על שעבוד קרקעות, ובסוגיא דהילך..... עב

הלכות גירושין

פ"ו ה"ט בדין קיום על שליחות הולכה, ואין מעידין על הקטן..... עו

פ"ח ה"ג בענין הרי זה גיטך ע"מ שתנשאי לפלוני..... פ

פ"ב ה"ג יסוד דין הפה שאסר בקיום שטרות..... פא

פ"ב ה"ב בדין ע"א לגבי אשה בעדות מיתה..... פד

הלכות יבום וחליצה

פ"ד ה"ט בדין עדות קיום בחליצה, ובגדר יעוד..... פח

פ"ו ה"ט בגדר איסור סוטה ספק..... צא

הלכות נערה בתולה

פ"א ה"ט בדין בא עליה ומתה פטור מן הקנס..... צג

פ"ב ה"ג בגדר זכיית האב בכו"פ..... צה

הלכות סוטה

פ"ג ה"ג ביסוד דין נאמנות ע"א בסוטה..... צז

הלכות איסורי ביאה

פ"א ה"ב בדין איסור טומאה לבעל בקינוי וסתירה וע"א..... צח

פ"ד ה"ב בגדר דין וסתות..... קא

פ"ג ה"א בגדר טבילת עכו"ם להיות עב"כ..... קג

פ"ג ה"ב בדין עב"כ אחר שחרור קודם טבילה..... קז

פ"ו ה"ט בדין יחוס אחר האם לקדושת קהל ולויה..... קט

פ"ז ה"ב בגדר פסול חלל..... קיב

הלכות מאכלות אסורות

פ"א ה"ט בגדרי סימני טומאה וטהרה בעופות..... קיז

פ"ג ה"א בדין יוצא מן הטמא..... קיט

פ"ד ה"ג בגדרי בריה, והאם נבלה חשיבא בריה..... קכא

פ"ט ה"ט ביסוד דין אפשר לסוחטו אסור, ובגדר טכע"ק..... קכו

פ"ה ה"ט בענין רבעי בחו"ל..... קכח

פ"ד ה"ו בדין צירוף מינים למלקות ולביטול ברוב..... קכט

פ"ו ה"א ביסוד דין טעם כעיקר..... קלא

הלכות שחיטה

פ"ב ה"ט בדין כוי לענין חלב וכיסוי הדם ומתנות..... קלד

הלכות שבועות

פ"ח ה"ג בדין הכופר בממון שיש עליו שעבוד קרקעות..... קלה

הלכות נדרים

פ"ג ה"ב בדין הקמה אחר הפרה, וכל שאינו בזאח"ז וכו'..... קלח

הלכות ערכין וחרמין

פ"ו ה"ט בדין נתינת ביכורים לכהן..... קמ

מפתח הסימנים

הלכות תרומות

פ"א ה"י בדין אין קנין לנכרי בא"י, ובדין הפקעת יובל..... קמא
פ"א ה"א בדין הלוקח פירות מעכו"ם לענין חיוב נתינה..... קמה
פ"א הכ"ב ביסוד חיוב תרו"מ בסוריא ובשנער..... קמו
פ"א הכ"ב בדין פירות שהביאו שליש בחו"ל ונתמרחו בא"י..... קמז
פ"ח ה"ד בגדר זכיית עובר בירושה..... קנא
פ"ג ה"ט בדין ביטול במינו המעורב בשאינו מינו, ובדין איסורין
מבטלין זא"ז..... קנו

הלכות מעשר

פ"ב ה"א בדין פטור לקוח ממעשר..... קנח

הלכות מעשר שני

פ"א ה"ד בדין מע"ש ובכור בחו"ל..... קס
פ"ח ה"ז בגדרי חילול מע"ש..... קסב

הלכות ביכורים

פ"ב ה"ג בדין קונה ג' אילנות..... קסח
פ"ב ה"ז בדין קנין נכרי לפטור ביכורים ותרו"מ..... קסט
פ"ו ה"ט בדין העושה עיסה ע"מ לחלקה..... קעב
פ"ח ה"ז בגדר שעת חיוב חלה..... קעה
פ"י ה"ד בגדר חיוב ראשית הגז..... קעח

הלכות שמיטה ויובל

פ"ט ה"ז בדין שביעית משמטת את השבועה..... קעח
פ"י ה"ה בענין מנין שמיטין ויובלות..... קפא
פ"ב ה"ז בענין קידוש הארץ בביאה שניה לגבי יובל..... קפד

הלכות בית הבחירה

פ"א ה"י בסוגיא דנעקרה האבן ועמד במקומה..... קפז

הלכות ביאת המקדש

פ"א ה"ט בדין ביאת בע"מ למקדש..... קפט
פ"ב ה"ה בדין איסור יציאת כהן בשעת העבודה..... קצב
פ"ג הכ"א בגדרי ביאה ושהיה בטומאה במקדש ובנזיר..... קצג
פ"ד ה"ז בדין טומאת התהום בנזיר ובפסח..... קצו
פ"ט ה"ז בגדר העבודה דהדלקת הנרות..... רד

הלכות איסורי מזבח

פ"ג ה"י בגדר פסולא דבעל מום..... רו
פ"ה ה"ז בדין חטאת גזולה..... רז

הלכות מעשה הקרבנות

פ"י ה"ב בדין צירוף איסורים שונים לטכע"ק..... רח
פ"ג ה"ב ביסוד פסול נשפך, בדם ובקומץ..... ריא
פ"ח ה"י בגדר חיוב אשם תלוי..... ריב
פ"ט ה"ג ביסוד דין שיריים..... ריד

הלכות תמידין ומוספין

פ"ג ה"ד בדין הולכת קטורת ודין ימין..... רטו

הלכות פסולי המוקדשין

פ"ב ה"ז בדין הכניס דם בשוגג וכיפר..... רטז
פ"ג ה"ח בדין משילת האור ובגדר לחמו של מזבח..... ריז
פ"ג ה"ט בגדר הולכה לחוץ והולכה שלא ברגל..... ריט
פ"ד ה"ב בהא דזריקת פסול עושה שיריים..... רכא
פ"ח ה"י ב בחיובא דטומאה בעצים ולבונה..... רכג
פ"ח הכ"ד עוד בענין הנ"ל..... רכה

הלכות עבודת יום הכיפורים

פ"ה ה"א בשיטת הרמב"ם גבי הקדים מעשה לחברו..... רכח

הלכות מעילה

פ"ב ה"ה בגדרי הקדש פרה אדומה..... רכט
פ"ח ה"א בגדר איסור מעילה..... רל

הלכות קרבן פסח

פ"ב ה"ז בדין שחטו ע"מ שיתכפרו ערלים בזריקה..... רלד
פ"ב ה"ז בגדרי מינוי בפסח..... רלו
פ"ה ה"ז בגדר דין קטן בקרבן פסח..... רלט
פ"ו ה"א בגדרי דיחוי טמא וטבוי מפסח..... רמב

הלכות נכורות

פ"ו ה"י בדין חיוב יורשין במעשר בהמה..... רמה

הלכות שגגות

פ"ג ה"ד בגדר הפטור מקרבן יחיד בהוראת ב"ד..... רמז

הלכות טומאת מת

פ"ז ה"ד בגדר טומאת קבר, ובגדר טומאה רצוצה..... רמח
פ"ז ה"ז בדין שיעור טפח בקבר..... רנה
פ"א ה"א בענין טומאת אויר ארץ העמים..... רנז
פ"א ה"ה בדין אוהל זרוק, ובגדר הצלת צ"פ..... רנט
פ"ב ה"א בענין אי טומאה ממעטת שיעור טע"ט..... רסד
פ"ח ה"ז בדין טומאה באוהל ונגע מאחוריו..... רסח
פ"ט ה"א בדין טומאה בתוכה ותחתיה פחות מטפח..... רער
פ"ט ה"א בשיטת הרמב"ם דט"ר בוקעת לתוך צ"פ..... ערב
פ"ט ה"א עוד בענין הנ"ל..... ערה
פ"ט ה"ב בהא דטומאה בוקעת מעבר לצ"פ..... רעט
פ"ב ה"א בדין כלים כפויין מצילין וחציצת אוהל בפני הטומאה... רפ
פ"ב ה"ב בגדר תוך כלי חרס..... רפד
פ"ד ה"ד בדין טומאה בתוך הכותל או במעזיבה..... רפו
פ"ד ה"ח בדין טומאה בין הקורות..... רצ

הלכות טומאת צרעת

פ"ז ה"ח בדין ביאה לבית המנוגע..... רצג

מפתח הסימנים

הלכות מטמאי משכב ומושב

פ"ח ה"ד יסוד דין תוך כ"ח, נדה אינה לאיברים ואבן מסמא.....רצד

הלכות אבות הטומאות

פ"ג ה"א ביסוד דין טומאת נבלת עוף טהור.....רחצ

הלכות טומאת אוכלין

פ"ב ה"ד בדין פירות מחוברין לענין קב"ט, ותלישת מים לרצון רצט
פ"ו ה"ח בדין חיבור קטפרס ואשבורן, וגדרי חיבור מקוואות.....שג

הלכות כלים

פ"י ה"טו בגדרי כלים לקבלת טומאה, וכל שיש לו שם בפ"ע.....שז
פ"ד ה"ח וה"ט בשיעור נקב לטהר כ"ח ולהצלה בצ"פ.....שט
פ"ט ה"ג בדין שיירי כלי חרס.....שיג

הלכות מקוואות

פ"ו ה"ד בדין חיבור כלי למקוה.....שיד
פ"ט ה"ט בדין הוויתן ע"י טהרה.....שטז
פ"ט ה"ו בדין מעין שרבו עליו מים שאובין.....שיט

הלכות נזקי ממון

פ"ד ה"ד בדין שור תם שהזיק ברשות שומר.....שכא
פ"ד ה"א בדין שומר שמסר לשומר.....שכד

הלכות גניבה

פ"א ה"טו בדין אין שמין, ובדין כפל כשעת העמב"ד.....שכט
פ"ג ה"ב בסוגיא דגונב כיס בשבת.....שלב

הלכות גזילה ואבידה

פ"ב ה"טו בגדר קנין שינוי ודין הש"ל.....שלג
פ"ט ה"א בדין גזלת עבדים, ובגדרי חיוב השבה ותשלומין.....שלו

הלכות חובל ומזיק

פ"ו ה"ד בדין תברה או שתייה, וגזול ע"מ להזיק.....שלט

הלכות רוצח ושמירת נפש

פ"א ה"ט בדין רודף, ועובר הרודף.....שמא
פ"ט ה"ד ביסוד דין כ"מ שהאמינה תורה וכו'.....שמג
פ"ט ה"טו בדין כל מקום וכו' בעדים פסולין.....שמו
פ"ט ה"טו בדין הכחשה מעד כשר לעדים פסולין.....שמח

הלכות מכירה

פ"ג ה"ג בדין מתנה עמש"כ בתורה.....שג
פ"טו ה"א בדין אונאה ובדין טעות במידה.....שנג
פ"ב ה"ז בגדרי מכירת חוב והתפסת חוב לצדקה.....שנד
פ"ג ה"ג בגדר מכירת פרה לכפילא ועבדא לקנסא.....שנו

הלכות זכיה ומתנה

פ"ד ה"ו בדין קטן אין זוכה לאחרים, ובגדרי חילול מע"ש.....שנט

הלכות שכנים

פ"ב ה"א בגדרי חלוקת יורשים.....שסב
פ"א ה"א בגדר אשו משום חציו.....שסד

הלכות עבדים

פ"ו ה"ח בדין עובר ירך אמו, ובגדר שחרור חצי עבדו.....שסו

הלכות שכירות

פ"א ה"ד בדין שומר שמסר לשומר.....שסט
פ"ג ה"ב בגדרי פשיעה לענין חיוב נזקי גופו וממונו.....שעא

הלכות מלוה ולוה

פ"ה ה"ג בסוגיא דהעמידו אצל נכרי, ובגדרי ערב ועב"כ.....שעב
פ"ו ה"ז בענין משכנתא בלא נכיתא.....שעד
פ"ט ה"ח בגדר דין אחריות, וגדר גביית שבח מבע"ח.....שעו
פ"א ה"א בסוגיא דבע"ח גובה את השבח.....שעט

הלכות טוען ונטען

פ"ה ה"ב בדין דמי קרקע ודמי חבלות.....שפג

הלכות נחלות

פ"ה ה"ח בדין אין בע"ח נוטל בראוי, ובגדר חיוב כופר.....שפה

הלכות עדות

פ"ג ה"ד בגדרי שטרות, ובדין דו"ח בשטר.....שפז
פ"ה ה"ו בדין צירוף עדי שטר לדין קאו"פ, ובגדרי עדות בשטר ובגדר
נחקרה.....שצא
פ"ד ה"ז בדין עדים הפסולים לחלק מעדותן.....שצט
פ"ב ה"ב בגדרי כחש"ז ולא כאשר עשה, ובגדר חיוב מלקות.....תא
פ"א ה"ט בדין עדי מכירה בנפש שהוזמו.....תג

הלכות ממרים

פ"ו ה"ז בגדר מלקות על אכילה ראשונה של בסו"מ.....תד

דברים אחדים מבני הגאון המחבר זצ"ל

מורה נכבד היום, בהגלות נגלות אור יקרות, אשר הי' טמון וגנוז עד כה מפני סבות שונות, הוא ניהו ספר חדשים מאמו"ר הגאון החסיד רבן ומאורן של כל בני ישראל זצוקלה"ה, חמדה גנוזה אשר לשמה ולזכרה תאות נפש כל גדולי התורה הלנים בעומקה של הלכה. והנה דבר שפתים אך למחסור לדבר בזה אודות מהות הספר וערכו בעולם התורה, או אודות שיטת הלמוד של אמו"ר הגאון החסיד זצוקלה"ה, כי הדברים בכלל עתיקים ומפורסמים פרסום רב בקהל הלומדים בכל תפוצות ישראל, כי גדול שם אבינו בישראל, ואור תורתו מלאה תבל מסוף העולם ועד סופו ממש, ומי זה מלומדי התורה בדורנו אשר לא זרח עליו אור שמשו ונוגה תורתו, הן בעודו בחיים שהי' רבן ומאורן של ישראל במלא מובן המלים, והעמיד תלמידים לאלפים בכל מקומות הגולה, והאירו ברקיו תבל באור השמש בגבורתו אשר יזרח ויאיר לכל, וגם אחרי אשר הורמה העטרה בעוה"ר ונאסף אל עמיו בשנת "כי בא השמש" אור תורתו ושמשו עד היום זורח בהיכלי התורה בשערים המצויינים בהלכה, כי דבריו המאירים ושמחים נתפרסמו בכל העולם כולו ע"י תלמידיו ותלמידי תלמידיו, ושיטת למודו נתפשטה בכל הישיבות ומקומות התורה, כולם לאור תורתו יהלכון, ומבאר חכמתו ישאבון, גם עוד בטרם באו דברי תורתו בדפוס שמעתתי' מתבדרן בעלמא ומתעדנין בהון רבנן ותלמידיהון בכל אתר ואתר, הוא האיש אשר כמלאך ממרום שולח בדורותינו לפקוח עינים בתורה, והאיר עיני הלומדים בשיטת למודו המזוקקה שבעתים, עפ"י הדרך אשר הורו לנו רבותינו הראשונים ז"ל, כידוע לכל, גליי' לדרעי' ונפל נהורא בבי מדרשא, פתח שערי אורה בהבנה והעמקה נפלאה לאמתה של תורה לפני אלפי תלמידים, אשר נהיו אח"כ לראשי חכמי ישראל וראשי הישיבות, וממנו הושתת כל העולם כולו, וברב כחו ורוחבו לבו ועוצם תבונתו ואור שכלו הבהיר ויגיעתו העצומה פרש אור בכל מקצועות התורה, והשאיר לנו אוצר נחמד מלא ברכה אורה ושמחה ברוב הענינים החמורים שבש"ס, ומים עמוקים דלה לנו בכל ענין וענין, שמעתתי' נהירין, ומימי נאמנים, זכים ומתוקים, במאזני האמת נשקלים, ולאמתה של תורה נאמרים, כל מי שלא שמע דברי תורתו ולא ראה דרך למודו לא ראה טובה מימיו, וכל מי שטעם כלום מצוף דבש אמרי נועמו אורו עיניו להבין שמועה, כל אלו דברים ידועים ומפורסמים הם ומרגלא בפומהון דרבנן בכל אתר ואתר, ואנן מה נעני אבתריהו.

והנה הספר הזה אשר אנחנו נותנים לפניכם היום, רבות עמל בו אמו"ר הגאון החסיד זצוקלה"ה ונתן נפשו עליו בשנותיו האחרונות, גם בתבניתו וסידורו ואופן כתיבתו, כי הוא תרומה מתרומות כל מדותיו וחדושו, ובו השקיע מבחר סברותיו וחדושו שנתחדשו אצלו כל ימי משך תלמודו עד יומו האחרון, כי אמנם רבים מאד החדשים שחדש ושארם ושישנם בכתובים בכל ענין וענין, כידוע לכל תלמידיו ושומעי לקחו, כי הי' תמיד כמעין המתגבר, מקור חכמה וחיים, וכל דבריו כולם אהובים וברורים למבין, ומפליאים און שומעת בחריפות עמוקה ומתוקה כדרכו, והדברים הנדפסים כאן בכל ענין הם כטפה מן הים ממה שאמר וחדש בהענין הנ"ל, אולם הוא ברב חכמתו ועוצם תבונתו הבהירה והזכה בירר וצירף וליכין וזיקק תמיד דבריו בירור אחר ביורר וצירוף אחר צירוף, ויבא את דבריו בכור מאה פעמים פעם אחר פעם ביגיעה עצומה ובהעמקה נפלאה לקרב ולרחק להוסיף ולגרוע, וכן עשה כל ימי חייו עד יומו האחרון, ויברור תמיד סלת מסלת, עד שהעמיד את דבריו על האמת הצרוף והברור כפי הכרעת עומק שכלו ואור עוצם תבונתו, וברב צדקתו וענותנותו לא רצה באריכות דברים, ויוצא מתוך דבריו את כל המשא והמתן ואת כל החדשים הרבים והחריפים שנאמרו בענין זה, רק מסקנא דשמעתא טהורה וברורה כפי הכרעת סוף דעתו בשנותיו האחרונות, עפ"י המשפט אשר יצא לו מאת כל המשא ומתן הנ"ל. באופן שהדברים הקצרים שאנחנו מדפיסים פה בכל ענין וענין הם מסקנא דשמעתא של שקלא וטריא ארוכה ועיון מרובה וחדשים רבים שנאמרו באותו ענין כל ימי משך תלמודו עד שנותיו האחרונות, והוא הכרעת סוף דעתו בכל ענינים הנ"ל, שראה בשנותיו האחרונות לסדרם שיהיו מוכנים לדפוס. מלבד המון חדשים רבים בענינים אחרים שלא נסדרו מאתו בשנים האחרונות, ומפני זה נמנענו מלהדפיסם בזה.

ובשם שנפלאה דרכו של אמו"ר בענין שיטת הלמוד והחידוש שיגע בהן יגיעות נוראות במוחו הכביר והנפלא שיהא הכל מכוון לאמתה של תורה בעמקות נוראה, כן באותה המדה עצמה התנהג גם בענין כתיבת החדשים והעלותם על ספר, שגם זה הי' אצלו פרק של למוד, והעמיק דעתו בזה כמו בענין הלמוד עצמו, ובפלס תבונתו הרבה והעמוקה שקל כל תיבה ותיבה ממש, וזיקק אותה שבעתים, שיהיו הדברים מכוונים ומדוקדקים ומצומצמים כחוט השערה, אמת לאמתו כפי עומק כוונתו וסברותיו הדקות, ולגודל ענותנותו שנה הכל בדרך קצרה ובדברים מעטים, עד שפעמים רבות כלל חדשים גדולים ונכבדים במלה אחת או שתיים ממש, כאשר המעיינים המבינים יבינו בדברים,¹ ולא יאומן כי יסופר למי שלא ראה בעיניו גודל יגיעתו ודקדוקו בזה, כי נתן נפשו על כל קוץ וקוץ

מן הספר, שיהא הכל מכוון ומאומת ומדוקדק, ולא שקט ולא נח ולא זו מהענין עד שהוציא כל דבר לאמתו ולאורו, ואז פנה לענינים אחרים, ואחרי כל הנ"ל עדיין לא נחה דעתו, והי' שוקד תמיד על כתביו לתקנם ולהגיהם ולרקדם ולנפותם, וניפה הכל במאה נפה, עד שהוציא מהם סלת נקי' וטהורה לפי דעתו הרחבה לאמתה של תורה, הוא הספר הזה שאנחנו נותנים לפניכם היום. יבינו זאת הלומדים והמעיינים, כי אין הספר הזה כשאר ספרים הנקנים בקריאה ועיון בעלמא, רק ספר של למוד, שאינו נקנה רק ביגיעה ועיון ועמל רב כדרכה של תורה, ואשרי מי שיעמוד על אמתתן ועומקן של דברים גם אחרי היגיעה והעיון המרובה, בינו זאת.

ברוך ה' כי הפליא חסדו לנו, וזיכנו להוציא לאור את החדושים האלו, ולברך על המוגמר היום יום א' לסדר **ראה אנכי** נותן לפניכם היום **ברכה** כ"א מנ"א יומא דהילולא של אאמו"ר הגאון החסיד זצוקללה"ה שנת **"בירת דלוי ברכו את ר"ל" לפ"ק.**

החותמים ברעדה בני הגאון המחבר זצוקללה"ה

ונציב בזה מצבת זכרון לא"מ הרבנית הצנועה והצדקנית א"ח בתן של גדולי הדור מרת ליפשא זכרה לחיי עד, אשר היתה יחידה במינה בצניעותה וטוהר נפשה ומדותי' הנפלאות ומסירותה לתורה בכל לבה ובכל נפשה באמת, ובה בטח לב אאמו"ר הגאון החסיד זצוקללה"ה לשבת במנוחת הנפש אמתית ודעה פנוי' על שדה הלמוד והעיון, זכרה לה ה' לטובה, ותנצב"ה לאור באור ה"חיים".

הנ"ל

1. מן הראוי להציג כאן דוגמאות ליסודות גדולים שנרמזו בדברי רבינו בדרך אגב, ותן לחכם ויחכם עוד: פ"א מתפילין הט"ו סד"ה אלא דקשה - יסוד בדין לשמה בגט, פ"י משבת הי"ז ד"ה והנראה לומר - יסוד בדין דבר שאי"מ, פ"ח מטו"מ ה"ז ד"ה והנה קשה - יסוד דין חרב ה"ה כחלל, פ"ט שם ה"א ד"ה והנה ברפ"ט - יסוד בדין תוך כ"ח, פ"ח מהל' מטמאי משכב ומושב הל"ד ד"ה והנה בב"ק - יסוד דין אבן מסמא, פ"ט ממקוואות ה"ט - יסוד בגדר טהרת מקוה ומעין, פ"ד מנזקי ממון ה"ד ד"ה והנה התוס' - יסוד בדין מודה במקצת, פ"ט מהלכות רוצח ה"ט (הראשון) ד"ה והנה חלוק - יסוד דין הנאמנות של עדות, ושם בסימן השני ד"ה והנה עיקר - יסוד דין הלך אחר רוב דיעות, פכ"ב ממכירה הי"ז ד"ה יש גאונים - יסוד דין בפ"ך זו צדקה, פ"ה מעדות ה"ו ד"ה ונראה להוכיח - יסוד בדין תוכ"ד, וכהנה רבות.

חדושי רבנו חיים הלוי על הרמב"ם

הלכות יסודי התורה

פ"ה הל"א כשיעמוד נכרי ויאנס את ישראל לעבור על אחת מכל מצוות המצוות בתורה או יהרגנו יעבור ואל יהרג וכו' צד"א צא"ר מצוות חוץ מע"ז וגילוי עריות ושפיכות דמים, אבל שלש מצוות אלו אם יאמר לו עובר על אחת מהן או תהרג יהרג ואל יעבור עכ"ל. והוא צא"ר דסנהדרין דף ע"ד אמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יהוידק נמנו וגמרו צעלית בית נחזה צלוד כל עבירות שבתורה אם אומרים לו לאדם עובר ואל תהרג יעבור ואל יהרג חוץ מע"ז וג"ע ושפ"ד וכו', ע"ז כר"א דתניא ר"א אומר ואהבת את ד' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך וכו', ג"ע ושפ"ד כדרכי דתניא רבי אומר כי כאשר יקום איש על רעהו ורנחו נפש כן הדבר הזה וכו' ומקיש נערה המאורסה לרונת, מה רונת יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה תהרג ואל תעבור, ורונת גופי' מנלן סברה הוא וכו' מי יימר דמא דידך סומק טפי דלמא דמא דהאי גברא סומק טפי. ושם צא"ר עוד לא אמרו אלא צניעה אבל צפרהסא אפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור וכו', והא אסתר פרהסיא הואי, אמר אבי אסתר קרקע עולם היטה, רצא אמר הנאת עמנן שאני. ובתוס' שם הקשו דתפוק ליה דאסתר בכלל עריות הואי וכמבאר במגילה דף ט"ו כאשר אצדתי מצית אצא כך אצדתי ממך, ותייראו דאי משום עריות כו"ע ס"ל דמהני טעמא דקרקע עולם לענין דלא מייחצא למסור עממה משום עריות, דהא מרונת קא ילפינן לה, ורונת גופיה כי מייחצא למסור עממה ה"מ קודם שיהרוג צידים, אבל היכא דלא עבד מעשה כגון שמסליכין אותו על

מח' הראשונים
אם פיקורין
דוחה ג"ע
בשוא"ת

התינוק ונתמטק מסתברא שאינו חייב למסור עממו, דמאי אמר אדרבה מאי חזית דדמא דחצראי סומק טפי דלמא דמא דידי סומק טפי כיון דלא עבד מעשה. והרמב"ם דסתם ולא הזכיר כלל הך דקרקע עולם משמע דחולק ע"ז וס"ל דבכל גווני יהרג ואל יעבור בגילוי עריות, וכבר נחלקו הראשונים בזה, וכמבאר בצעל המאור ובמלחמות שם, עיי"ש דס"ל דאסתר לא הווי עריות כלל, דהך סוגיא ס"ל דהיתה פנויה, או דציאת נכרי לא חשיבא בכלל עריות וכשיטת ר"ת בתוס' שם, וע"כ זהו סתם הרמב"ם דעבירות מיהא בכל גווני תהרג ואל תעבור. אלא דל"ע דהרי תוס' הוכיחו מרונת דהיכא דהוי שז ואל תעשה אינו מחויב למסור עממו ולמה פסק דבכל גווני תהרג ואל תעבור. וי"ל דכיון דצריכה גופא הא דחלוק שז ואל תעשה ממעשה צידים הלא אין זה משום חומר דמעשה צידים, ורק דכיון דשני הנפשות שקולות הן ע"כ צריך להיות שז ואל תעשה, ודינו כשני ריחות שאין דוחות זא"ל דדינו כשז ואל תעשה,¹ וע"כ לא שייך זאת צעירות דנימא דפקוח נפשו שקול כעריות, וכיון דילפינן מרונת צעיקר הדין דאינו נדחה בפני פקור"נ ממילא הדר דינא דשז ואל תעשה ומעשה צידים שוין ובכל גווני תהרג ואל תעבור.²

ביאור
הדין
דשוא"ת
ברצ"ה,
ולפי'
בג"ע הדין
שונה

ביאור ד'
התוס' דמי
שמסליכין
אותו הוי
רוצח
בשוא"ת

וי"ל עוד, דהנה ז"ע צדצרי תוס', דמאי ענין נערה המאורסה למי שמסליכין אותו על התינוק ונתמטק, דהתם אינו לא הוי רונת כלל ולא עבר על שפ"ד, דהא לא הוי רק כאבן ותך ציד הרוצח שמסליך אותו, דמי שמסליך אותו הוא הרוצח, ולהכי לא חייב למסור את עממו, משא"כ צנערה המאורסה אף דלא קעצדה מעשה, מ"מ הרי היא עוברת על ג"ע, ולהכי שפיר הדין נותן דתהרג ואל

ביאורים

1. היינו דהא דפיקוח נפש אין דוחה איסור רציחה היכא דרוצח בקו"ע, אין זה משום דרציחה חמורה יותר מפיקוח נפש ועדיף שימות ולא יעבור באיסור רציחה (כמו בע"ז), דבאמת פיקוח נפש דוחה איסור רציחה, דאין איסור רציחה חמיר טפי משאר איסורים שבתורה שנדחים מפני פיקור"נ, אלא שמצד הלכות ההצלת נפש שבאה לדחות הרציחה אינו יכול לנקוט במעשה להציל את עצמו מפני פיקור"נ, שכיון שאם יציל את עצמו יצטרך להרוג מישהו אחר הרי שניהם שווים ואין לו להעדיף אחד על השני בקו"ע, דמאי אולמיה האי מהאי, וממילא אין מה שידחה את האיסור רציחה. וזהו שכ' רבינו "ודינו כשני רציחות שאין דוחות זו את זו", והיינו דדמי

עצי החיים

(א) לדברי רבינו יתכן לומר דגם היכא שעושה מעשה כדי להגיע למצב של רציחה בשוא"ת, ג"כ אסור, אע"ג שגוף הרציחה היא בשוא"ת, כיון דסו"ס הוא מביא את המצב של הרציחה, ולא מהני שגוף הרציחה היא בשוא"ת, דשוא"ת אינו רציחה קילא טפי שנדחה מפני פיקור"נ, דהא כל רציחה נדחת מפני פיקור"נ, אלא שאין כאן פיקוח נפש שמחייב להציל את עצמו כיון שאין דוחין נפש מפני נפש, ובשב ואל תעשה הדין הוא להיפך, שעליו לנקוט בשוא"ת וממילא ידחה הפיקור"נ את האיסור. וא"כ גם היכא שהמעשה אינו בגוף האיסור אלא מכשיר אל האיסור נמי אין לו לנקוט במעשה להעדיף רציחה של אחד על פני השני. ומפורש כן בשטמ"ק כתובות ג', דהיכא

שעושה מעשה כדי להיבעל בשוא"ת, כגון שהולכת מרצונה להיבעל, אסור לה לעשות כן, וכל ההיתר באסתר היה משום שהולכה בע"כ. אלמא דאע"ג דגוף הבעילה היא בשוא"ת מ"מ אסור, וזהו על פי המתבאר מדברי רבינו דהחילוק בין קו"ע לשוא"ת הוא לא מצד גוף הרציחה דרציחה בקו"ע דוחה פיקור"נ ורציחה בשוא"ת אינה דוחה, אלא כל רציחה דוחה פיקור"נ ורק יש הלכה נוספת ששתי הנפשות שקולות ואין להכריע ביניהם.

(ב) בגליונות חזו"א הקשה, דגם בג"ע אפשר לומר שהתורה שקלה את הג"ע עם חומר הענין של איבוד נפש שוה בשוה וממילא צריך להיות בשוא"ת כמו ברציחה. עכ"ד. ולפי מה שנתבאר בביאורים לכאורה הוא מיושב, דלא יתכן

דכיון דשקולין הן ממילא אינה נדחית צפני פקו"ג, ואין חילוק בין שז' ואל תעשה למעשה צידים דלעולם אין זה דין דחיה, וממילא דהוי דינא דיהרג ואל יעצור בכל גווני, וגם צריחה גופה אס' היה שוא"ת בגוונא דיש זה דין רציחה ג"כ אמרינן כיון דשקולים הם ואין חצירו נדחה מפני פקוח נפשו ממילא יהרג ואל יעצור כיון דלא חלה דין דחיה צהרציחה.⁴ (1) וגרסא דכן הוא כפירוש השני שכתבנו מהא דאיתא צ"מ דף ס"ז שנים שהיו מהלכין בדרך וציד אחד מהן קיתון של מים וכו' עד שצ"ע ולימד ומי אחיך עמך חיך קודמין לחיי אחיך. הרי דאע"ג דהתם הוי בשוא"ת, ועוד יותר דלא הוי התם דין רציחה כלל ורק משום דין הללה, ומ"מ נריכין לקרא דומי אחיך עמך דחיך קודמין,⁶ וש"מ דדווקא צהרציחה דאיתא קרא דומי

תעצור.⁽²⁾ וגרסא דכוונת התוס' כך היא, דכיון דרוחא הוא מסכנא דמאי חזית דדמא דידך וכו', א"כ הא גם אס' הוה משכחין דיהא צוה דין רוחא ורק דלא ליעצד מעשה ג"כ לא היה חייב למסור עצמו, דמאי אמר אדרבה מאי חזית דדמא דחצראי סומק טפי דילמא דמא דידי סומק טפי כיון דלא קעציד מעשה,³ וא"כ ה"ה צנערה המאורסה דילפא מרוחא אף דעוצרת על ג"ע כיון דלא קעצדה מעשה אין זה הך דינא דמהרג ואל תעצור. אלא דצרוחא גופא ז"ע צוה, דצחמת יש לפרש מאי דקאמר הגמ' הך סכנא דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דחצרך סומק טפי צתרי גווני, או דנימא דכיון דשקולין הם שניהם ע"כ ממילא הוי דינא דלריך להיות שצ"ע ואל תעשה ועל מעשה צידים יהרג ואל יעצור, או דנימא

גדר דין
מאי חזית

ביאורים

כאן פיקוח נפש הדוחה כל איסורים שבתורה. ולהצד השני כשיש שתי נפשות שקולות אין כח בשום אחד מהם לדחות איסור רציחה, דפיקוח נפש כזה שכנגדו עומד איבוד נפש אחר אין בכוחו לדחות איסור רציחה, כיון שאין כאן דין חיובי להציל עצמו, אלא רק דין של שוא"ת, וכיון שאין כאן דין חיובי לעשות כן וכך, אין מה שידחה את האיסור. ולפ"ז מש"כ התוס' דמותר להרוג בשוא"ת היכא שמציל בזה את נפש עצמו משום דפקו"ג דוחה רציחה, תלוי בחקירה זו, דלהצד הראשון מותר לו לעבור על איסור רציחה, דפיקוח נפשו דוחה רציחה, והרי יש כאן פיקוח נפש כיון דאם לא יעשה כן יהרג, ואע"פ שעכשיו שמציל עצמו חברו נהרג, מ"מ אכתי נשאר כאן הדין דפיקוח נפש דוחה רציחה כיון שזה מה שצריך לעשות כשיש ב' נפשות סותרות, אבל להצד השני שכשיש ב' הצלות סותרות בטל הדין של הדחיה, אזי היכא שהורג בשוא"ת חייב למסור עצמו כדי לא לעבור באיסור רציחה אפילו בשוא"ת, דאין כאן פיקוח נפש המתיר את האיסור, כיון דכשיש ב' נפשות שקולות אסור להכריע בין שניהם וצריך להיות במצב של שוא"ת ומה שיקרה יקרה, ואין כח במצב של פיקו"ג כזה לדחות שום איסור שבתורה, כיון שאין דין חיובי להציל את פלוני.

5. המשך לשון הגמ' שם: אם שותין שניהם מתים ואם שותה אחד מהן מגיע לישוב, דרש בן פטורא מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד מהם במיתתו של חברו.

6. דבלאו הקרא היה חייב להציל את חברו אע"פ שע"י זה הוא מת, דאין פיקו"ג דוחה חיוב הצלה היכא ששתי הנפשות שקולות, דכשיש שתי נפשות שקולות אין כלל כח דחיה של פיקוח נפש על כל האיסורים שבתורה.

עצי החיים

עולה ומזמן עצמו אלא מניח לנכרי להשליכו הוי איסור רציחה בשוא"ת. והגר"מ סולובייצ'יק זצ"ל (בספר הנ"ל) כתב ליישב בדעת רבינו, דאמנם היכא שמזמן עצמו ע"י מעשה שישליכוהו על התינוק הוי איסור רציחה, אבל זהו רק משום שעושה מעשה שמביא את הנפילה שלו על התינוק, ולכן הנפילה מתייחסת אליו, אבל היכא שאינו עושה כלום ורק מניח לנכרי להשליכו מהכ"ת שיתייחס אליו רק משום שזה נעשה ע"י גופו. ובאבן האזל כאן כתב להוכיח מהא דב"ק כז. נפל מן הגג ברוח מצויה והזיק חייב בארבעה דברים דהיכא שגופו מזיק ע"י כובדו הוי בגדר אדם המזיק אע"פ שאינו עושה שום מעשה בידים, וא"כ ה"נ הכא שגופו הורג ע"י כובדו הוי איסור רציחה. עכ"ד. אמנם גם ראינו זו יש לדחות לפי הנ"ל, דהתם הוא המזמן את גופו למצב שמביא את הנזק ובזה נחשב שהוא מזיק ע"י גופו, ואע"פ שאינו מזיק ע"י מעשה מ"מ הוא מזיק על ידי גופו, ואדם שמזיק ע"י גופו נחשב לאדם המזיק. אבל הכא הגוי הוא הרוצח ע"י שימוש בגופו של הישראלי, שהרי הישראלי לא זימן את עצמו למצב שגופו ירצח, ובזה אין הישראלי נחשב לרוצח רק בגלל שהרציחה נעשתה ע"י גופו.

(ד) בחידושי רבי שמואל פסחים סי' י"ב כ' לדקדק כצד זה השני מלשון רש"י בפסחים כה: (ד"ה מאי חזית) שכ' וז"ל: דמ"מ יש כאן אבוד נפש והתורה לא התירה לדחות את המצוה אלא מפני חיבת נפשו של ישראל וכאן עבירה נעשית ונפש אבודה מי יאמר שנפשך חביבה לפני המקום יותר משל זה דילמא

הנפש שקולה עם גילוי עריות אלא עדיפה ממנה, וא"כ אמאי באמת אין פיקו"ג דוחה ג"ע. והרי בהכרח עלינו ללמוד מרציחה לגילוי עריות דהא גלי קרא דילפינן מרציחה לגילוי עריות. וע"כ דלא ילפינן את גדר הדין משפ"ד אלא רק את הדין בפועל, שכמו שברציחה למעשה איסור רציחה דוחה פיקו"ג, ה"נ יהיה הדין בגילוי עריות, שאיסור ג"ע ידחה פיקוח נפש, והגדר יהיה בהכרח לא כמו ברציחה שפיקוח נפש בעצמותו דוחה איסור רציחה, אלא שאין פיקוח נפש דוחה גילוי עריות, דג"ע חמור טפי מפיקוח נפש. וממילא לא שייך לחלק בין עובר על הג"ע בקו"ע לבין עובר בשוא"ת, דאין חילוק בחומרת האיסור בין קו"ע לשוא"ת, וגם ברציחה כל מה שחילקו בין קו"ע לשוא"ת אינו משום חומרת האיסור אלא משום שאין להכריע בקו"ע בין שתי נפשות שקולות. (וכן ביאר הגר"מ סולובייצ'יק זצ"ל בכוונת רבינו, הובא בספר "גליונות הגר"ח").

3. היינו דפיקוח נפש דוחה רציחה, ורק אין היכי תימצוי של פיקוח נפש שיכול לדחות רציחה, דבכל פיקוח נפש שבא לדחות רציחה הוא דוחה נפש מפני נפש ואין כאן העדפה של פיקוח נפש לדחות חברו מפניו, אבל לו יצויר שהיה היכי תימצוי של פיקוח נפש היה דוחה איסור רציחה, וכוונת התוס' בנוק על התינוק היא, דגם לו יצויר שהיה עובר בזה על איסור רציחה היה לו מותר להניח לזרוק אותו כיון שבוזה הפיקוח נפש אומר להיפך שאין לו להעדיף את התינוק על עצמו, והדר דינא דפיקוח נפש דוחה את האיסור רציחה.

4. היינו דלהצד הראשון גם כשיש ב' נפשות שקולות כל נפש דוחה איסור רציחה, דסו"ס יש להציל כל אחד מהם, אלא שאין להציל אחד על חשבון השני בקו"ע, דאין להכריע בין שניהם, אבל בעצם הדבר נשאר

ללמוד מרציחה שהתורה שקלה את האיבוד נפש בדרגה שוה לאיסור, דהא גם ברציחה גופה האיבוד נפש אינו שקול עם האיסור אלא עדיף עליו, דהא רציחה נדחית מפני פיקו"ג, ורק בשיקול הפיקוח נפש עצמו אמרינן ששתי הנפשות שקולות, ואם נרצה ללמוד לעריות את גדר הדברים בהכרח הוי תרתי דסתרי, דלא יתכן שהתורה גם העדיפה את הפיקו"ג יותר מהרציחה וגם אמרה שהדברים שקולים. ובעיקר הקושיא אמאי לדעת הרמב"ם לא ילפינן שוא"ת בעריות מרציחה, באבן האזל כאן כתב די"ל דכיון דבעריות גילתה התורה דשוא"ת של הנבעלת הוי כמעשה כדכתיב ונכרתו הנפשות העושות, ממילא חייבת למסור עצמה דהוי כקו"ע, ודמאי לרוצח שצריך למסור עצמו כדי לא להרוג בקו"ע. עכ"ד. ויל"ע בזה, דהנהא דמחלקינן הכא בין קו"ע לשוא"ת, דאין לו להרוג את חברו בקו"ע בשביל להציל עצמו אבל מותר לו להרגו בשוא"ת, אין זה משום שאיסור רציחה בקו"ע חמור יותר, אלא שאין לו להכריע בינו לבין חברו דשניהם שקולים, ולכן אמרינן שישאר בשוא"ת ומה שיקרה ממילא יקרה. ולפ"ז אין נפק"מ בזה שהתורה גילתה דבעריות חשיב שוא"ת כאילו הוא קו"ע, דזה שייך רק לענין הגדרת מעשה העברה דנחשב הדבר לעברה של קו"ע, אבל לענין זה שאין לאדם לקום ולהחליט בידיים, זה תלוי במציאות, ובזה אין שייך חידוש התורה דאחשביה רחמנא כמעשה.

(ג) בגליונות חזו"א הקשה, דהא וודאי אם עולה על הגג ומזמין עצמו לזריקה על התינוק הוי איסור רציחה, וא"כ גם ככה"ג שדיברו התוס' שאינו

ז"ל מי שהתפלל ולא כיון את לבו יחזור ויתפלל בכוונה ואם כיון את לבו בצרכה ראשונה שוב אינו צריך, דמזאור להדיא דהכוונה אינה מעכבת רק בצרכה ראשונה, ול"ע.

ונראה לומר דתרי גווני כוונות יש בתפלה, האחת כוונה של פירוש הדברים, ויסודה הוא דין כוונה, ושנית שיכוון שהוא עומד בתפלה לפני ה', כמזאור דדבריו פ"ד שם ז"ל, ומה היא הכוונה שיפנה את לבו מכל המחשבות ויראה עצמו כאלו עומד לפני השכינה. ונראה דכוונה זו אינה מדין כוונה רק שהוא מעט מעשה התפלה, ואם אין לבו פנוי ואינו רואה את עצמו שעומד לפני ד' ומתפלל אין זה מעשה תפלה, והרי הוא בכלל מתעסק דאין בו דין מעשה⁷, וע"כ מעכבת כוונה זו בכל התפלה. דצמקום שהיה מתעסק דינו כלא התפלל כלל, וכאלו דלג מלות אלה. והלא ודאי דלענין עטם התפלה כל הי"ח צרכות מעכבות, ורק היכא שמכוון ומכיר מעשיו ויודע שהוא עומד בתפלה אלא שאינו יודע פירוש הדברים שזה דין מסוים רק בתפלה לצד, הוספת דין כוונה. בזה הוא דאירי הסוגיא דצרכות דף ל"ד המתפלל צריך שיכוון לבו בכל

אחרי עמך דחייך קודמין, אצל צרכיה דליכא קרא בכל ענין יהרג ואל יעבור אף בשוא"מ וצ"ל עמיד מעשה, אם אף יש צו דין רציה⁸, ולפ"ז שפיר פסק הרמב"ם דצעריות תהרג ואל תעבור בכל גווני אף בקרקע עולם, כיון דגם צרכיה דדין כן דאינה נדחית בפני פקו"נ בכל גווני, וה"ה לעריות דלפינן מינה דאין צה דין דמיה כלל לעולם, וע"כ בכל גווני תהרג ואל תעבור אף בקרקע עולם וצ"ע ואל תעשה וכמש"כ.

הלכות תפילה

פ"ד הל"א ה' דברים מעכבין את התפלה אע"פ שהגיע זמנה וכו' וכוונת הלז וכו' כיצד כל תפלה שאינה בכוונה אינה תפלה ואם התפלל בלא כוונה חוזר ומתפלל בכוונה. מלא דעתו משושט ולבו טרוד אסור לו להתפלל עד שתשיש דעתו עכ"ל. מסתימת לשון הרמב"ם מזאור דדין כוונה הוא על כל התפלה שכל התפלה הכוונה מעכבת בזה, וקשה ממה שפסק הרמב"ם צפ"י שם

ביאורים

וא"כ היכא שהורג את חברו בשוא"מ אין כח בפיקוח נפשו לדחות איסור רציה זה, כיון שכנגד הצלת נפשו יש הצלת נפש אחרת, ואין להעדיף נפש אחת על הנפש השניה, וא"כ הפקו"נ שלו לא יכול לדחות איסור רציה ואסור לו להרוג את חברו אפי' בשוא"מ, ודלא כהריב"ם.

1. בפשטות כוונת רבינו דמעשה תפילה הוא לעמוד לפני המלך, והמציאות של "עומד לפני המלך" תלויה במחשבתו, שאם הוא חושב שעומד לפני המלך הרי הוא באמת עומד לפניו ואם אינו חושב ע"ז הרי אינו עומד בפניו,

עצי החיים

(ה) העולה מדברי רבינו דאי לא קרא דחייך קודמין חייב אדם למסור נפשו להציל את חברו, כיון דאין כח בפיקוח נפשו לדחות חיוב הצלה. ותמהו בזה האחרונים, דאיזו סברא יש בזה שיצטרך להרוג את עצמו לצורך הצלת חברו. והחזו"א בגליונות הוסיף דא"כ גם כשיתן לחברו את המים יצטרך חברו לחזור ולתת לו דאז יצטרך הוא להציל אותו, ואין לדבר סוף. וכן תמה בחידושי רבי שלמה כתובות ס' ב', דאטו מי שחברו מושלך בבור צריך למסור נפשו כדי להוציאו. ולכא' לפמ"ש בכוונת רבינו דאסור לאדם לבחור בין ב' נפשות שקולות, ומכאן שאסור לו לבחור פוקע לגמרי הדין דחיה, י"ל דזה לא שייך לחייבו לעשות מעשה בידיים להרוג עצמו כדי להציל את חברו, דאדרבה שם הסברא היא להיפך שאסור לו להעדיף את חברו על עצמו, ותמיד ההכרעה היא שוא"מ ומה שיקרה יקרה, שאין להעדיף אחד על השני. וא"כ אין מקום לקושיא מה ידחה את החיוב הצלה, דוודאי פיקוח נפשו מחייב שיהיה שוא"מ, וזה מה שדוחה את החיוב הצלה. ולפ"ז צ"ל דגם בסוגיא דב"מ דמבואר שחייב להניח לחברו לשתות וזה עדיף מפיקוח נפש, יסוד הדין דישתו שניהם הוא דכיון שהמים מזומנים לפני שניהם אסור לבעל המים למנוע את חברו מלשתות דבזה הוא בוחר נפש אחת על פני השניה, (ואע"פ שהמים שלו מ"מ כיון שבמציאות הם מזומנים לפני חברו ומותר לו לשתותם בלא רשותו, שהרי פיקוח נפש דוחה איסור גזל (ורק צריך לשלם) חשיב מניעה ממנו, והוא חידוש), וממילא לא ימנע אף אחד מחברו וישתו שניהם וימותו. ובאבהא"ז כאן הקשה, דמהיכ"ת דחייב למסור עצמו כדי להציל את חברו, הא רק ג' עברות דוחות פקו"נ, וחיוב הצלה אינו מג' עברות ולמה לא ידחה מפני פקו"נ. ורק אי נימא דאביוזרייהו דג' עברות נמי דוחה פיקו"נ נוכל לומר שהימנעות מהצלה היא בגדר אביוזרייהו דרציה, אבל מה נעשה להשיטות שאביוזרייהו אינו דוחה פיקו"נ. וכן הקשה באבי עזרי פ"א מהל' רוצח ה"ט. ולכא' דברי רבינו מבוארים, דיסוד דבריו הוא שפיקוח נפש שיש כנגדו הצלת נפש אחרת אין בו כח לדחות שום איסור, דאין כאן דין חיובי של הצלת נפש אחת אלא מצב של שוא"מ, ולכן אין נדחה אפי' חיוב הצלה.

(א) בגליונות חזו"א הקשה דזה דבר שאי אפשר, דבשעה שמהרהר באיזה דבר הרי מסיח דעתו מכוונת עומד לפני המלך, והרי כל אדם אין ניצול

של זה חביבה טפי עליו ונמצא עבירה נעשית ונפש אבודה, עכ"ל, הרי מבואר מדברי רש"י שהגדר במאי חזית הוא שבטל כל דין הפקו"נ כיון שממ"נ נפש מישראל אבודה. עכ"ד. ונראה מדבריו שהבין בכוונת רבינו דהטעם שכשיש שתי נפשות שקולות בטל כל הדחיה של פיקו"נ הוא משום שאין כאן הצלת נפש מישראל דממ"נ נפש אבודה. אמנם לפמ"ש בביאורים הגדר הוא דהיכא שיש שתי נפשות שקולות אסור לו לבחור בין שניהם, ולא שבטל כל הוחי בהם, דאין מחשבים שבטל הכל יהיה יהודי אחד יותר, דהצלת כל נפש עומדת בפני עצמה, אלא שאעפ"כ כיון שהצלת אחד תלויה באיבוד אחר אין לבחור ביניהם, וממילא אין מה שידחה את האיסור רציה, ולא בטל עיקר הפיקוח נפש אלא רק הדין דחיה. וכן יש לבאר בלשון רש"י, דאין כוונתו דמחשבים שבטל הכל נפש מישראל נאבדת, אלא שכיון שיש נפש כנגד נפש ושניהם שקולים אין לבחור ביניהם וממילא אין מה שידחה את הלאו. ומעתה אין הוכחה מלשון רש"י האם בטל לגמרי הדין דחיה שבפקו"נ כשיש כנגדו נפש אחרת, או שרק בפועל אין לנו לבחור בקו"ע ואיננו יכולים לדחות זה מפני זה. ובגליונות חזו"א כ' דהוא תימה לומר שאדם חייב להרוג עצמו כדי להציל את השני (וכהצד השני בדברי רבינו), והיינו דלדברי רבינו דכשיש ב' נפשות שקולות בטל הפיקו"נ אסור לו להרוג, ממילא חייב להרוג את עצמו כדי לא לעבור באיסור רציה. ועוד, דלפ"ז גם חייבים כל ישראל להרוג כדי שלא ישליכוהו על התינוק, שהרי אסור לו להרוג את התינוק. עכ"ד. ולמש"כ בביאורים מיושב היטב לכאורה, דאין כוונת רבינו שבטל עיקר הפיקו"נ, אלא שאין דין דחיה באופן שהפיקו"נ הוא בחירה בין ב' נפשות, וא"כ אין מה שיתיר לו איסור רציה דאין כאן וחי בהם, אבל להרוג את עצמו בקו"ע בוודאי אסור לו, דעל הריגת עצמו בקו"ע עלינו לדון להיפך, שאסור לבחור בין ב' הנפשות בקו"ע וא"כ אין מה שיתיר לו איסור רציה עצמו, דהרי ב' הנפשות שקולות. ולכן גם מש"כ החזו"א שלפ"ז חייבים כל ישראל להרוג בוודאי אינו כן גם לרבינו, דרק הוא עצמו חייב למסור עצמו למיתה כדי לא לעבור על איסור רציה כיון שאסור לו לבחור בין ב' הנפשות, ועליו להיות במצב של שוא"מ אע"פ שזה פיקו"נ. אבל לכל ישראל זה להיפך, שהרי לגביהם הבחירה להרוג היא בקו"ע, ואסור להרוג בשביל להציל את התינוק דהא להם יש חיוב הצלה על שניהם, והכלל בכה"ג הוא שוא"מ.

חייב
כונה בכל
התפילה
מדין
מצוות
צריכות
כונה

הצרכות ואם אינו יכול לכוון את לבו צולס יכוון בנחת מהן, א"ר חייא אמר רב ספרא משום חד דבי רבי נאצות. ובאמת דגם דין כוונה תרי דינים יש בזה, חדא דין כוונה שמכוון לעשות המצוה והוי מדין כוונה של כל המצוות דקי"ל מצוות צריכות כוונה, וזוהי אין חילוק בין צרכה ראשונה לשאר התפלה, כיון דהוא דין הנוהג בכל המצוות, וכשאר המצוות דכל המצוה כולה צריכה כוונה ולא מהני כוונת מקצתה ה"נ בתפלה דכוותה כולה צריכה כוונה, וזהו שפסק כן הרמב"ם דהא דצעינן שידע שהוא עומד בתפלה מעבד בכל התפלה כולה. והיינו מתרי טעמי, חדא משום דצלא"ה הוי מתעסק, ועוד משום דין מצוות צריכות כוונה, דתרווייהו מעבדי בכל התפלה, כמו בכל המצוות.² (א) ורק בכוונת פירוש הדברים דהוא דין מקוים רק בתפלה זוהי הוא דקי"ל דלא מעבדא רק בצרכה ראשונה דאצות וכמבאר בהסוגיא דצרכות דף ל"ד.

והנה צפ"ד גצי כוונת שידע שהוא מתפלל כתב הרמב"ם ז"ל, כוונת הלצ כיצד, כל תפלה שאינה בכוונה אינה תפלה ואם התפלל בלא כוונה חוזר ומתפלל בכוונה, מלא דעתו משוכשכת ולצו טרוד אסור לו להתפלל עד שתחישב דעתו. וצפ"י שם לא כתב הרמב"ם רק חד גוונא מי שהתפלל ולא כיון לצו יחזור ויתפלל בכוונה, ואיך תרי צדי שימוד דעתו אם יכול לכוון וכן הא דצלא כיון הוי כלא התפלל השמיט. ונראה דדעת הרמב"ם דשני מחלקות הן בתפלה. זאת הכוונה שהוא מכיוון ומכיר שהוא עומד בתפלה דזה הוי משום דין מתעסק ומשום דין מצוות צריכות כוונה דזה הדין

נ"מ בין ב' דיני הכונה לענין עיכובא

והעיכוז הלא נוהג בכל התורה וצכל המצוות לחוד, וכוונת פירוש המלות לחוד. ותרי גווני חיובי המה בתפלה, מחויב הוא לכוין שהוא עומד בתפלה משום דלא שניא תפלה משאר המצוות, ומחויב הוא בכוונת פירוש הדברים משום חובת כוונה המסוים רק בתפלה, ושני החיובים אין מעבדין זא"ז, אלא דיוצא מזה ממילא, דאם הוא מתעסק או חסר לו דין כוונה של כל המצוות א"כ הרי בטל עיקר המצוה, וממילא דהרי הוא כלא התפלל, ואם אינו יכול לכוון אל יתפלל כיון דאין זה תפלה כלל, אכן בחובת כוונה של פירוש הדברים כיון דהויא מסוימת רק בתפלה ע"כ אמרינן דאע"ג דאינו יכול לקיימה מ"מ שפיר חיילא עליה חובת תפלה שיעשה אותה ככל המצוות ואינה דין תפלה. ואם שיוכל להיות כן גם בלא טעמא אצל יש להוסיף עוד, לדעת הרמב"ם דחובת התפלה ומלותה הוי מד"ת, ואפילו להחלקים על הרמב"ם היינו רק בחיובה אצל קיומה וענינה הוי לכו"ע מד"ת,³ (א) וא"כ מתעסק דהוי דין דאורייתא צכה"ת כולה דמתעסק אינו כלום מד"ת, וכן הא דמצוות צריכות כונה דנוהג בכל מצוות התורה, הוי ג"כ דין עיכוז שלו מד"ת ואינה תפלה מד"ת, ע"כ לא יתפלל, משא"כ דין כוונה של פירוש הדברים המסוים רק בתפלה הרי גם בתפלה ענמה אינו רק מתק"ת, וא"כ שפיר נוכל לומר כיון דמדאורייתא מיהא הויא תפלה ע"כ יתפלל גם בלא יכול לכוון זאת. ואך אם יכול לכוון רק שהתפלל בלא כוונה יחזור ויתפלל משום דין כוונה שחיובה מדצריהם, וע"כ לא הביא הרמב"ם רק שיחזור ויתפלל ולא יותר וכש"נ.

ביאורים

הא' שלא יהיה מתעסק, והב' דמצוות צריכות כוונה. וצ"ב, דלכאורה שתי כווונות נפרדות הן ולא קרבו זה אל זה, דהכוונה של מצוות צריכות כוונה היא שמקיים בזה את חובתו, והכוונה של תפילה היא שעומד לפני המלך, ונראה מוכח מדברי רבינו אלה כמש"כ בדעתו לעיל, שאין כווונתו שצריך לכוין שהוא עומד לפני המלך, אלא רק שידע שעושה מעשה תפילה שהוא דיבור לפני המלך, וזהו מדין מתעסק, דמוטל על העושה להבין את המשמעות של המעשה שלו. ולפ"ז י"ל דגם דין מצוות צריכות כוונה יסוד דינו הוא לא לכוין שמקיים במעשה זה את חובתו, אלא לכוין שמה שעושה הוא מעשה שנצטווה עליו. דאם אינו מבין שעושה כעת מעשה מצוה הרי הוא בכלל מתעסק, דאינו מבין שזה "מעשה מצוה" וחושב שזה מעשה אמירה בעלמא, ונמצא ששתי הדינים מחייבים אותה כוונה, של הבנת מה שעושה. ועי' עצי החיים.

3. בפשטות כווונתו דאע"פ שאינו מחוייב מהתורה מ"מ הוא מקיים בזה מצוה דאורייתא, ועי' עצי החיים.

עצי החיים

הכוונה. ואפילו אם נימא שבמצוות דרבנן נמי מעבד הכוונה, מ"מ איך יתכן שזה מעבד מדאורייתא. וביותר קשה לפמש"כ רבינו לקמן דגם להרמב"ן דס"ל דתפילה רק דרבנן מ"מ קיומה וענינה הוי דאורייתא ולכן מעבד בזה כוונה, הרי לא שייך לכוין שיוצא ידי חובתו שהרי אינו חייב כלל. והוכיח מזה דמצוות צריכות כוונה אין הגדר בזה שצריך לכוין שיוצא בזה ידי חובתו, אלא שצריך לדעת ולכוין שמה שעושה הוא מעשה מצוה של תורה. ואם אינו יודע שמעשהו הוא מעשה מצוה אין כאן קיום מצוה. ולפ"ז מיושב, שאם אינו מכיון אין כאן מעשה תפילה של תורה, דכל מצוה שהיא מן התורה אם אינו מכיון בה שהיא מעשה מצוה אינה מצוה, וממילא גם את הדרבנן לא יצא, דחז"ל חייבו להתפלל תפילה שהיא חפצא של תפילה מן התורה.

(ג) בעמק ברכה (נשיאות כפים אות ד') ביאר כוונת רבינו דלכו"ע תפילה היא קיום מצוה, ורק אינו מחוייב בה לדעת הרמב"ן. והקשה ממש"כ המג"א (סי' קכ"ח בשם הרדב"ן) דכהן העומד באמצע תפילתו מפסיק לנ"כ משום דנ"כ דאורייתא ותפילה דרבנן, ואם נימא שהתפלל מקיים מצוה דאורייתא לכו"ע א"כ נימא העוסק במצוה פטור מן המצוה. עכ"ד. ולכאורה י"ל דאין כוונת רבינו דלדעת הרמב"ן תפילה היא מצוה קיומית, דהרי לא מצונו בתורה מצוה

וממילא אין כאן מעשה תפילה. אמנם א"כ אין זה שייך כלל למתעסק, דמתעסק היינו שעושה את המעשה, כגון חתיכת מחובר, ורק אינו יודע מה עושה שחושב שזה תלוש, אבל כאן לא עשה כלל את המעשה שהרי כיון שלא חשב ע"ז באמת לא עמד לפני המלך, ומה זה נוגע למתעסק. אע"כ דכוונת רבינו היא דגם מי שאינו חושב על זה שהוא עומד לפני המלך הוא עומד לפני המלך, דעצם המציאות של מעשה תפילה היא עמידה לפני המלך, ואין זה תלוי כלל במחשבתו, אלא דכיון דהחפצא של מעשה תפילה הוא העמידה לפני המלך, ולא רק דיבור מילים בעלמא אלא עמידה לפני המלך, דזהו הגדרת המעשה הנקרא "תפילה", א"כ אם אינו חושב ע"ז נמצא שעושה את מעשה התפילה שלא מדעת, דאינו יודע שהוא עומד לפני המלך אלא חושב שהוא מדבר בעלמא, והוי כמו שחותר מחובר ואינו מבין שהוא חותר מהקרקע, משום שלפי דעתו זה תלוש.

2. מבואר בדברי רבינו שאותו דין כוונה המבואר ברמב"ם הוא מתרי טעמי,

מהרהור בתפילה וכמפורש בהרבה מקומות בש"ס. ואין לומר דכוונת רבינו דכל התפילה נעשית על דעת מחשבתו הראשונה, דא"כ לא שייך לרדן אי סגי באבות. וע"ש שביאר כוונת הר"מ באופן אחר. ולפמש"כ בביאורים בביאור דברי רבינו יש ליישב, דבאמת אין דין כוונה לחשוב "הריני עומד לפני המלך", אלא רק דין כוונת המעשה תפילה, שידע שמתפלל ותפילתו היא דיבור לפני המלך, ולפ"ז י"ל דכל מי שניגש לתפילה מתוך ידיעה שתפילה היא דיבור לפני המלך הרי כל תפילתו היא על דעת כן, ורק צריך שיכוין כל הזמן שעתה הוא "מתפלל", וא"צ שיכוין כל הזמן מה היא תפילה דזה כבר מונח בדעתו מעיקרא, ונראה שכוונה זו יש לרובא דאינשי, שלכה"פ מונח בידיעתם שעתה הם מתפללים, ואם לפתע יפנה אליו חברו בדברים אע"פ שמחשבותיו מפליגות כעת לד' רוחות השמים ר"ל, בוודאי לא יעלה על דעתו להשיב לו, משום שסו"ס מונח בדעתו שעתה הוא מתפלל.

(ב) עי' בביאורים מש"כ ביסוד דין מצוות צריכות כוונה המבואר מדברי רבינו, וכן כתב הגר"מ סולובייצ'יק (בספר גליונות הגר"ח), ע"ש דהקשה האין שייך לומר שכוונת המצוה מעבדת בכל תפילה, הא להרמב"ם אינו חייב מדאורייתא להתפלל בנוסח זה כלל, ובמצוות דרבנן קי"ל דאין מעבדת

פ"י ה"ן מי שהיה עומד בתפלה וזכר שכבר התפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה ואם היתה תפלת ערבית אינו פוסק שלא התפלל אותה מתחלה אלא על דעת שאינה חובה עכ"ל, ובהשגות ז"ל אין כאן נחת רוח עכ"ל.

עיינ צ"מ שפי' ההשגה משום דס"ל דגם תפלת ערבית קבלה בחובה ודינו שפוסק באמצע הברכה. ולדעת הרמב"ם ז"ל דהא דחובה ונדבה לא מנטרפי הוא משום דהן חלוקין בעצם התפלה של תפלה, דזו תפלת חובה וזו תפלת נדבה, וערבית דין רשות ונדבה עלה, והא דקצטוה לחובה פירושו שקצטו חובה על עמלן להתפלל תפלת רשות ונדבה, אבל התפלה בעצמותה נדבה ורשות היא, כיון דבעיקר תקנת וחובת תפלה אינה רק רשות ונדבה. וע"כ שפיר פסק הרמב"ם דערבית הואיל והיא בעצמותה רשות ונדבה מנטרפת עם תפלת נדבה דחד מינא נינהו, ושאר תפלות דהויין חובה בעיקר מילתיהו הויין תרי מיני ולא מנטרפי עם נדבה.⁴ ודגה צרי"ף דדין תפלת ערבית רשות סיים ז"ל, מיהו ה"מ היכא דלא עלי ל' כלל אבל היכא דל' ל' לתפלת ערבית כזר שווי עליה לחובה וכו' ואפילו למ"ד רשות חובה הוא דליתא אבל מנזיה איתא, והאידנא נהוג עלמא לשווי כחובה. והרמב"ם צ"א שם כתב ז"ל, ואין תפלת ערבית חובה כתפלת שחרית ומנחה ואעפ"כ נהגו וכו' להתפלל תפלת ערבית וקבלוה עליהם כתפלת חובה. ונראה דהשמיט הא דכתב צרי"ף דמשהתחיל להתפלל שווי חובה דהוי דין בעצמותה של התפלה דמשהתחיל להתפלל נעשית חובה מאלוה, דלפ"ז התפלה בעצמה שניה היא מתפלת נדבה, והרמב"ם דסובר דתפלת ערבית בעצמותה הויא חד מינא עם תפלת נדבה ע"כ השמיט וסיים רק הא דקצטוה כחובה ר"ל דנהגו להתפלל התפלת נדבה וכמש"נ. ועיינ עוד צפ"ג מהל' תפלה שכתב הרמב"ם ז"ל, תפלת הערב אע"פ שאינה חובה המתפלל אותה זמנה מתחלת הלילה עד שיעלה עמוד

השחר וכו' המתפלל תפלה קודם זמנה לא יא' יד"ח וחוזר ומתפלל אותה בזמנה וכו' ויש לו להתפלל תפלת ערבית של שבת צערב שבת קודם שתשקע החמה וכו' לפי שתפלת ערבית רשות. הרי להדיא דדעת הרמב"ם דתפלת ערבית דין רשות ודין נדבה עלה גם בשעה שמתפלל אותה, והיינו כטעמי' דמנטרפת עם תפלת רשות ונדבה, וחד מינא נינהו. והראב"ד שם השיג וכתב שאין ראוי לעשות כן אלא לצורך שעה, והיינו כדעת צרי"ף דלא הויא חד מינא עם נדבה וצטעת התפלה חוזרת להיות חובה מאל' וכמש"נ.

אולם אשר יראה בדעת הראב"ד,⁵ דהנה צרכות דף כ"א, אמר רב יהודה אמר שמואל היה עומד בתפלה וזכר שהתפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה וכו', ואמר רב יהודה אמר שמואל התפלל ונכנס לצית הכנסת ומאל' ליצור שמתפללין אם יכול לחדש זה דבר יתפלל ואם לאו אל יתפלל וצריכא דאי אשמעינן הכא משום דלא התחיל זה אבל התחיל זה אימא לא צריכא. וכתב צרי"ף דהא דרב יהודה אמר שמואל לא פליגא אדר' יוחנן דהלואי שיתפלל אדם כל היום כולו,⁶ דהיה ג"כ ציכול לחדש קמייירי ואי לא אל יתפלל, ואפילו באמצע ברכה פוסק. אכן צרי"ף בשם צה"ג פסק דהלכה כרבי יוחנן צספק התפלל וכרבי יהודה אמר שמואל צודאי התפלל, ומצואר דדעתם דר"י אמר שמואל ורבי יוחנן פליגי. וצרי"ף צפ"א מהל' תפלה פסק וז"ל, תפלות אלו אין פוחטין מהם אבל מוסיפין עליהם וכו', וכל אותן התפלות שמוסיף כמו מקריב נדבות לפיכך צריך לחדש דבר. הרי להדיא דדעת הרמב"ם דהא דצריך שיחדש דבר הוא משום דהוי תפלת נדבה, וזהו להדיא כדעת צרי"ף דרבי יוחנן דאמר הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו לא פליג אדרבי יהודה אמר שמואל דצריך שיחדש זה דבר, דאדרבה הואיל והיא נדבה ע"כ צריך שיחדש זה דבר.⁷ והראב"ד שם חולק וכתב ז"ל, אעפ"י שלא יחדש עכ"ל, והיינו משום דס"ל כדעת

ביאורים

7. צ"ב בכוונתו בזה, האיק מוכרח מהרמב"ם כדעת צרי"ף דשמואל ור"י לא פליגי, אימא דפליגי ופסק כשמואל צצריך חידוש דבר. ונראה דכוונתו דמה שהכריח לרש"י לומר דר"י ושמואל פליגי הוא משום דנחלק עם צרי"ף בגדר האי דינא דתפילת נדבה בעיא חידוש דבר, דצרי"ף ס"ל שתפילת חובה ותפילת נדבה הן שני סוגי תפילות, ובתפילת נדבה נאמר שדינה הוא שצריך לחדש בה דבר, כדי להגדיר אותה ל"תפילת נדבה", וכן הוא לשון הרמב"ם פ"א מתפילה ה"ט "כדי להודיע שהיא נדבה ולא חובה". ורש"י ס"ל שאין חילוק בעצם מהות התפילה בין חובה לנדבה, ואין סוג תפילה שנקרא "תפילת נדבה", וא"כ ע"כ החידוש דבר אינו הלכה בהלכות תפילת נדבה, אלא הוי הלכה כללית בהלכות תפילה שכיון שאינו חייב בתפילה זו צריך להתפלל כלשון תחנונים ולחדש בה דברים דאל"ה הוי בגדר למה לי רוב זבחיכם, וכעין מש"כ הרא"ש בתשובה (הובא בשו"ע ק"ז ס"א) דאסור להתפלל נדבה אם אינו מכין בה מראש ועד סוף. ולכן להצרי"ף אפשר לומר שמה שאמר ר"י הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו היינו באופן שמחדש בה דבר, ואע"פ שלא הזכיר תנאי זה, דעיקר חידושו של ר"י הוא שיש חפצא כזה שנקרא "תפילת נדבה", ואפשר להתפלל תפילת נדבה, ולא נחית כאן לפרש כיצד יוכיח עליה שהיא נדבה. אבל לרש"י שאין דבר כזה שנקרא תפילת נדבה, והכל חדא תפילה היא, והחידוש של תפילת נדבה הוא שגם מי שאינו חייב להתפלל יכול להתפלל,

4. דא"א לחבר תפילת חובה עם תפילת נדבה דתרי מיני תפילות נינהו, וכמו שביאר בתוס' הרא"ש בברכות שם דלא מצינו קרבן שחציו חובה וחציו נדבה. ויש להוסיף, דמבואר כאן דהמתפלל חצי תפילה על דעת שהוא חייב בתפילה הוי תפילת חובה אע"פ שלפי האמת אינו חייב בתפילה זו, כיון שמ"מ התפלל אותה על דעת חובה, ולכן אינו יכול להמשיך על דעת נדבה, דחובה ונדבה אינן מצטרפין. וכמו שמקריב קרבן על דעת שהוא חובה לא נעשה קרבן נדבה ממילא, דנדבה הוא שם בפ"ע, ואם לא כיון ע"ז בתחילת הקרבנות לא חל ע"ז שם קרבן נדבה אלא הוי כמקריב קרבן חובה לבטלה, וה"נ כן הוא. וע"ז כ' הרמב"ם דה"מ בתפילת שחרית ומנחה, אבל תפילת ערבית היא בעצמותה נדבה, וגם לאחר שקיבלו עליהם לחובה הגדר הוא נמצא שגם מה שהתפלל על דעת תפילת ערבית נמי הוי תפילת נדבה, ולכן יכול להשלים תפילתו דכולה נדבה היא.

5. כאן בא לבאר השגת הראב"ד באופן אחר, דלא קאי על סוף דברי הרמב"ם שבערבית אפשר להשלים את התפילה על דעת נדבה, אלא על תחילת ההלכה שכ' הרמב"ם דבשחרית ומנחה א"א להשלים תפילתו על דעת נדבה דחובה ונדבה לא מצטרפי, דתרי מיני תפלה נפרדים הן, ע"ז קאי לחלוק שהכל חד שם הוא.

6. דאומר שם לעיל מינה דספק התפלל ספק לא התפלל חוזר ומתפלל דהלואי שיתפלל אדם כל היום כולו, הרי דס"ל דמותר להתפלל ב' פעמים.

עצי החיים

ע"ז, ולכן אין כאן עוסק במצוה. אבל עכ"פ אם אינו מכין כוונה זו אין כאן חפצא של תפילה כלל, וכל תקנת חז"ל היתה לחייב "להתפלל", ולכן אם אינו יכול לכין ליבו לא יתפלל.

הלכות תפילין

פ"א הי"א גי'ל של ספר תורה וקלף של תפילין או של ס"ת צריך לעבד אותן לשמן ואם עבדן שלא לשמן פסולין וכו' ומזוזה אינה צריכה העבדה לשמה עכ"ל. והוא צירושלמי פ"ג דיומא עור שעבדו לשם קמיע מותר לכתוב עליו מזוזה ורשב"ג אוסר. ובס"ת מצואר צגיטין דף נ"ד דלריכה עיבוד לשמה. אלא דל"ע מ"ש ס"ת ממזוזה, וע"כ ז"ל דהירושלמי ותלמודין פליגי. והרמב"ם דפסק כשתי הסוגיות ז"ע.

והנה בסנהדרין דף מ"ו, איחמר האורג בגד למת אצ"י אמר אסור ורצא אמר מותר אצ"י אמר אסור הזמנה מילתא היא ורצא אמר מותר הזמנה לאו מילתא היא. מ"ט דאצ"י, גמר שם שם מעגלה ערופה וכו', ורצא מ"ט לא גמר מעגלה ערופה, אמר לך משמשין מממששין גמר לאפוקי עגלה ערופה דהיא גופה קדושה וכו'.¹ ת"ש אמר לאומן עשה לי חיק של ספר נרתיק של תפילין עד שלא נשתמש בהן קודם מותר להשתמש בהן חול נשתמש בהן קודם אסור להשתמש בהן חול, תנאי היא דתניא ליפן זהב או שטלה עליהן עור של בהמה טמאה פסולות, עור בהמה טהורה כשרות אע"פ שלא עיבדן לשמן, רשב"ג אומר אף עור בהמה טהורה פסולות עד שיעבדן לשמן.² ופסק הרמב"ם בפ"ג מהל' תפילין הט"ו דעור הבתים אינו צריך עיבוד לשמן, והיינו משום דאין קי"ל כרצא דהזמנה לאו מילתא היא. אלא דל"ע דמ"ש דבראוות פסק שם דלריכות עיבוד לשמן, והרי גם שם הזמנה לאו מילתא היא. האומנם בדברי הרמב"ם מצואר טעמא דמילתא שכתב ז"ל, ועור הרצועה צריך עיבוד לשמה אצל העור שמחפין בו אינו צריך עיבוד כלל אפילו עשהו מנה כשר עכ"ל. הרי דמפרש להדיא דהא דעור הבתים א"צ עיבוד לשמה הוא משום דגם בלא עיבוד כלל כשר, משא"כ ברצועות דלריכות עיבוד ע"כ צריכות גם לשמה. אלא דלפי"ז ז"ע מה דתלי

רש"י והנה"ג דרבי יוחנן דאמר הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו פליג אדשמואל, ופוסק כרבי יוחנן דא"צ חידוש דבר נדבבה. והנה צמימרא שני' דשמואל דבעמד להתפלל וזכר שכבר התפלל פוסק ואפילו באמצע צרכה עיין ברי"ף פ"י דשמואל תרי דינים תני בתפלת נדבה, חדא דאם אינו יכול לחדש דבר פוסק, ושנית דגם ציכול לחדש אם התחיל בתורת חובה אינה יכולה מטרפת לנדבה ופוסק באמצע צרכה. אכן לדעת הראש"ד י"ל דבאמת ליחא כלל דינא דאם התחיל בתורת חובה אינה יכולה להיות שוב נדבה, דאין בההתחלה שעל דעת חובה שום גריעותא כלל לענין דין נדבה, וגם התפלה שע"ד חובה אם רק אינה חובה חוזרת להיות נדבה,⁸ והא דקאמר שמואל פוסק אפילו באמצע צרכה הוא זה גופא הדין הראשון דשמואל דאם אינו יכול לחדש דבר אל יתפלל ומש"ה הוא דפוסק, או דאיידי גם הכא צאינו יכול לחדש דבר, או דאפילו ציכול לחדש מ"מ כיון דההתחלה היתה שלא בתורת נדבה וחידוש דבר א"כ הוי בכלל אינו יכול לחדש דבר דלשמואל אינו יכול להתפלל צכה"ג תפלת נדבה,⁹ אצל שום הוספת דין מחמת אתחלותא דחובה לא נאמר בזה כלל. ונראה דזהו ציבור ההשגה שכתב אין כאן נחת רוח, והיינו, דהראש"ד פליג על עיקר הדין של הרמב"ם דאם נזכר שכבר התפלל פוסק, ומשום דלדעת הראש"ד כ"ז הוא לדעת שמואל דקוצר דבעינן שיחדש דבר, אצל אן קי"ל כר"י דיכול להתפלל תפלת נדבה גם בלא חידוש דבר וממילא דגם בהתחיל בתורת חובה גומר ודין תפלת נדבה עלה. ולפ"ז קיימא ההשגה אתחלתא דברי הרמב"ם דאם נזכר שכבר התפלל פוסק בתפלת חובה, ע"ז הוא שהשיג דגם בתפלת חובה אם נזכר שכבר התפלל גומרה בתורת נדבה, וכטעמיה לעיל בפ"א דיכול להתפלל תפלת נדבה גם בלא חידוש. וכמש"נ דלדעת הראש"ד גם ההתחלה שע"ד חובה מטרפת להחשב תפלת נדבה ותליא רק צדין חידוש דבר.

ביאורים

בהזמנה בעלמא, דעגלה ערופה היא גופא שורש האיסור, ובזה מחמירין דבהזמנה בעלמא סגי להחיל עליה את האיסור, אבל בגד למת אינו גוף האיסור אלא נאסר רק מחמת שנטפל למת, ובזה י"ל דלא חשיב משמשי מת בהזמנה בעלמא.

2. היינו דאם הזמנה לאו מילתא היא בהכרח לא בעינן עיבוד לשמה. ופירש רש"י בסנהדרין מח: וז"ל: "דהזמנה לאו מילתא היא ולא איכפת לן בה". והר"ן שם הוסיף עליו ביאור וז"ל: "דעיבוד העור לשמו אינו אלא מטעם שיתקדש העור בהזמנה קודם שישמשו בו בקדושה, והואיל ולרובא הזמנה לאו מילתא היא נמצא עבוד לשמו בטל מעיקרא ולפיכך אם לא עיבדן לשמן כשרות". וביאור הדברים, דיסוד דין הזמנה מילתא לאו היינו שעצם ההזמנה אוסרת או מקדשת, אלא שההזמנה מועילה להיחשב כאילו הדבר כבר נהיה. כגון שמייחד בגד למת נחשב הדבר כבר עתה בגד של מת אף קודם שלבשו המת, וממילא היא נאסרת דתשמישי מת אסורים, וכן כשמייחד מטפחת לתשמיש ספר תורה נחשבת היא כבר עכשיו למטפחת של ספר תורה והיא תשמיש קדושה, וממילא אסורה בשימוש דתשמישי קדושה אסורים. ומעתה הא דבעינן עיבוד לשמה תלוי בזה, דיסוד דין עיבוד עור לשמה הוא שיש לייחד את העור לתפילין, ובעשייתו לשמו הוא עושה אותו להיות "עור של תפילין". והרי אם הזמנה לאו מילתא היא נמצא שבשעת העיבוד עדיין אינו עושה "תפילין", אלא רק עושה דבר מיוחד לתפילין, ומה שייך להצריך בזה לשמה, אלא ע"כ דהזמנה מילתא ועצם הדבר שמייחד לתפילין מועיל להחשב שכבר עתה זהו עור של תפילין.

יסוד הדין
דהתחיל
על דעת
חובה
אינו יכול
להשלים
ע"ד נדבה

הו"ל לפרש כיצד מתפללים אם אין חייבים, דזהו חלק ממה שבא ר"י לומר שניתן להתפלל גם בלי חיוב והו"ל לפירושי כיצד. וכיון שלא פירש נמצא דפליג אשמואל וס"ל שא"צ לחדש דבר. וא"כ מלשון הרמב"ם שפירש שהחיוב להוסיף דבר הוא משום שזה חפצא של תפילת נדבה וצריך להודיע שהיא נדבה, מוכח דס"ל כהר"ף דשמואל ור"י לא פליגי.

8. ומשום דחובה ונדבה אינם חלוקים בעצם מהותם, אלא הכל חדא תפילה היא, וא"כ המתחיל אדעתא דחובה אינו מגרע כלום, דכל הסברא שא"א להמשיך את התפילה לשם נדבה היא כמש"כ בתוס' הרא"ש בברכות שם דלא מציינו קרבן שחציו חובה וחציו נדבה, וא"כ כל זה שייך רק אי נימא שתפילת חובה ותפילת נדבה חלוקות בעצם שמם, אבל אם הכל הוא אותו שם אין שום מניעה להמשיך אדעתא דנדבה.

9. שכיון שבנדבה יש דין לחדש דבר, י"ל דהגדר בהאי דינא אינו רק תנאי חיצוני שאסור להתפלל נדבה אא"כ מחדשים בה דבר, אלא שזהו צורה אחרת של תפילה, דיש תפילה עם נוסח חידוש דבר, ויש תפילה בנוסח הקבוע, ולתפילת נדבה בעינן שיתפלל בנוסח של חידוש דבר, ובזה מחדש רבינו שאם מתחיל להתפלל על דעת לחדש דבר נמצא שכל תפילתו היא תפילה מסוג של נוסח חידוש דבר, ואם מתחיל שלא על דעת לחדש אזי כל מה שהתפלל עד עתה הוא תפילה מהסוג של נוסח קבוע, וזו צורת תפילה שונה מהתפילה הנצרכת לתפילת נדבה. (וכמו לו יצויר שהיה דין להתפלל תפילת נדבה בדיינים פרושות למעלה, לא היה אפשר לצרף לזה חצי תפילה שהתפלל בדיינים לא פרושות.)

1. היינו דליכא למילף מעגלה ערופה שנאסרת בהזמנה לאסור גם בגד למת

לה הגמ' זדין הזמנה מילתא היא, כיון דהכא טעמא אחרינא הוא משום דא"ל עיבוד כלל.

ובעיקר דינו של הרמב"ם שפסק דעור הרלוועות לריך עיבוד לשמן אע"ג דקי"ל הזמנה לאו מילתא היא, הנה זה מצואר מדצרי הראשונים שנחלקו בזה. דהנה התוס' בסנהדרין שם הקשו מהא דאיתא בגיטין דף נ"ד דספר תורה שעבד הגוילין שלא לשמן פסולה, ולפי הסוגיא דהכא הא נריכה להיות כשרה משום דהזמנה לאו מילתא היא. ועיין בתוס' שם שכתבו מכאן זה בשם הר"ם לפרש הסוגיא להיפוך דאם הזמנה לאו מילתא היא לריך עיבוד לשמן יעו"ש דצריהם. ובעהמ"א והרמב"ן במלחמות צ"ק דסוכה כתבו לחלק דגוילין שאני משום דהויין ע"ס הקדושה, וכמצואר בתחילת הסוגיא דסנהדרין שם דעגלה ערופה שאני משום דהיא גופה קדושה וה"נ דכוותה,³ ואשר לפ"ו מתפרשא הסוגיא בתרי גווני, או דנימא דחלוק באתמ דין עיבוד הגויל דחשיב ע"ס הקדושה וצ"ע לשמה לכו"ע מדין עיבוד עור הצמים והרלוועות דלא חשיב רק תשמישי קדושה, וע"כ א"ל עיבוד לשמן משום דקי"ל הזמנה לאו מילתא היא, וכדעת בעהמ"א שם.⁴ או דאפילו אם נימא דעור הצמים חשיב ג"כ ע"ס הקדושה, מ"מ תשיב הסוגיא שפיר, דהרי הא דמחלקין בין ע"ס הקדושה לתשמישי קדושה הוא רק אליבא דרבא דאמר עגלה ערופה שאני דהיא גופה קדושה, אבל לאצ"י דיליף דהזמנה מילתא מעגלה ערופה, צ"כ דלא מחלק בין תשמישי קדושה לע"ס הקדושה, וע"כ הסוגיא דסנהדרין דקיימא אליבא דאצ"י שפיר מפרש לפלוגתא דרשב"ג ורבנן זדין הזמנה מילתא, משא"כ לדידן דקי"ל כרבא דע"ס הקדושה שאני, א"כ ממילא דפלוגתא דרשב"ג ורבנן לא שייכא כלל לדין הזמנה מילתא היא, ורק דפליגי בעיקר הדין דלשמה, והסוגיא דעור הגויל לריך עיבוד לשמה מוכחת דהלכה כרשב"ג, אבל אין זה נוגע לדין

הזמנה. **אלא** דלשיטת בעהמ"א דמחלק בין עור הצמים שהוא תשמישי קדושה לגויל שהוא ע"ס הקדושה, קשה דכ"ו הוא לענין דין קדושת כתב, בזה הוא דחשיבי הצמים רק תשמישי קדושה כיון דצחו ע"סן ליכא כתבא, אבל אכתי הן ע"סן ע"ס הקדושה משום דין קדושת תפילין דצחו קדושתן מזל ע"סן צאה, והפרשיות ע"ס הצמים והרלוועות יחדו הן הן ע"ס התפילין, ואכולהו יחדו חייב קדושת תפילין, וא"כ הרי שוב דהרא הקושיא לדוכתה מ"ש עור הצמים דעיבוד לשמה ידיהו תלי זדין הזמנה מילתא מדין עיבוד הגויל דצעי ודאי לשמה, כיון דגם עור הצמים הוי ע"ס הקדושה זדין קדושת תפילין. ולשיטת בעהמ"א ז"ל דאע"ג דעור הצמים הוי ע"ס הקדושה, אבל מ"מ קדושתן מכאן הפרשיות קאמיא, וע"כ לענין עיבוד לשמן שפיר תלי זדין הזמנה מילתא היא.⁵ אבל אכתי ז"ע מהסוגיא דמנחות דף ל"ד דאיתא שם, א"ר יוסי ומודה לי ר' יהודה צרי שאם אין לו תפילין של יד ויש לו שתי תפילין של ראש שטולה עור על אחת מהן ומניחה וכו' והא שלח ר"ח משמי' דר"י תפילה של יד עושין אותה של ראש ושל ראש אין עושין אותה של יד לפי שאין מורידן מקדושה חמורה לקדושה קלה, ל"ק הא צעתיקתא הא צדחתא. ולמ"ד הזמנה מילתא היא דאיתי עליהו מעיקרא.⁶ והרי הא ודאי דלענין דין קדושת כתב קדושתה צאה תיכף צעתיקתא כתיבה ואין חילוק בין חדתא לעתיקתא, ומדמותר צדחתא לשנות משל ראש לשל יד ש"מ דזדין קדושת כתב של הפרשיות של ראש ושל יד קדושתן שוה, והא דשל ראש קדושתו חמורה הוא רק מדין קדושת תפילין, וצ"כ דהן ע"ס הקדושה וקדושתן מע"סן מהכתב והצמים צידה, דהרי התוספת קדושה דשל ראש הוא רק מקדושת התפילין צע"סן ולא ע"י קדושת הכתב צצפרשיות,⁷ וא"כ אכתי צ"ע מ"ש עור הצמים מעור הגויל כיון דתרווייהו הן ע"ס הקדושה וקדושתן מע"סן.⁸ ולפירוש השני שכתבנו דהא דתלי לה

ביאורים

דהרי החפץ עצמו הוא מוגדר כחפצא של קדושה ולא רק מצד מצבו, וקמ"ל דכיון דסו"ס הקדושה נובעת לא מעצם המציאות של החפץ אלא מהיטפלותו לחפץ אחר י"ל דכל זמן שלא הוטפל אליו בפועל א"א להגדירו כטפל.
6. ומבואר בזה דתפילין כל זמן שלא נשתמש בהן הוי חומר קדושתן של ראש משל יד רק בגדר הזמנה ותו לא, ולא אמרינן דעצם הקדושה כבר קיימת דהא התפילין קיימות.
7. כוונת רבינו בדברים אלו, דהנה ישנם שני דרכים להגדיר את המציאות של "תפילין" שבה נאמר דיני קדושת תפילין. צד א', דתפילין הינם ד' פרשיות שנמצאות בתנאים מסוימים של בית וכו', ולפי צד זה קדושת הבתים היא רק בתור היטפלות לפרשיות וכמש"כ רבינו עד עתה. אבל י"ל צד ב', דהמציאות של תפילין היא כל מה שיש בהם, בית עם הקלף שבפנים, ולפ"ז הבית הוא חלק מהתפילין עצמם. ומוכיח רבינו כצד ב' מהא דמבואר בסוגיא שם שיש חילוק בדרגת הקדושה בין תפילין ש"ר לתפילין ש"י, והחילוק ביניהם אינו בעצם הפרשה, שפרשיות של ראש יש בהן קדושה טפי מפרשיות של יד, כמו שיש חילוק בין קדושת כתב של ס"ת לקדושת כתב של נביאים, דא"כ היה אסור לשנות את הפרשה ש"ר לש"י אף לפני שהתחיל להשתמש, שהרי שעת הכתיבה היא הקובעת את המציאות של הפרשה, דמשעה שכתב את הפרשה יש כאן מציאות של פרשה כתובה. וע"כ שישנה מציאות של "תפילין" שנאמר בה דיני קדושה, מעבר לקדושה שנאמרה בכתב, והיינו פרשה הנמצאת בתוך עור בתים, שזה מציאות מחודשת הנקראת "תפילין", ובמציאות מחודשת זו נאמר דיני קדושת תפילין. וא"כ שמעינן מינה דעור הבתים הוא המציאות של התפילין עצמן כמו הפרשיות.
8. אמנם כל זה קשיא רק לפירוש הבעה"מ שאומר דהא דלא בעינן עיבוד

3. כיון שהחפצא של "ספר תורה" הוא לא רק האותיות הכתובות, אלא המציאות של ספר שכתובה בו התורה, ו"ספר" היינו קלף שכתובה בו התורה, נמצא שעבוד הגוילין הוא עשיית הספר עצמו, ובזה לכו"ע מהני יחוד הדבר למטרתו להחשיב שכבר עתה הוא מציאות של ספר תורה, ועשייתו היא עשיית ספר תורה ובעינן ביה לשמן.
4. ולכאורה כן מוכרח מהסוגיא, ובדעת התוס' שלא חילקו בזה וס"ל דאם הזמנה לאו מילתא גם עיבוד גוילין של ס"ת א"צ לשמה, ע"י לקמן ד"ה והנה התוס'.
5. היינו דישנם שני סוגים של קדושה. א', קדושה הנובעת מעצם החפץ, כמו ס"ת שהוא עצמו חפצא קדוש ובזה לכו"ע הזמנה מילתא כמבואר גבי עגלה ערופה. ב', קדושה הנובעת ממצבו של החפץ, שהוא משמש לחפץ של קדושה, והיינו תשמיש קדושה, ובזה המחלוקת האם הזמנה לתשמיש מחשבא לחפץ שהוא כבר עכשיו משמש קדושה, די"ל דכל זמן שלא התחיל לשמש אינו בגדר תשמיש (והרי יסוד דין הזמנה הוא שכבר עתה החפץ נחשב שהוא במצב שאליו הוזמן כמבואר לעיל, ולכן היכא שהקדושה אינה נובעת מעצם מציאותו אלא ממצבו יש יותר סברא לומר שההזמנה לחורא לא מספיקה להחשיב שהוא כבר נמצא במצב ההוא). ובבתי תפילין באמת הקדושה נובעת מעצם החפץ, דבית של תפילין הוא חפצא קדוש, אבל מ"מ מה שקובע את החפצא להיות מוגדר כ"בית של תפילין" הוא לא עצם המציאות שלו, כמו בס"ת שעצם המציאות שלו היא הקובעת שהוא ספר תורה, דהרי עצם המציאות של ה"בית" אינה שונה מכל מציאות של חתיכת עור בעלמא, אלא ההיטפלות שלו לפרשיות היא המגדירה את הבית לחפצא של "בית של תפילין". ובזה היה מקום לומר דלכו"ע הזמנה מילתא

גדר קדושת הבתים

שורש חילוק הקדושה בין ש"י לש"ר, והטעם דמותר לשנות

וטעמא דגמ' תרווייהו מד טעמא הוא, דכיון דא"ל עיבוד כלל משו"ה הוא דתליא דין הזמנה מילתא היא אס לא. וניחא השתא הא דבגויל צריך עיבוד לשמה לכו"ע, דהתם הרי העיבוד מעכב ע"כ חייל צו דין דענא הקדושה דהזמנה מילתא היא וצריך לשמה לכו"ע. וזהו גם טעמא דהרמב"ם דגם הרלוועות צריכות עיבוד לשמן, משום דס"ל דגם הרלוועות הויין ענא הקדושה דין קדושת תפילין, והעיבוד מעכב צה, ע"כ ממילא דלצריך לשמה.^(ב)

אלא דל"ע על דצרינו מהסוגיא דמנחות דף ל"ד שהצאנו למעלה דהך דינא אס בחדתתא מותר לשנות משל ראש לשל יד הוא תלוי בפלוגתא דהזמנה מילתא היא, הרי להדיא דלמ"ד הזמנה לאו מילתא היא גם בתפילין לא מהניא הזמנה. ומוכרח מזה אחת משתי אלה, או דגם צענא הקדושה הוא תלוי בפלוגתא דהזמנה מילתא היא וכדעת התוס', או דתפילין מנד ענמן לא הויין ענא הקדושה כלל וכדעת צעהמ"א, אצל הא ודאי דגם הזמנה דתפילין תלוי דין הזמנה מילתא היא וכמבואר בהסוגיא דמנחות, ונסתר כל מש"כ צדעת הרמב"ם.¹¹ אכן נראה דחלוק דין הזמנה למ"ד הזמנה מילתא היא מהך דינא דענא הקדושה,¹² דצהך דהזמנה מילתא היא יסוד דינו תלוי רק צס הזמנה צלצד, וכל הזמנה שהיא חל על ידה קדושה למ"ד הזמנה מילתא היא. משא"כ אס צאמת הזמנה לאו מילתא היא ורק דמדין ענא הקדושה קאחינן עלה, א"כ אין יסוד דינו תלוי רק צס הזמנה, כי אס דיש לו דינים צמה חל דין ענא הקדושה,¹³ וא"כ אין ללמוד שארי הזמנות מדין עיבוד, ונהי דבעיבוד מוכרח מהא דלצריך לשמה כמבואר בהסוגיא דגיטין וצ"כ דחל צו דין ענא הקדושה, מ"מ כ"ז הוא צעיבוד, אצל צשארי

הגמ' לפלוגתא דרשב"ג ורבנן צדין הזמנה מילתא היא הוא רק לאציי, אצל לצבא הוי פלוגתייהו צעיקר עשית תפילין אס צריך לשמן ואין זה שייך כלל לדין הזמנה מילתא היא, קשה מהא דתתא צמנחות דף מ"ב, אמר רב יהודה אמר רב וכו' עשאן וכו' מן הסיסין כשרה,⁹ כי אמריתה קמיה דשמואל אמר אף מן הסיסין פסולה צעינן טויה לשמה, כתנאי ניפן וכו' עור צהמה טהורה כשרות ואע"פ שלא עיצדן לשמן רשב"ג אומר אף עור צהמה טהורה פסולות עד שיעצדס לשמן, ואס נימא דפלוגתייהו דרשב"ג ורבנן הוא צעיקר עשית תפילין אס יש צהו דין לשמה, א"כ הרי קשה מאי שאט"י דתפילין וצינית להדדי. אלא ודאי דעיקר הפלוגתא הוי אס הזמנה מילתא היא וצוה שפיר צינית ותפילין חד דינא להו. **ונראה** דמשו"ה הוא שהוסיף הרמב"ם טעמא צעיבוד עור הצתים דכשרין אף שלא לשמן דהוא משום דא"ל עיבוד כלל, ומשום דצאמת שיטתו כשיטת הצעהמ"א דכל דהוא ענא הקדושה הזמנה מילתא היא וצעינן לשמה, וגם ס"ל דגם עור הצתים והרלוועות הויין ענא הקדושה מדין קדושת תפילין והזמנה צהו מילתא היא לכו"ע, ופלוגתא דרשב"ג ורבנן מפרש הרמב"ם דהוא משום דהא דענא הקדושה שאני וחלה קדושתה ע"י הזמנה, הוא דווקא צהזמנה הצריכה מדינא לענא התפילין והוא עפ"י דין ממעשה התפילין, צהזמנה כי האי הוא דהוי דינא שמועלת לחול צהו דין ענא הקדושה, וממילא דלצריכה לשמן, אצל הזמנה שאינה צריכה מדינא לענא התפילין, א"כ ממילא דאין צה משום ענא הקדושה כלל, והדר דינא ככל דין הזמנה דעלמא דתליא בפלוגתא דהזמנה מילתא היא דפליגי צה רשב"ג ורבנן.¹⁰ (א) ונמא דטעמא דהרמב"ם

ביאור
דברי
הרמב"ם
דעיבוד
עור בתים
א"צ
לשמה

ביאורים

וא"כ עיבוד הבתים נמי שהוא מעשה יחוד והזמנה של התפילין לשימושם חשיב עשיית תפילין ובעינן ביה לשמה.

11. היינו דשם מבואר דתפילין הן רק בגדר הזמנה ולא אמרינן דכיון שהם חפצא של קדושה בעצמם חל עליהם קדושה חמורה מיד, ואמאי, הא בדבר שהוא גוף הקדושה הזמנה מילתא. ומבואר מזה או כדעת התוס' שגם בדבר שהוא גוף הקדושה לא חל למ"ד הזמנה לאו מילתא, או שהקדושה של תפילין אינה בבתים אלא רק בפרשיות, והבתים קדושים רק בתור חיפוי לפרשיות, ואין חילוק בקדושת הפרשיות עצמן בין תפילין ש"י לתפילין ש"ר, והחילוק הוא רק בקדושת הבתים, ולכן כל זמן שלא הניחן לא חל הקדושה של החיפוי דהוי רק תשמיש ובזה הזמנה מילתא. עכ"פ מוכח שגם בבתים אמרינן הזמנה לאו מילתא, והדרא הקושיא אמאי הווקק הרמב"ם לפרש הטעם מצד שא"צ לעבד, תיפול"ל דהזמנה לאו מילתא.

12. היינו דמה שמצינו דלמ"ד הזמנה מילתא היא מעשה זימון מחיל קדושה, ומצינו נמי שבדבר שהוא עשיית עצם הקדושה (כמו הורדת עגלה לנחל איתן) לכו"ע מועילה ההזמנה לאסור, אין גדרם שוה, וכפי שמבאר והולך.

13. דיסוד דין הזמנה מילתא הוא, שהצמדת החפץ למטרתו מועילה להחשיבו כאילו כבר עכשיו הגיע למטרתו ויעודו, וכגון שמייחד בגד להיות בגד של מת מהני להחשיבו כאילו הוא כבר בגד של מת. אבל למ"ד

לשמה בעור הבתים גם לרבא הוא משום דבדבר שאינו גוף הקדושה גם רבא מודה ביה דהזמנה לאו מילתא, דע"ז קשה הא הבתים הם גוף הקדושה. אבל לפירוש השני שהביא רבינו לעיל דבאמת עור הבתים נמי הוי גוף הקדושה, והא דהגמ' תולה את מחלוקת רשב"ג ורבנן בדין הזמנה מילתא הוא רק לאביי דאינו מחלק בין תשמיש הדבר לגוף הקדושה, לא קשיא מדי, וע"ז סובב המשך הדברים.

9. היינו דציצית שנעשתה מן החוטין התלויין בשפת הבגד שלא נטור לשמה כשרין.

10. משום דהסברא בזה שמעשה שהוא עשיית גוף הקדושה לכו"ע בעינן ביה לשמן היא משום דמעשה של עצם הקדושה חשיב לכו"ע עשיית תפילין, ובעשיית תפילין יש הלכה שיהיה לשמה, וא"כ כל זה הוא רק במעשה הנצרך מדינא לעשיית התפילין, בזה שייך לומר שעשיית מעשה זה היא עשיית תפילין, אבל מעשה שא"צ כלל לעשותו אין עליו שם עשיית תפילין, ואין סיבה להגדיר מעשה זה כעשיית תפילין שהרי התורה לא הצריכה לעשותו. ולכן בעיבוד עור הבתים שאינו נצרך לעשיית התפילין שהרי א"צ לעבד, אינו נחשב לעשיית תפילין למ"ד הזמנה לאו מילתא. ורק למ"ד הזמנה מילתא בעינן עיבוד עור הבתים לשמה, משום דלדידיה דיחוד דבר למטרה מסוימת מועיל להחשיב כאילו הוא כבר כזה, נמצא שכל מעשה שנעשה לצורך יחוד התפילין לשימושם חשיב עשיית תפילין,

עצי החיים

לרבנן דהזמנה לאו מילתא היא אין על העיבוד של הבתים שם עשיית תפילין כיון דבשעת העיבוד אינו עושה כלל תפילין כיון דהזמנה לאו מילתא, ועצם העיבוד אינו מהלכות עשיית תפילין.

(ב) אלא דהא גופא בעי טעמא מנ"ל להרמב"ם דעור הבתים א"צ עיבוד ועור הרצועות בעי. ועי' מג"א ל"ג סק"ד ובהגר"א שם.

(ג) בזכרון שמואל סי' ע' כ' דלדברי רבינו אלה מיושב אמאי אין עגלה ערופה נאסרת משעת לקיחתה, הא בגוף הקדושה לכו"ע הזמנה מילתא, ולרבינו א"ש

שני דינים
בעשייה
לשמה
לתפילין

זה קדושה ע"י ההזמנה, וע"כ לית זה רק דין הזמנה ותלוא צלוגתה דהזמנה מילתא היא, ולשיטה זו שוב קשה מ"ש גויל דלריך עיבוד לשמה מעור הצתים דדין עיבוד לשמה דידהו תלי דדין הזמנה מילתא היא.¹⁶ אבן נראה, דצאמת הא דהזמנה לאו מילתא היא הוא לענין לחול ציה דינים בהחפץ ע"י ההזמנה, אם צאסורי הנאה כמו אורג צגד למת, אם צדיי קדושה כגון עור של ספרים תפילין ומזוזות, שאנו צאין למידן צהו אם חל צהו האיסור והקדושה אם לא, וזה עיקר הדין דהזמנה, דאם מילתא היא חל צה האיסור והקדושה ע"י הזמנה, ואם לאו מילתא היא לא חל צה ולא מידי, אצל לענין דין לשמה נהי דהזמנה לאו מילתא היא ולא חייל צהו עוד קדושת תפילין צשעת העיבוד, ומלד ענמה ענש מעשה ההזמנה אינה צריכה לשמה, אצל מ"מ הרי עיקר קדושת תפילין צריך שיהא מעשיה לשמה. וכל עשיותיה שנעשו שלא לשמה הוא חסרון צענש דין קדושת תפילין, וממילא דאפילו אם נימא דהזמנה לאו מילתא היא מ"מ צריכין שיהיו עשיותיה לשמה משום ענש דין קדושת תפילין.¹⁷ אלא דכל זה הוא היכא דלריכין עיבוד מדינא או שפיר שייך לומר דא"כ כשחל צהו דין ס"ת ותפילין ממילא דלריכין הן או להעיבוד

הזמנות הדרכ לדינא דהזמנה לאו מילתא היא, וזהו הסוגיא דמנחות, ומשום דצאמת הא דלריך עיבוד לשמן היינו לשם תפילין סתמא, וא"כ הא נמלא דהזמנה המיוחדת צל ראש הוא רק משארי הזמנות, וע"כ אין חילוק צה דין ענש הקדושה לתשמישי קדושה, וצכל גווי דינו תלוי דדין הזמנה מילתא היא. אצל הרמב"ם דאירי דדין הזמנה דעיבוד צה שפיר מחלק דין היכא דחל צה דין ענש הקדושה אם לא, ומיוצב היטב דעת הרמב"ם כדעת צעהמ"א וכמס"כ.¹⁴ (ד)

והנה התוס' והרמב"ן הרי חולקים על הצעהמ"א וס"ל דגויל ועור הצתים שוין והזמנה לאו מילתא צהו,¹⁵ והסוגיא דסנהדרין דשאני עגלה ערופה דהיא גופה קדושה כתב הרמב"ן דשאני עגלה ערופה דקדושתה מעצמותה, משא"כ צגויל אף דהוא ענש הקדושה אצל קדושתו מחמת כתב היא, וע"כ שוה צדינו לתשמישי קדושה דהזמנה לאו מילתא היא. ונראה עוד, דשאני עגלה ערופה דע"י ההזמנה צירידתה לנחל איתן חל צה כל דין עגלה ערופה ונגמר צה שם עגלה ערופה צשלימות, משא"כ צסת"מ דעדיין צשעת העיבוד אינן תפילין ואינן ס"ת, וצאנו רק לדון שיחול

ביאורים

בעיבוד אלא ביחוד וההזמנה של התפילין להיות תפילין של ראש, ולכן זה תלוי בסוגיא דהזמנה מילתא.

15. אע"פ שהם גוף הקדושה ובוה לכו"ע הזמנה מילתא לענין לאסרה, מ"מ לענין עיבוד לשמה לא איכפת לן שהן גוף הקדושה, וכמו שמבאר והולך הטעם בזה.

16. ובאמת הא גופא הקשו התוס' בסנהדרין הנ"ל ומכח זה פירשו הסוגיא באופ"א, וכאן בא לפרש הסוגיא גם באופן שפירש לעיל דאם הזמנה לאו מילתא א"צ עיבוד לשמה ואע"כ בעור גוילין צריך.

17. היינו, דהא הטעם דלמ"ד הזמנה לאו מילתא היא א"צ עיבוד לשמה ביארנו לעיל דכיון שהזמנה לאו מילתא נמצא שאינו עושה כאן תפילין דהא לא נוצר תפילין על ידי עשייתו, ולכן אין הלכה לייחד את המעשה הזה לשם תפילין, דהא אינו עושה כאן תפילין. אבל מ"מ אע"פ שמעשה העיבוד של הגוילין אינו עשיית תפילין כיון שלא נעשה הגויל לתפילין על ידי עשייתו, מ"מ סו"ס מעשה זה עושה את התפילין, וא"כ בעינן ביה לשמה, דדין לשמה תרתי איתנהו ביה, א' מצד המעשה, דיש הלכה שכל מעשי התפילין יהיה עליהם שם של "עשיית תפילין", דהיינו שלא יהיו מעשי קוף בעלמא אלא מעשים שיש להם מהות של "עשיית תפילין", וזה ע"י שחושב בשעת עשייתם לעשותם לשם תפילין. ב' מצד החפצא, דהחפצא של תפילין צריך להיווצר על ידי מעשים שיעשו לשם יצירת

הזמנה לאו מילתא ולא נעשה הבגד "בגד של מת" מכח עצם ההעמדה שלו למטרה זו אלא בעינן שבמציאות יהיה בגד של מת (וזה ע"י שהמת לובשו), ורק במילתא שהוא עצם הקדושה כגון ס"ת מהני העמדתו למטרתו לאסרו, משום שבעצם העמדתו הוא נעשה במציאות ס"ת, אזי בעינן לדון בכל מקרה לגופו כיצד נעשית המציאות הזו למציאות של הדבר האסור או הקדוש, ולא אמרינן שכל דבר שהוא עצם הקדושה מועיל עצם העמדתו למטרתו להחשיב כאילו הוא כבר במצב האסור, אלא יש בזה הלכות בכל דבר בפני עצמו כיצד יוצרים את החפץ לחפץ קדוש. וכגון בעגלה ערופה שירידתה לנחל אוסרתה, הגדר בזה שהעגלה נאסרת בירידתה לנחל אין זה משום שהיא עומדת להיות עגלה ערופה, אלא משום שנתחדש בתורה שכך עושים עגלה ערופה, דהורדתה לנחל היא עצמה עשייתה להיות עגלה ערופה, ואין זה רק יחודה למטרת עגלה ערופה, אלא עצם עשיית העגלה ערופה. וכמו כן בעיבוד גוילין, הא דהעיבוד נחשב ל"עשיית תפילין", הוא משום שעיבוד הוא עשיית תפילין בעצמותו, דנתחדש בתורה שעיבוד הוא עצם עשיית התפילין.

14. היינו דהיחוד של התפילין לקדושת "תפילין של ראש" אינו שייך לעצם העיבוד של התפילין, דעיבוד אינו עשיית תפילין של ראש אלא תפילין סתמא, וזה מה שנתחדש בתורה בעשיית העיבוד, שהיא עשייה של תפילין ותו לא מידי, ותוספת הקדושה של "תפילין של ראש" אינה תלויה

עצי החיים

לא שייך שהזמנה תאסור וכנ"ל, אלא כל איסורה הוא רק מכח חידוש התורה שירידתה לנחל אוסרת, אלא דמ"מ שמעינן מהאי קרא דהזמנה לצורך דבר יש בה חשיבות, דבוודאי יסוד האיסור בירידתה לנחל איתן היא משום שנידון ע"ש סופו והעומדת להיערף חשיבא כערופה, ולכן ניתן ללמוד מזה דהזמנה מילתא היא.

(ד) בשו"ת רעק"א ח"א סי' ד' ג"כ הקשה קושיא זו דכיון דבגוף הקדושה לכו"ע הזמנה מילתא אמאי תלת הגמ' את האיסור להוריד מקדושת תפילין ש"ר לתפילין ש"י בדין הזמנה מילתא, הרי התם הוי גוף הקדושה ובוה לכו"ע הזמנה מילתא. ומצדד לומר דכיון דאין מורידו לחולין אלא רק לקדושה קלה ממנה בזה לא מהני הזמנה לדידן אף שזה גוף הקדושה. וכ' ע"ז שזה דוחק גדול, ומסיק שם דהסוגיא במנחות סברה דגם בגוף הקדושה לא מהני הזמנה למ"ד הזמנה לאו מילתא. והמג"א סי' ל"ב סק"י וכן הפמ"ג (א"א מ"ב סק"ג) כתבו ג"כ סברה זו דהורדה מקדושה חמורה לקלה קילא טפי. והחזו"א יו"ד קנ"ט סק"ד כ' בביאור הסוגיא דמנחות דתלתה שינוי תפילין ש"ר לש"י בדין הזמנה מילתא, דקדושת תפילין ש"ר וש"י חדא היא, והא דאין מורידין מתפילין ש"ר לתפילין ש"י אינו משום שזה הורדה מהקדושה אלא הורדה

כיון דגם לעיקר הקדושה בעינן מעשה מיוחד לאסרה, ורק ירדתה נתחדש שאוסרת. אמנם הקשה דעדיין צ"ע לאביי דהזמנה מילתא אמאי אין עגלה ערופה נאסרת משעת לקיחתה. עכ"ד. ולכאורה י"ל דהנה כמו"כ אפשר להקשות על כל הקונה בהמה לשם קרבן למה לא תיאסר לפני שמקדישה מדין הזמנה מילתא והרי היא מוזמנת להקדש. אלא י"ל דרק בדבר כזה שעצם מציאותו כמות שהיא אסורה מכח שימוש לדבר מסוים, בזה מהני הזמנה לזה, כגון בגד של מת, שהרי אין בו הקדש מסוים האוסר אותו אלא עצם זה שהוא משמש למת אוסר אותו, וע"ז מהני הזמנה, אבל היכא שהאיסור נובע מחלות הקדושה ולא מעצם המציאות והשימוש של החפץ כשלעצמו, ע"ז לא מהני הזמנה, דוודאי לא אמרינן שמה שעומד להתקדש נעשה כבר עתה קדוש, אלא אמרינן רק שדבר שעומד למטרה מסוימת נחשב כבר עכשיו שהוא משמש למטרה זו. ולפי"ז י"ל דאיסור עגלה ערופה אינו מצד עצם מציאותה שהיא עגלה ערופה (כמו איסור הנאה של מת שהוא מצד עצם מציאותה), אלא מה שאוסר אותה בהנאה הוא שהתורה קבעה שהיא כקרבן, דכפרה כתיב בה כקדשים כמבואר בקידושין מח., והשם "קדשים" שחל בה הוא מה שאוסר אותה. וא"כ ל"ש לאסרה מדין הזמנה בעלמא שהיא מוזמנת להתקדש, דבוה

לשמה כיון שהוא ממעשה הס"ת ותפילין, משא"כ צעור הצמים לדעת הרמב"ם דגם בלא עיצוד כלל כשרים, א"כ הרי לא איכפת לן כלל מצד חסרון לשמה שצוה עיצוד בלא גרע נעצד שלא לשמה מהיכא דחסר העיצוד לגמרי דכשרין ג"כ, ורק דאם הזמנה מילתא היא אז חייב זה דין לשמה משום מעשה ההזמנה בעצמה. ואשר ע"כ הא דמפרש הגמ' לפלוגתא דרשב"ג ורבנן בדין אם הזמנה מילתא היא והא דכתב הרמב"ם דלהכי א"צ עיצוד לשמה משום דעור הצמים א"צ עיצוד כלל חד מילתא הוא, דהואיל שצור הצמים א"צ עיצוד כלל ע"כ ממילא אין כאן חסרון עשיה לשמה בעצם דין קדושת תפילין, וכל החסרון הוא רק צמעה ההזמנה, וזה תלי בדין הזמנה מילתא היא או לא, משא"כ בגויל של ס"ת וקלף של הפרשיות כיון דהעיצוד מעכב זהו א"כ ממילא דלריך שיהא לשמו לכו"ע משום עצם דין קדושת הספרים והתפילין דדיןן שעשיותיהן יהיו לשמן. וזהו שפסק הרמב"ם בגויל וקלף של ספרים ותפילין וכן צעור של רצועות דלריכין עיצוד לשמן, משום דכל הני העיצוד מעכב בזה ואין דינן תלוי בדין הזמנה מילתא היא כי אם דלכו"ע צעין זהו לשמן, משא"כ צעור הצמים דאין לריך עיצוד כלל ודינן תלוי בדין הזמנה מילתא היא ע"כ פסק הרמב"ם דא"צ עיצוד לשמן וכרצא דהזמנה לאו מילתא היא. ומתשצים דצרי הרמב"ם גם לפי שיטת התוס' והרמב"ן דלא מחלקי בין תשמישין לעצם הקדושה וכש"נ.

וּלְפ"ז מיושצים הטב דצרי הרמב"ם שפסק דמוזזה א"צ עיצוד לשמה, דהנה הך דינא דעיצוד הא אין זה דין צסת"מ לחוד, כי אם בכל מקום דצעין ספר צעין עיצוד, דספר היינו מעוצד, וכמבאר צהג"מ פ"א מהל' תפילין, והציא זאת מהך דפרשת סוטה לריכה עיצוד, והרי צירושלמי סוטה פ"ב מבאר דמגילת סוטה אין זה משום קדושה משום דניתנה למחיקה וכדאיתא התם דאינה מטמאה את הידים, הרי להדיא דכל דכתיב ציה ספר היינו מעוצד ואפילו צמקום דלית ציה משום קדושה כלל. ולפ"ז ל"ע צסת"מ דצעין עיצוד, [וכדאיתא צרמב"ם פ"א הי"ד

גדר דין עיצוד

דגם מוזזה שכתבה על עור שאינו מעוצד פסולת] אם הוא דין של סת"מ מדין קדושתן, או משום דלא גרע מכל כתיבה וספר שכתורה דצעין זהו עיצוד, וה"נ סת"מ דכוותה, אבל דין מסויים צסת"מ ליכא שיהיו צריכין עיצוד.¹⁸ (ה) והנה צפשיטות נראה הדבר מבאר מהא דאיתא צצצת דף ע"ט, הלכה למשה מסיני תפילין על הקלף ומוזזה על דוכסוסטוס, קלף צמקום צשר דוכסוסטוס צמקום שער, ואם שינה צזה וצזה פסול. וצירושלמי פ"א דמגילה ס"ת על הגויל צמקום שער, וקאי זאת על ההלכה למשה מסיני המוכרת מקודם, וכמבאר צרמב"ם פ"א מהל' תפילין יעו"ש. הרי להדיא דהוא דין מסויים צסת"מ מהל"מ, דאי משום דין ספר צצכל מקום הרי ליכא שום חילוקא צין גויל וקלף ודוכסוסטוס וצין מקום שער או מקום צשר דצכל גוויי ספר מיקרי, והכא הא תניא דאם שינה צזה וצזה פסול, אלא ודאי ש"מ דהוא דין מסויים צסת"מ צלצד.¹⁹ **אבן אבתי** ל"ע, דהנה צמנחות דף ל"ד ת"ר וכתצתם יכול יכתבה על האצנים נאמר כאן כתיבה ונאמר להלן כתיבה מה להלן על הספר אף כאן על הספר, או כלך לדרך זו נאמר כאן כתיבה ונאמר להלן כתיבה מה להלן על האצנים אף כאן על האצנים וכו' דנין כתיבה הנוהגת לדורות מכתבה הנוהגת לדורות וכו', וציאור הסוגיא, דאע"ג דאיכא הלכה צסת"מ דצעין דווקא גויל וקלף ודוכסוסטוס וצלא"ה מיפסלא, מ"מ על האצנים שפיר הוה מתכשרא מג"ש דכתיבה כתיבה, אם לא משום טעמא דדינן דציר הנוהג לדורות מדציר הנוהג לדורות ונמצא דילפינן מהג"ש דצעין דווקא ספר. אכן אבתי ל"ע צעיקר הגזירה שוה למאי איתא, כיון דלפי המסקנא נשאר דין סת"מ כפי ההלכה דווקא בגויל וקלף ודוכסוסטוס שצזה נכלל גם דין ספר, וא"כ אבתי עיקר הגז"ש מייתרא.^(ו) והנראה מוכרת מזה, דצההלכה שנאמרה בגויל וקלף ודוכסוסטוס לא נכלל דין עיצוד, ואי משום ההלכה הוה גם עור מנה ודיפתרא כשר צהו, וע"ז צאה הגז"ש צמוזזה דצעין דווקא ספר, ור"ל שיהא דווקא מעוצד, אלא דלאחר שנאמרה הגז"ש הרי

ביאור הסוגיא יכול יכתבה על האבנים

ביאורים

ששמה מוזזה, אלא מתנאי הספר, דמוזזה בעיא ספר, וספר שאינו מעובד אינו ספר, ובעיבודו אינו יוצר מוזזה אלא יוצר ספר, וכמו שהעושה דיו אינו עושה מוזזה אלא עושה דיו, אע"פ שמתנאי המוזזה הוא שתהיה כתובה בדיו מ"מ הדין הוא מציאות נפרדת מהמציאות הנקראת מוזזה, כך העושה ספר אינו עושה מוזזה אלא עושה מציאות נפרדת הקודמת למוזזה. ועי' עצי החיים.

19. דהרי ההלכה של דוכסוסטוס וקלף הוי הלכה מיוחדת בדין קדושת סת"ם, וא"כ חזינן דהחלק של ה"ספר" שבמוזזה אינו תנאי קודם להכשר המוזזה אלא הוא חלק מצורת המוזזה והוא תנאי מתנאי קדושת המוזזה.

עצי החיים

בדיו שיהיה עם כמה וכמה דינים. (ו) בגליונות חזו"א כ' דאין להקשות דאחרי שאין הלכה לכתוב על האבנים א"צ לקרא דוכתבתם דאפשר ללמוד את זה מההלכה של דוכסוסטוס, דרצון התורה היה ללמד את עיקר ההלכה של קלף מגז"ש דוכתבתם, ואת הפרטים של גויל ודוכסוסטוס מהלכה למ"מ. עכ"ד. אמנם לכא' בגמ' מו"ק ד. מפורש כדברי רבינו דכל מה שאפשר ללמוד מהלכה לא נכתב בקרא, דמקשו שם ל"ל קרא לתוספת שביעית, הא איכא למילף ליה מהלכה דחורשין לנטיעות עד ר"ה אלמא דלוקנה לא חורשין עד ר"ה. ומוכח כנ"ל דלא כתב קרא לדבר שאפשר ללמוד מכח הלכה מ"מ. וכן מוכח בתוס' סוכה ד.; שהקשו ל"ל קרא להצריך טבילה בשיער תיפול"ל מהלכתא דחציצה שנאמרו בשיער הל"מ, דאם חציצה פוסלת בו ע"כ צריך להטבילו, ע"ש.

תפילין, ואם נעשה באופן אחר חסר ביצירתו והוא פסול. ואם הזמנה לאו מילתא היא, אמנם כשעושה מעשה של עיבוד שמזמין את הגויל לשם תפילין אינו נחשב לעשיית תפילין כיון שהוא רק הזמנה ואין דין לייחד את המעשה הזה שייחשב ל"עשיית תפילין", דהרי אין זו עשיית תפילין כלל, אבל מ"מ סו"ס החפצא של התפילין בא לעולם ע"י המעשה הזה, ומצד זה בעינן שיעשה לשם תפילין דאל"ה חסר בעשייתו.

18. היינו האם הא דבעינן עיבוד הוא משום שקלף מעובד הוא תנאי מתנאי המוזזה, דהחפצא הנקרא "מוזזה" הוא דווקא מעובד, והעיבוד הוא חלק מעשיית הקדושה הנקראת "מוזזה", או שאין זה תנאי מתנאי המציאות

מכבוד הקדושה, שיש הלכה נפרדת לכבד את התפילין ש"ר יותר מתפילין ש"י, ואין זה מדיני קדושתן, וא"כ אין שייך לומר בזה דהזמנה מילתא בגוף הקדושה, שהרי דין זה אינו מדיני הקדושה כלל, ולכן תלוי זה רק בדין הזמנה מילתא דעלמא.

(ה) בגליונות חזו"א כ' וז"ל: אינו מוכן דמ"מ במצות מוזזה יש תנאי של ספר, ואם אין ספר אין מוזזה של מצוה, וקדושה אינה נפרדת לעולם מן המצוה שזו המוזזה הכשרה למצותה יש בה גם קדושה של מוזזה, ואין כאן לעין הבוחנת לבקע את המצוה והקדושה לשני בקעיות. עכ"ל. והיינו דגם הדין ספר הוא מתנאי המוזזה ולא מתנאי הקדושה נמי נחשב הדבר שהוא מתנאי הקדושה. ולפמשנ"ת בביאורים לכאורה דברי רבינו מבוארים, דכוונת רבינו שהעיבוד אינו מתנאי המוזזה כלל אלא מתנאי הספר, כמו שיש תנאי

ורצנן, ולפ"ז מוזהר וספרים ותפילין שוין צדיייהו, ושפיר מתפרש דהג"ש דכתיבה כתיבה הוא מס"ת. אכן לדעת הרמב"ם הרי נחבאר דמדפליגי רש"ג ורצנן צעור מוזהר אם נריכה עיבוד לשמה ש"מ דצמזמה אין צדין עיבודה משום קדושה, שמשו"ה מתחשבה לענין לשמה כמו דבר שא"צ עיבוד כלל, וצ"כ דהג"ש דכתיבה כתיבה היא מפרשת סוטה. ועיין בתשובת הרמב"ם שהוצאה צ"מ שם הטעם דצמזמה א"צ עיבוד לשמה וז"ל מפני שלא נשמע צמזמה עיבוד לשמה וכו' והיכא דלא איתמר לא איתמר, וא"ת מ"ש ס"ת ותפילין צריכין עיבוד לשמן, לפי שעצמו של ס"ת ועצמן של תפילין הן המצוה וכו' ועצמה של מוזהר אינה המצוה ולא תחשב מצוה אלא מפני שהצית חייב וכו' ע"כ, ולכאורה אינו מוצן דהרי הדין לשמן של ס"ת הוא מחמת עצם דין וקדושת חפלא שע"י הכתב שבהן הוא, ואין זה שייך כלל לדין חובת וקיום המצוה שבהן וא"כ מאי שייכות הוא דין מצותן לענין הדין של לשמה, ומאי נ"מ אם הוא חובת הגוף או חובת צית, כיון דעכ"פ קדושתן חדא היא והכתוב צוה כתוב צוה, אכן לענין מאי דאיריין דהג"ש דכתיבה כתיבה דנוכל למילפה או מכתיבת פרשת סוטה או מכתיבת ס"ת, צוה שפיר שייך הך פירכא לענין עיקר הילפותא דיותר שוה מוזהר לפרשת סוטה דתרווייהו אינן חובת הגוף משא"כ ס"ת דהיא חובת הגוף, וכמו דאמרין התם דנין דבר הנוהג לדורות מדבר הנוהג לדורות וה"ל דכוותה. וממילא כיון דהדין ספר ילפינן ל"י מפרשת סוטה ע"כ לא צענין לשמה בעיבודה וכש"נ.

פ"א ה"י הכותב ס"ת או תפילין או מוזהר וצעת כתיבה לא היתה לו כוונה וכתב אזכרה מן האזכרות שבהן שלא לשמן פסולין עכ"ל. מצוה דצדרי הרמב"ם דרק אזכרות אם לא כתב לשמן הוא דפסולין הס"ת והתפילין והמוזהר, אבל דין כתיבת ס"ת עצמו כשר גם בלא כוונה [דהרי תרי מילי נפרדים נינהו, דכוונת אזכרות הוא לשם קדושת השם וכמצוה ציטין דף כ', ולא כוונת קדושת ס"ת] וכן לקמן צפ"י כשחשב כל הדברים שס"ת נפסלת בהן חשב שם רק שכתב האזכרות בלא כוונה, ולא הזכיר שם דגם צית הכתיבה אם לא כתבה לשם ס"ת דפסולה, והיינו משום דהרמב"ם סובר דצדין קדושת ס"ת כשר גם בלא כוונת כתיבה לשמה, ורק צדין קדושת אזכרות הוא דצענין שכתב לשם קדושתן. וקשה מהא דאיתא ציטין דף מ"ה, דפריך שם על הא דתניא מעשה צנכרי אחד ציידן שהיה כותב ספרים והתיר רש"ג ליקח ממנו, ורש"ג עיבוד לשמן צעי כתיבה לשמן לא צעי וכו', ומסיק שם דצאמת לרש"ג דצעי עיבוד לשמן גם כתיבה לשמן הוא לעיכובא. ולפ"ז צ"ע על הרמב"ם שפסק צפ"א שם הי"א דגויל של ס"ת וקלף של תפילין אם עיבדן שלא לשמן פסולין, וכן פסק צפ"י שם, וא"כ הרי כש"כ דצענין כתיבה לשמן וכמצוה דהסוגיא דגיטין וי"ע.

הוא מניין למילף דיכתבה על האצנים, וע"ז הוא דקאמר דנין דבר הנוהג לדורות מדבר הנוהג לדורות וצענין דווקא ספר. ולפ"ז שוב צ"ע צדין עיבוד של ס"ת אם הוא דין מסויים בסת"מ, או מדין ספר של כל התורה כולה, דמהלכה הרי ליכא שום הוכחה ע"ז כיון דלא נכלל צה דין עיבוד, ותרי דיני נינהו, דההלכה נאמרה על עצם העור של גויל וקלף ודוכסוסטוס ומקום שער ומקום צשר, ודין העיבוד הוא צמזמה רק מגז"ש דכתיבה כתיבה דצענין דווקא ספר, וצוה הרי לא מצינו אם הוא דין מסויים בסת"מ אם לא.

ונראה דבס"ת דכתיב צ"י וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר א"כ ודאי דדין עיבוד שלו יש בו גם מדין קדושת ס"ת, דכיון דכתיב ספר בגופי' א"כ גם זה דצענין צ"י ספר הוא ג"כ מדין ס"ת.²⁰ אכן צמזמה צ"ע, דהנה צהא דדרשינן צה נאמר כאן כתיבה ונאמר להלן כתיבה מה להלן על הספר אף כאן על הספר, פירשו התוס' צמנחות שם דהג"ש הוא מכתיבה דפרשת סוטה, אשר לפ"ז צ"ע אם נימא דכיון דילפינן לה מסוטה א"כ הוי דין עיבוד ודין ספר שלה כמו גצי סוטה דאין צה משום קדושה, או דנימא דהא דנלמד צגז"ש מקרא דוכתבתם היינו כמאן דכתיב צה ספר להדיא והדר דין ספר שלה משום דין מוזהר וקדושת מוזהר. אך לפי דברי הרמב"ם נראה דהצרים מוכרחים מתוך דברי הירושלמי יומא שהצאנו דפליגי רש"ג ורצנן צעור מוזהר אם נריכה עיבוד לשמה, ולפי דברי הרמב"ם שהוסיף צפלוגתא דעור הצחים דטעמא דחכמים דא"צ עיבוד לשמן הוא משום דעור הצחים א"צ עיבוד כלל, הרי קשה דהרי רצנן מכשרי גם צמזמה ואע"ג דשם ודאי דנריכה עיבוד והעיבוד מעכב צה. וצ"כ צ"ל דהדין עיבוד של מוזהר כיון דילפינן ליה מכתיבת פרשת סוטה אינו מדין כתיבת מוזהר ורק צדין ספר דפרשת סוטה דאין צוה משום קדושה, וע"כ לענין דינא דלשמה דדינו תלוי רק צדין קדושה דינא שוה כמו שא"צ עיבוד כלל,²¹ וזהו דפליגי צה רש"ג ורצנן כמו דפליגי גצי עור הצחים, כיון דשניהן שוין צדין עיבוד לענין דינא דלשמה וכש"נ. אשר לפ"ז הרי מיושב היטב דעת הרמב"ם שמתלק צין מוזהר לספרים ותפילין, ומשום דלשיטת הרמב"ם דחכמים לא פליגי להכשיר צעידן שלא לשמן כי אם צדצר שא"צ עיבוד כלל, א"כ ממילא דרק צמזמה דהעיבוד הוא רק משום דין ספר אבל אין צו משום קדושה, צוה הוא דלא צעי לשמה, משא"כ צס"ת דכתיב ספר בגופיה, וכן תפילין דלא כתיב צהו כתיבה כלל הרי צע"כ דדין עיבודן נלמד מס"ת, והעיבוד שלהן יש צו משום קדושה, א"כ הלא צריך לשמה לכו"ע, והירושלמי והסוגיא דגיטין דף נ"ד לא פליגי, וזהו שפסק כן הרמב"ם.

והנה צתוס' צמנחות שם עוד פירושא דהג"ש דכתיבה כתיבה צצמזמה הוא מכתיבה האמורה צס"ת, ופירוש זה יותר מסתבר דהרי מוזהר הוי חד ענינא עם ס"ת, דאית צהו קדושה, ופירוש זה עולה לדעת הראשונים דס"ל דגם כתיבה נחלקו רש"ג

חילוק בין עיבוד ס"ת לעיבוד מוזהר

ביאורים

אלא הלכה נפרדת במזוזה שצריכה להיות ספר, נמצא שבעיבוד אינו יוצר קדושת מזוזה אלא רק עושה שיהיה אפשר לכתוב ע"ז מזוזה, ובוה אין דין לשמה, דכוונת לשמה בעינן רק בפעולות שיוצרות את החפצא של הקדושה, דהפעולה שעושה את החפצא לחפצא מיוחד בעינן שתעשה מתוך כוונה שעושה כן לשם יצירת חפצא של קדושה. אבל מעשה שאינו פועל את עצם ההגדרה של החפץ לחפץ של קדושה אין בו דין כוונה לשמה.

20. היינו דבס"ת אין מקום לחקירה הנ"ל, דהא אחד מתנאי הקדושה של ספר תורה הוא שיהיה ספר, ואין זה תנאי קודם למציאות של הס"ת אלא חלק מהגדרת החפצא הקדוש הנקרא ס"ת, דהגדרתו היא "ספר שכתובה עליו התורה". ורק במזוזה יש לחקור כהנ"ל, דשמא במזוזה התנאי של ספר אינו חלק מהגדרת החפצא המיוחד הנקרא "מזוזה" אלא תנאי קודם לזה.

21. היינו כיון דהדין עיבוד אינו תנאי ביצירת החפצא של הקדושה שבמזוזה

גדר סתמא
לשמן
בכתיבת
ס"ת

והנה צעיקר החילוק שצין כתיבה לעיבוד לדעת הרמב"ם, נראה שהוא משום דהרמב"ם ס"ל דכתיבה כיון שזה הוא דנגמר וכל כל דין ושם סת"ם, דפרשה הכתובה היא היא עלם הסת"ם, ומשום"ה לא צעיקן זה כוונה לשמה, כיון דמעשה הכתיבה היא בעצמותה עלם מעשה הסת"ם, ע"כ חיל זה קדושת סת"ם ממילא וסתמא לשמן קאי. משא"כ צעיקוד דאכתי לא נעשו סת"ם ורק מעשה הכשר בלבד הוא דהוי, וע"כ צעיקן צו כוונה לשמה, כיון דכלל"ה אין צהמעשה שום חלות קדושה כלל.²² אשר לפ"ז מתישבא הטעם הסוגיא דגיטין גם לדעת הרמב"ם, דנראה דהא דמעשה נכרי לא הוי בכלל לשמה, אין זה רק משום חסרון מחשבתו, כי אם דהנכרי מופקע מעיקר דין עשית לשמה, וכך הוא דינו דאין צמעשו כל עיקר החלות של לשמה, ומשום דכל שאינו צקדושת ישראל אינו בכלל עשית קדושה ולשמה של סת"ם,²³ אשר לפ"ז זהו דפריך הגמ' ולרשב"ג עיבוד לשמן צעי כתיבה לשמן לא צעי, דנכרי דהלשמה פקע ציה מדינא א"כ הרי פקע מיניה גם הך דינא דסתמא לשמן קאי כיון דגם עיקר מעשיו לית זהו חלות דין דלשמה, וממילא דכתיבה ועיבוד שוין ציה, ואדרבה כתיבה עוד צעי יותר לשמה, כיון דהוא עיקר הסת"ם, אצל אה"נ דצישראל שפיר י"ל דכתיבה עדיף דסתמא לשמן קאי. והרמב"ם דפסק דכתיבת נכרי צסת"ם פסולה מקרא דוקשרתם וכתבתם, וכל כתיבת סת"ם אינה רק צישראל, ע"כ ממילא דכתיבה אמרינן דסתמא לשמן קאי, ומשום"ה הוא שהשמיט

גדר דין
עכ"ם לאו
בר לשמה

צכתיבה כל הדין לשמן של סת"ם, ולא ציהא רק הלשמן של אזכרות שהוא דין צפ"ע ולא אמרינן ציה סתמא לשמן קאי. ועיין צתום' שהקשו דמאי פריך מעיבוד לכתיבה ודילמא שאני כתיבה דסתמא לשמן קאי ונשאר צצ"ע, וצע"כ כמש"כ דנכרי שאני דלית ציה גם הדין של סתמא לשמן קאי.⁽¹⁾

אלא דקשה מהא דכתב הרמב"ם צפ"א מהל' תפילין הי"א ז"ל, גויל של ס"ת וקלף של תפילין וכו' ואם עצדן שלא לשמן פסולין לפיכך אם עצדן הנכרי פסולין, אע"פ שאמרנו לו לנכרי לעצד עור זה לשם הספר או לשם התפילין פסולין שהנכרי על דעת עצמו הוא עושה לא על דעת השוכר אותו עכ"ל, הרי דתלי לפסול הנכרי צטעמא דעושה על דעת עצמו הא לא"ה היה העיבוד כשר, ומצואר מזה להדיא דאין מעשה נכרי מופקע מדין תורת לשמה של סת"ם. אכן נראה דהא דכתב הרמב"ם שהנכרי ע"ד עצמו הוא עושה, אין פירושו דמשום"ה חיישינן שמה לא נכתובין כלל לשם הסת"ם, ורק דדינא נקט הכא, דהא ודאי דנכרי כיון דאינו צתורת סת"ם, א"כ ממילא דמופקע הוא גם מדין לשמה שלהם, ומחשבתו לשמן אינה מועלת כלל,²⁴ אלא דאם היה חל הדין צמעשו שהן נעשין על דעת ישראל, א"כ אז היה מיחשב זאת עיבוד לשמן, ולא שייך הא דעלם מעשיו מופקעין מדין חלות לשמה, כיון דהעיבוד הוא רק הכשר בעלמא, וע"כ שפיר אם היה חל צמעשו הך דינא שנעשין על דעת ישראל היה סגי להדין לשמה של עיבוד,²⁵ והא

גדר דין
עכ"ם
אדעתא
דנפשיה
עב"ד

ביאורים

25. מבואר בדברי רבינו דהאי דינא דעושה על דעת אחר מועיל לתת על מעשה של גוי שם לשמה רק בדבר שהוא הכשר בעלמא. וצ"ב בזה. ונראה לבאר דכיון שעיבוד הוא רק הכשר לס"ת, ע"כ דיש חילוק בגדר הלשמה הנצרך בעיבוד מן הלשמה הנצרך בכתיבה, דבכתיבה הלשמה פועל שהיא תחשב ל"עשיית ס"ת" בעצמותה, אבל בעיבוד לא שייך לומר כן, דהא הוא לא עשיית ס"ת, אלא ע"כ דהלשמה פועל רק שהוא יתייחד לשם המטרה הזו שיכתבו עליו ס"ת, והשם שחל במעשה העיבוד הוא "מעשה לצורך ס"ת". והנה הגדר בדין "עושה על דעת אחרים", הוא, דכאשר אדם מצוה על חבירו לעשות והוא עושה את המעשה כדי לקיים את ציוויו, באופן זה נקבע המעשה לשם המטרה שרוצה המצווה, כי המעשה נעשה על פי ציוויו ודעתו. ולפ"ז בכתיבה שהלשמה הנצרך בה הוא שתהא עשיית ס"ת, לא מהני עושה על דעת ישראל, דכיון שמעשי הגוי עצמו אינם יכולים להיחשב לעשיית סת"ם לא מהני מה שהם נעשים עבור המטרה שאותה יחד ישראל. אבל בעיבוד שהוא רק הכשר בעלמא, וכל הלשמה הנצרך בו אינו שיהא עשיית ס"ת בעצמו אלא שיעשה לצורך ס"ת, בזה מהני גם עושה על דעת ישראל, שכיון שעושה על דעתו מהני היחוד של ישראל לקבוע את מטרת המעשה הזה לצורך ס"ת.

עצי החיים

ו"ל דכוונה זו ישנה גם בגוי. עכ"ד. וי"ל כעין זה בנוסח אחר קצת, דחלוק דין לשמה דבעינן בתפילין ובזבחים מלשמה דבעינן במילה, דבתפילין שזה עשיית קדושה בעינן שם "עשיית תפילין" על המעשה ולהכי בעינן לשמה, משא"כ במילה דהוא רק מצוה בעלמא ולא עשיית קדושה, אין צריך ליתן על המעשה שם מעשה מילה, אלא רק בעינן שיוכין לשמה מצד עצם צורת המצוה, דבעינן שיעשה מילה לשם גבוה כדדרשינן מקרא דלה' ימול, וכמש"כ בברכת שמואל גיטין ס' י', דזה החילוק בין לשמה לכוונה המצוות, דלשמה הוא דין במעשה, לייחד את המעשה לשם מטרה מסוימת, ואילו מצוות צריכות כוונה אין זה דין במעשה המצוה לייחד את המעשה לשם מעשה מצוה, אלא הוי דין מדיני המצוה וצורת עשייתה, דבעינן שיעשנה עם כוונה. ובזה י"ל דגם גוי שייך, דמעשיו מופקעים רק משיחול עליהם שם "מעשה מסוים", אבל שבמצאות ייעשו מעשיו לשם מטרה מסוימת זה בוודאי שייך גם בגוי, ובזה וודאי אמרינן ביה סתמא לשמה קאי.

22. אין כוונתו דבכתיבה מסתמא המעשה מתפרש לעשיית ס"ת ובעיבוד לא, אלא כוונתו דהא דבעינן כוונה לשמה יסודו הוא שס"ת בעי שיהא בעשייתו מעשה מיוחד שנקרא "עשיית ס"ת", ומעשה כתיבה בעלמא לא יוצר קדושת ס"ת. ולכן בכתיבה שהיא עצם עשיית הס"ת, דבזה שכותב את התורה הוא עושה את החפצא לחפצא של ספר תורה, א"צ לכיון לשם ס"ת בכדי שתהיה הכתיבה נחשבת למעשה מיוחד ששמו "עשיית ס"ת", משום דהיא בעצמותה עשיית ס"ת, (וזה הכוונה "סתמא לשמן קאי", שאי"ז אומדנא שמונח בדעתו לעשות לשמו, אלא כמו שביאר הגרי"ז לגבי סתמא לשמן דקדשים, דעצם המעשה בעצמותו מתפרש כפי הכוונה לשמה, דהא דבעינן כוונה לשמה היא לייחד את המעשה לשם עשיית סת"ם, ובכתיבת ס"ת המעשה בעצמותו מוכח להיות מעשה של עשיית ס"ת.) משא"כ עיבוד אינו מעשה של עשיית ס"ת אלא הכשר בעלמא, דהוא מכין את הקלף שיהיה אפשר לכתוב עליו ספר תורה, משום דבזמן העשיה של הקלף עדיין לא נוצר כאן ס"ת, ולכן אין העיבוד נחשב ל"עשיית ס"ת" אם לא יכוין בו להדיא לשמו.

23. היינו שאין על מעשיו שם של "עשיית סת"ם", דהוא מופקע מעשיית סת"ם.

24. והיינו שאין על מעשיו גוי שם של "עשיית סת"ם".

(1) בגליונות חזו"א הקשה על דברי רבינו מדברי התוס' גיטין כג. שכתבו דבמקום דסתמא לשמה כשר גם בנכרי, והוא מהא דמבואר בסוגיא דע"ז דמילת עכ"ם כשרה אע"ג דבעינן לשמה משום דסתמא לשמה קאי, ומוכח דאית ביה בעכ"ם סתמא לשמה, ודלא כמש"כ רבינו דגם סתמא לשמה ל"א ביה, וכן הקשה באבהא"ז פ"א מתפילין הלכה ט"ו. ותיריך הגר"א דבמילה א"צ כלל כוונה לשם מצוה ומעשה מילה, אלא בעינן רק שיחתוך הערלה לשם שיהיה מהול ולא לשם לחבול בו או להשליך הערלה לכלבים, וכוונה כזו שייכת גם בעכ"ם, כיון שאינו מתפיס שם "קדושת מילה", אלא רק מכיון במציאות שרוצה שיהיה מהול. ולפ"ז כ' דיש ליישב גם הקושיא אמאי גוי גרע מכתב שלא לשמה, דכתיבה של"ש כשר דסתמא לשמן קאי, והיינו שמונח בדעתו שמכיון כך, ובגוי במציאות אין סתמן לשמן, ולכן נכרי שכתב ס"ת בסתמא פסול, אבל ישראל שכ' ס"ת בסתמא כשר. והא דגוי שמל כשר הוא כנ"ל דבמילה א"צ כוונה לשם מצות מילה אלא לשם המציאות שיהיה מהול,

רצ נחמן נקטין ס"ת שכתבו מין ישרף כתבו נכרי יגנו, ועיין ברמז'ס צפ"ו מיסודי התורה שכתב הטעם דישקף לפי שאינו מאמין וכותב האזכרות שלא לשמן. וקשה לפמש"כ בדעת הרמז'ס דנכרי אינו צר לשמה וכל מעשיו הן מופקעין מתורת לשמה, א"כ אמאי ככתבו נכרי יגנו והא לא חלה על האזכרות תורת לשמן והוי כמו שכתבו מין, והפשוט צוה הוא, דדין לשמה של סת"מ ודין לשמה של אזכרות חלוקין הן צוה, דז"ל הרמז'ס שם, אבל אפיקורוס ישראל שכתב ס"ת שורפין אותו עם האזכרות שבו מפני שאינו מאמין בקדושת השם ולא כתבו לשמו אלא שהוא מעלה בדעתו שזה כשאר הדברים והואיל ודעתו כן לא נתקדש השם עכ"ל. הרי דלענין דין קדושת אזכרות אין זה דין כוונה של לשמו שהוא באמת דבר נוסף על מעשה הכתיבה, כי אם שהוא זה במעשה הכתיבה עצמה אם נכתבה בתורת שם אם לא, וכל שהוא נכתב בתורת שם חל ציה קדושת שם ואית ציה הלאו דלא תעשון וגו', וכמש"כ הרמז'ס דהפקעת קדושת שם ככתבו מין הוא מפני שהוא מעלה בדעתו שזה כשאר הדברים, ור"ל דלא נכתב בתורת שם כלל, אבל לא דיש צו דין נוסף של כוונה לשמו.²⁶ אשר לפ"ז הרי ניחא הא דכתבו נכרי יגנו, דנהי דמעשיו מופקעין מדין חלות לשמה, אבל מ"מ כתיבתו היתה בתורת קדושת השם, וזה מעט דין מעשה הכתיבה שאין חילוק צוה צין כתבו נכרי לכתבו ישראל, וקאי בלאו דלא תעשון וגו' ויגנו.

ביאורים

בעלמא אלא כעשיית ספר תורה, והיינו שכותב ע"מ ליצור בכתיבה זו חפצא של "ספר תורה". וכוונה זו היא נתינת משמעות נוספת לכתיבה, שהוא אינו "כותב" בעלמא, אלא יוצר ספר תורה. וכלשון רבינו "שהוא באמת דבר נוסף על מעשה הכתיבה". משא"כ בכתיבת אזכרות, בעינן רק שיבין את עצם הכתיבה, שהוא לא כותב סתם אותיות אלא כותב את השם, וצריך שיבין את מה שעושה, אבל אין זו כוונה נפרדת שמכוין במעשיו משמעות נוספת יותר מעצם המעשה הפשוט.

עצי החיים

(י) במילים אלו "ושם בגירושין הדבר פשוט" מבואר דלשמה בגט שאני מלשמה בסת"ם, ורמז בזה רבינו יסוד בדין לשמה בגט. דהנה יסוד דין לשמה בגט מבואר בתוס' גיטין דף כב: דהוא משום דבלא"ה לא הוי לשמה. ואין כוונתם דכל מה דבעינן שהבעל יצוה לסופר לכתוב הוא רק משום דבעינן גילוי דעתו שרוצה לגרשנה, דבזה נעשית עומדת לגירושין ואפשר לכתוב הגט לשמה, דלפ"ז אם ישמע הסופר שהבעל מצוה לאחר לכתוב, וקדם הוא וכתב במקומו, היה צריך להיות הגט כשר, דהא האשה עומדת לגירושין, והגט נכתב לשמה, ואין צריך שהבעל יכתוב, ומה חסר כדי להכשירו. והרי אין הדין כן, כדמפורש בסוגיא בגיטין עא: דבעינן שהבעל יצוה לסופר עצמו, ואם ציוה לאדם לכתוב ושמע אחר וכתב הגט פסול. אלא כוונת התוס' ביאר בברכ"ש גיטין סי' מ"א אות ב' בשם רבינו וז"ל: דבאמת בביאור דין גזה"כ דוכתב דבעינן ציווי הבעל צריך בירור מהו הדין, האם נאמר דהוא דין עשיית שטר, דכמו דבשטר מתנה בעינן דעת המתחייב דהעדים עושין עבורו שטר, וכו', או דנאמר בביאור דין וכתב דהוא רק על ידו, דבדידה תלוי הגירושין, וע"כ כל זמן שלא ציוה הבעל לאו לגירושין קיימא ועל ידי ציווי קיימא לגירושין. עכ"ל. וביאור דבריו, דיסוד דין לשמה בגט הוא דבעינן שהכתיבה תהיה לצורך הגירושין, דזה ילפינן מ"וכתב לה", שצריך שהגט יכתב לצורך הגירושין שעושים בו. וכשכתב גט עבור אשת חבירו, אף שכותב את הגט לשם כך שהאשה תתגרש בגט זה הוי כאילו לא כיון כלום, דהא אין בידו לעשות שתתגרש בגט זה, ואין ביד אדם לקבוע שהמעשה נעשה לשם מטרה מסוימת כשהמטרה אינה בידו, ומחשבתו על זה לא מעלה ולא מורידה כלום, והוי כאילו עשה את הכתיבה ללא מטרה. ולכן בעינן ציווי הבעל לכתוב, דכשנכתב הגט על פי ציווי שייך לומר שנכתב הגט לשם גירושין, דהוא נכתב על פי ציווי מי שהוא בעלים על ענין הגירושין. ולפ"ז ציווי הבעל לכתוב אינו רק גילוי מילתא שרוצה לגרש, אלא בעינן שהכתיבה תהיה בציווי ועל פיו,

דנכרי עושה ע"ד עצמו זהו גופא יסוד הדין מה דמעשיו מופקעין מדין תורת לשמה,²⁶ ומיושב היטב דעת הרמז'ס וכמש"כ. (ח) ובבר העירני כה ידידי הגרש"ז ש"י בהסוגיא דגיטין דף כ"ג, דנכרי פסול לכתוב את הגט משום דנכרי אדעתא דנפשי' קעציד, דאין זה רק משום אומדנא דלא נתכוין לשמה כי אם דהוא פסול מדינא, והציא לזה מדברי הרמז'ס צפ"ג מהל' גירושין ה"ו שפסק דישאל מחלל שצמות צפרהסא ג"כ דינו כנכרי צוה, ואם נימא דהוא רק אומדנא בלד מאי שייכות הוא צוה הדין דמומר לחלל שבת צפרהסא דינו כנכרי לכל דבריו,^(ז) אלא ודאי דהפסול דנכרי הוא מדינא. והיינו כמש"כ דהא דנכרי אדעתא דנפשיה קעציד הוא דינא דלא חייל ציה דין ציווי הצעלים. ושם בגירושין הדבר פשוט, דבלא ציווי הצעל הא לא הוי לשמה,^(ח) אלא דגם הכא ג"כ נכון כמש"כ דבלא חלות דין של ציווי ישראל לית צמעות דין תורת לשמה של סת"מ וכמש"כ.

ויסוד דבר זה נלמד הוא מהסוגיא דגיטין דף מ"ה, דס"ת שכתבו נכרי תניא אידך קורין צו, ומוקי לה שם בסוגיא כמ"ד דלא צעינן כתיבה לשמן, וקשה דבאזכרות הא ודאי דצעינן לשמן לכו"ע וכדאיתא בגיטין דף כ' ודף נ"ד ולא מצינו צוה שום פלוגתא כלל, וא"כ איך כשר הס"ת שכתבו נכרי וקורין צו והא חסר הלשמן של אזכרות. והנראה לומר צוה, דהנה שם בסוגיא עוד, אמר

גדר דין לשמה בכתיבת בגט

גדר כוונת לשמה בכתיבת אזכרות

26. היינו דקמ"ל שנכרי עושה על דעת עצמו. וביאורו, שאין זה דין פרטי בהלכות סת"מ שגוי הוא לאו בר עשייה לשם סת"מ, אלא הוא דין כללי שאין חל במעשה של גוי שום שם, דכל מעשיו הם מעשים סתמיים, כמעשה קוף בעלמא, וא"כ גם לא חל במעשיו דין שהם נעשים על דעת המצוה, דגם מזה גוי מופקע, דכל מעשיו הם מעשים ללא משמעות, כמעשי מכונה.

27. היינו דבעשיית סת"מ הגדר הוא שלא יעשה את הכתיבה ככתיבה

(ח) מתבאר מדברי רבינו דהא דעכו"ם עושה אדעתא דנפשיה הוא דין שלא חל במעשי העכו"ם שום כוונת לשמה, דמעשיו כמעשי קוף. ולכאורה צ"ע ממש"כ הרא"ש הלכות ס"ת סי' ג' בשם רבינו ברוך דנכרי שעיבד העורות לס"ת וישאל עומד על גביו מהני, וביאר דלא דמי למה שמבואר בגיטין כב. דגוי פסול לכתוב הגט אפי' בישראל עומד על גביו, דגט שאני דבעינן שייכתוב כל תורף הגט לשמה וזה וודאי לא יעשה, אבל בעיבוד שנעשה רק ברגע אחד ודאי עושה על דעת מה שהישראל אומר לו. עכ"ד. ולכאורה מוכח מזה דהא דאדעתיה דנפשיה עביד הוא ענין מציאותי, דלכן שייך לחלק בזה בין מעשה נמשך למעשה קצר, ולדברי רבינו שזה ענין דיני אין שייך לחלק בזה. אמנם בחזו"א הל' תפילין סי' ו' סק"י ביאר כוונת הרא"ש, דבאמת אין חילוק בין מעשה ארוך למעשה קצר, אלא יסוד הדין שנכרי לא עושה לשמה הוא שאין הלשמה של נכרי נחשב ללשמה כיון שהוא מופקע מהמצוה (וכמש"כ רבינו), אלא דכשעושה על דעת המשלח מהני מחשבת המשלח לשמה כאילו המעשה נעשה על דעתו דפעולת הנכרי נגדרת אחרי רצונו של המצוה, ויסוד דין "אדעתא דנפשיה עביד" הוא שהשליח הנכרי אינו נגרר אחר רצון המשלח דיש לו דיעה עצמית, ובזה חילק הרא"ש בין כתיבת גט לעיבוד, דכתיבת גט היא מעשה שצריך פירוש כל רגע, דיתכן שהבעל חזר בו, וא"כ לא מהני בזה הציווי הראשון להחשיב את כל המעשה כאילו נעשה מכח המשלח ועל דעתו, משא"כ עיבוד שהוא נגמר בסתמא על דעת תחילתו מהני ציווי הישראל שבתחילה לגרור את כל המעשה אחר כוונת המצוה. עכ"ד. ובזה נתיישבו דברי רבינו גם להרא"ש. אמנם הרעק"א בגליון שו"ע אר"ח סי' י"א ס"ב פירש דברי הרא"ש כפשוטם, עיי"ש.

(ט) באבהא"ז פ"א מתפילין ה"ו כתב לדחות ד"ל דכל מי שאינו מאמין בתורה אינו נזקק לעשות פעולות לשם מה שאינו מאמין בו, ולכן כל מחלל שבת בפרהסיא שהוקבע דינו כאינו מאמין בתורה, אנו דנים שבדוראי עשה שלא לשמה.

לשמה.²⁸ אבן נראה דעיקר דין זה נמחלוקת שנוי, והסוגיא מתישבת לדברי הכל. דהנה הטור צידד ס' רע"ד כתב וז"ל, צריך שיאמר הסופר כשיתחיל לכתוב ספר זה אני כותב לשם קדושת ס"ת וכו' ואם לא עשה כן פסול. וצ"ח רמ"ו כתב וז"ל, אע"פ שאומר בתחילת הספר שכתבו לשם קדושת ס"ת, כל פעם שכותב שם צריך לחשוב שכותב לשם קדושת השם עכ"ל. וכבר הקשו דמ"ש כוונת קדושת אזכרות דסגי במחשבה לחוד מדין כוונת כתיבת כל הס"ת דלצורך דווקא שיאמר ולא סגי במחשבה בלבד, עיי"ש צ"ח וצ"ח, ולפי דברינו נראה דהיינו טעמא דהטור, דשאני דין לשמן של סת"מ דהוא דין כוונה ומחשבה נוספה של לשמן, וע"כ צעין בזה דיבור כדלפינן לה מפיגול, משא"כ לענין דין כוונה המיוחדת בכתיבת אזכרות וקדושתן דהוא רק שיכתוב בתורת השם, ושיהיו מעשיו וידיעתו מכוונים שכותב את השם, ונמצא דהוא זה רק כוונה וידיעת מעשה הכתיבה בלבד שהוא זה כתיבת השם, ולא חלות דין נוסף דין נוסף של כוונה וע"כ סגי בזה במחשבה לחוד.²⁹ הרי להדיא דעת הטור דגם לענין הכשר כתיבת האזכרות יסוד דין כוונתם הוא רק שיכתוב בתורת השם.^(א) אבן צמ"ג וספר התרומה כתוב בכתיבת האזכרות דלצורך שיאמר צפוי דוקא, וש"מ דס"ל דלענין כתיבת השם צריך כוונה לשמו נוסף על מעשה הכתיבה ומש"ה הוא דצעין שיאמר צפוי. והנה לדעת הטור הרי הסוגיא נחא בפשיטות, כמש"כ דלענין כתיבת האזכרות כשרה כתיבת נכרי באחרים עומדים ע"ג, וכמש"כ הטעם דאין זה דין כוונה לשמן, אלא דנראה דגם לדעת הסמ"ג וסה"ת ג"כ נחא הסוגיא כמש"כ,

~ ביאורים ~

כמבואר לעיל כ. דלכו"ע בעינן כתיבה לשמן באזכרות.
29. כוונתו, דמחשבת לשמה של סת"ם יוצרת את המעשה למעשה של "עשיית סת"ם", ולזה בעינן דיבור, אבל כוונת האזכרות אינה באה ליתן למעשה שם "כתיבת אזכרה", אלא רק שיבין מה שהוא עושה. וא"כ מה שייך בזה דיבור, הלא הוא מבין את מעשהו ובוה סגי (מאאמור"ר שליט"א). ויש להוסיף, דלו יצויר שהיה יכול להבין את המעשה שעושה מבלי לחשוב, אף מחשבה לא הוי בעינן, דאין כאן דין מחשבה כמו בהפרשת תרומה, אלא דין שיכתוב את השם מדעת ותו לא. ויש לסייע לזה ממה שפסק הפמ"ג (והו"ד במ"ב ל"ב ס"ק צ"ז) דאם כותב שתי אזכרות בלי הפסק די בקידוש אחד, ובפשוטות הטעם משום שעל דעת ראשונה הוא עושה, והא סו"ס מחשבה אין כאן. וע"כ כמש"כ דאף מחשבה לא בעינן.

~ עצי החיים ~

אמרין אדעתיה דנפשיה עבד, דכיון שמעשיו לא נחשבים שנעשו על דעת המצוה ממילא לא חל בהם דין לשמה. וזהו שכתב רבינו דבגירושין הדבר פשוט יותר משאר דוכתי דלא מהני על דעת ישראל, משום דבגירושין בעינן את הכתיבה בציווי הבעל לא רק כהיכי תימצי להחשיב את הכתיבה לכתיבת גט אלא מצד עצם הדבר.

(יא) בגליונות חזו"א הקשה דא"כ לדעת הטור לעולם בכתב השם שלא לשמה יש תקנה למחקו ולכתוב השם על המחק, ולמה כתב שהוא פסול ליתני תקנתא. וע"ש שהוסיף להקשות דתמיה לומר שכשכתב שם בלב טרוד מותר למחקו. ולכאורה י"ל דיש שני מיני איסור מחיקת השם, דגם שם שנכתב מאלי אע"ג דאין בו קדושת אזכרה מ"מ במציאות יש כאן שם ואסור למחקו שם, ורבינו מיייר רק לענין דין "קדושה" שיש בשם, דיש קדושת שם כמו שיש קדושת תפילין וס"ת, ולזה בעינן מחשבת לשמה, ואסור למחקו לא רק מצד שבמציאות יש כאן שם אלא גם מצד שיש כאן חפצא של קדושה, וזה מה דס"ל להטור, והסמ"ג סבר שיש כאן לא רק קדושת שם אלא קדושת סת"ם מיוחדת בחלק של השמות. אמנם צ"ע אם רבינו כיון לזה, דכתב לקמיה ואינו בכלל אזכרה.

משא"כ לענין הדין לשמה של סת"מ דהוא זה דין נוסף של כוונת לשמה נוסף על מעשה הכתיבה, בזה הוא דאמרין דנכרי שאין צו קדושת ישראל מופקע מזה ואין צמעשיו תורת לשמה כלל, אשר לפ"ז הרי מצואר היטב הא דתני דס"ת שכתבו נכרי קורין צו דמפרש לה הסוגיא משום דלא צעין כתיבה לשמן. ולא קשה מהא דבאזכרות צעין ודאי לשמן לכו"ע, משום דבאמת איירי כשישראל עומד על גציו ומלמד אותו שיכתוב לשמן, אלא דכיון דנכרי על דעת עצמו הוא עושה ומחשבתו לשמן הוא כוונת עצמו ולא על דעת ישראל, א"כ הא ממילא דלענין קדושת סת"מ מעשיו מופקעין מתורת לשמה וצ"כ דלא איתכשרא כתיבתו אם לא דלא צעין כתיבה לשמן, משא"כ לענין הדין לשמן המיוחד באזכרות דמהניא בזה גם כוונת נכרי על כן שפיר מתכשרא כתיבתו ע"י האחרים המלמדיו אותו שיכתוב לשמן.

האומנם דנראה דכל מש"כ צדין כוונת האזכרות הוא רק לענין הלאו דלא תעשון וגו', ומשום דכיון דנכתב צדיעה וכוונה שהוא השם חיי"ל ציה קדושת אזכרה וקאי בלאו דלא תעשון וגו', אצל מ"מ י"ל דלענין דין הכשר כתיבתו צריך כוונה לשמו, ומשום דלא סגי בחלות קדושת השם שצו, כי אם דצעין שיהיו כל עשיותיו לשמו, וממילא דלענין הכשרא דסת"מ צעין דוקא שכל האזכרות יהיו כתובין לשם קדושת האזכרה, אשר לפ"ז אכתי צ"ע סוגית הגמ' צס"ת שכתבו נכרי דקורין צו משום דלא צעין כתיבה לשמן, והא אכתי מיתכשרא הלשמן של קדושת האזכרות דמעבצ צסת"מ, שצוה הנכרי פסול כיון דאין צמעשיו דין תורת

28. היינו דאכתי יש להקשות, דהא דאמרין שאין צריך בכתיבת השם כוונה לעשות חפצא של שם (כמו שבעינן בכתיבת ס"ת כוונה לעשות חפצא של ס"ת) אלא סגי בזה שמבין מה שכותב ויודע שהוא כותב שם, זה נכון לגבי שיחול על האזכרה קדושת אזכרה ויהיה ע"ז איסור מחיקה מדין לא תעשון כן, דלענין זה לא בעינן מעשה של "יצירת שם" (כמו דבעינן בס"ת מעשה "יצירת ס"ת") אלא כיון שבמציאות יש שם כתוב, והוא נכתב בידיעה שזה שם, בזה סגי. אבל לענין להכשיר את השם הזה לס"ת לא סגי בזה, אלא בעינן שיהיה כוונה בכתיבת שם ליצור חפצא של שם, כיון דהלכה היא בסת"ם שכל מעשיו צריכים להיות לשמה, וא"כ כמו דבעינן בכתיבת ס"ת כוונה ליצור ס"ת בעינן נמי בכתיבת האזכרות שבו כוונה ליצור קדושת אזכרה. ואף למ"ד דלא בעינן כתיבה לשמן, וא"צ כוונה "לעשות ס"ת", מ"מ לענין כתיבת השם הלא הוא מודה דבעינן לשמה

ורק עי"ז חשיב שנכתב הגט לשמה. (ועי' בחידושי רבינו לקמן פ"ג מהל' אישות ד"ה ונראה לומר שמתבאר יסוד זה מתוך דבריו, דהלשמה בגט אינו ענין מציאותי שיעשה ע"פ ציווי הבעל, אלא דבר שתלוי בבעל כי הוא הבעלים על עשיית הגט, יעושה"ה). ולפ"ז היכא שגוי כותב את הגט בציווי הבעל בוודאי לא מהני, דהא חידש רבינו דהא דעכו"ם אדעתא דנפשיה קעביד אין הגדר בזה רק שלא חל במעשיו שם "שחיטת קדשים", או שם "כתיבת גט", אלא שמעשיו גוי הם מעשים שאין שייך לומר בהם שהם מתיחדים למטרה מסוימת, דאין בהם כלום יותר מעצם המעשה הפשוט, לכן אף על פי שהבעל מצווה אותו לכתוב והוא עושה מה שצוהו, לא נכתב הגט לשם הגירושין, דמעשיו גוי לא מתייחדים לשם שום מטרה. ואדרבא, בשאר דוכתי הוא יותר חידוש, דהא בקדשים לא בעינן את המחשבה לשמה (והיינו המחשבה שחושב לשחוט לשם המטרה שיהיה זה קרבן) מצד עצמה, דאין דין בעצם שהקרבן יישחט לצורך המטרה הזו שיהיה כאן קרבן שלמים, אלא בעינן רק שיחול על השחיטה שם "שחיטת שלמים", והמחשבה לשחוט לשם המטרה הזו היא היכי תימצי בעלמא להחשיב את השחיטה לשחיטת קדשים. והיה מקום לומר דבזה מהני היכא שגוי עושה על דעת אחר, וקמ"ל דאפילו בשאר דוכתי נמי

דהא מיהא דשני דינים נפרדים הם באזכרות, חדא דין כתיבת צתורת שם שזהו ענין מעשה האזכרות שבה חילל עליהו דין אזכרות וקדושת השם, ושנית חלות דין הכוונה לשמן שהוא דין הכשר כתיבתו, וע"כ נראה דנהי דעיקר דין כתיבתו צתורת שם זהו לכו"ע וכמו שהבאנו מהסוגיא דגיטין דליכא שום פלוגתא בזה. אכן כ"ז הוא לענין הכוונה דענין שיכתבו צתורת השם דהוא דין צפ"ע בחלות דין קדושת אזכרות הנאמר על מעשה כתיבתו אשר בלא זה אין צד קדושת השם ואינו בכלל אזכרה, ואין זה שייך כלל לדין לשמה, משא"כ הדין השני שבאזכרות שהוא דין לשמה בהכשר כתיבתו שפיר י"ל דהוא שזה דיינו לדין לשמה של שאר כל הכתיבה של סת"מ, ולמ"ד דלא צעין כתיבה לשמן בסת"מ פקע גם הך דינא דלשמן של אזכרות, אשר ע"כ ממילא ניחא הא דכשר בכתבו נכרי משום טעמא דלא צעין כתיבה לשמן, דזה מועיל לענין דין לשמן האמור בין בכתבת סת"מ ובין בכתבת אזכרות, ולענין כוונת כתיבת האזכרות שהוא מענין מעשה הכתיבה הרי מתקשרא בכתבת נכרי באחרים עומדין ע"ג שיראו שכותב לשמו, ומתישבא היטב הסוגיא לכו"ע וכש"נ.

אבן הרי כ"ז הוא אם נימא דהא דנכרי לאו צד לשמה הוא מדינא, ועל כן שפיר נוכל לחלק בין דין לשמן של סת"מ ובין דין כוונת אזכרות, אבל אם נימא דכל החסרון לשמה שבנכרי הוא רק משום דאדעתא דנפשי קעביד ולא נחזין כלל לשמה, והכל תלוי בתר מחשבתו, א"כ הרי אין לחלק בין כוונה לכוונה, וכוונת לשמן וכוונת כתיבת האזכרות שניהן שוין בזה, והדרא קושיא לדוכתה על הא דתני דס"ת שכתבו נכרי קורין צד דמפרש לה בסוגיא שם משום דלא צעין כתיבה לשמן והא חסר כוונת אזכרות שזה מעכב לכו"ע, אלא ודאי כמש"כ דכתיבת נכרי מופקעת מדינא מתורת לשמה, והא דנכרי אדעתא דנפשיה קעביד הוא ג"כ מדינא דלא חל ביה דין ציווי הצעלים, ושפיר חלוק בזה דין כוונת לשמה מדין כוונת קדושת אזכרות, ונמצא דכל דברינו מוכרחים ומצוירים מתוך הסוגיא, ומיושב היטב דעת הרמב"ם כמש"כ.

הלכות מילה

פ"א ה"י כשם שמילת הצנים דוחה את השצת כך מילת העצדים שהם נימולים לשמנה דוחה את השצת אם חל שמיני שלהם בשצת, חוץ מיליד בית שלא טבלה אמו עד שילדה, שאע"פ

שנימול לשמנה אינו דוחה את השצת עכ"ל. ובהשגות ז"ל לא ידעתי מהו זה ההפרש, ואולי מפני שהוא מסופק אם הלכה כר' חמא דמפליג בטבילה ולענין מידחי שצת לחומר ולדחי עכ"ל. והוא משום דבשצת דף קל"ה איתא, אמר ר' אסי כל שאמו טמאה לידה נימול לשמנה וכל שאין אמו טמאה לידה אין נימול לשמנה שנאמר אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה וגו' וציוס השמיני ימול בשר ערלתו וגו'. איני והאיתמר יוצא דופן ומי שיש לו שתי ערלות ר"ה ורב חייל בר רב חד אמר מחללין עליו את השצת וחד אמר אין מחללין ע"כ לא פליגי אלא לחלל עליו את השצת אבל לח' ודאי מהלנין ליה, הא בזה תליא. ר"ל דחילול שצת בשמיני תליא וע"כ הא בזה תליא. וזהו שהשיג הראב"ד דכיון דנימול לשמנה א"כ אמאי אינו דוחה את השצת. אלא דשם בסוגיא כתנאי יש יליד בית שנימול לאחר יש יליד בית שנימול לשמנה וכו', לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה זהו יליד בית שנימול לח' ר' חמא אומר ילדה ואח"כ הטבילה זהו יליד בית שנימול לח' הטבילה ואח"כ ילדה זהו יליד בית שנימול לח', ות"ק לא שני ליה בין הטבילה ואח"כ ילדה בין ילדה ואח"כ הטבילה דאע"ג דאין אמו טמאה לידה נימול לח', וזהו שסיים הראב"ד די"ל דהרמב"ם מספקא ליה אם הלכה כר' חמא או כרבנן ופסק בשניהם לחומר ולנימול לשמנה ואינו דוחה את השצת, אבל אה"נ דשמנה ודחית שצת זה בזה תליין.

והן י"ל דדעת הרמב"ם, דס"ל דאע"ג דצעיקר הדין מילה שמיני ודחית שצת תלויין זה בזה, וכל שנימול לשמנה דוחה שצת, מ"מ הכא דיליד בית שלא טבלה אמו עד אחר לידתה לא דחי שצת, ומשום דבאמת הרי הולד עד שלא טבל הרי הוא נכרי ואינו שייך לדין מילה כלל, וכל דין חוצת מילה שיש לרבו עליו הוא בצירוף מה דיטבול אח"כ ויחול ביה גרות דעצדות, אבל אם לא יטבול אח"כ אז נמצא דמילתו לא הוי מילה כלל, וא"כ הרי שפיר לא דחיא שצת, כיון דאכתי לא הוגמר עוד חלות הדין מילה שצו, ונהי דדין שמיני צו משום דין עצדות העומדת לחול עליה, אבל אין זה מועיל לענין דחית שצת, דלענין דחית שצת צעין שיהא צו חלות דין מילה בשעת מילתו, והסוגיא דשצת הא איירי בישראל וצוה ודאי שמיני ודחית שצת הא בזה תליין, משא"כ ביליד בית זה שהוא עדיין בגיותו, בזה שפיר סובר הרמב"ם דלעולם אינו דוחה את השצת וכמש"כ.^(א) ובאמת דל"ע דעת הראב"ד שסובר דלרבנן דיליד בית שלא טבלה אמו נימול לשמנה הרי מילתו דוחה שצת, ואין יוכל להיות כן, כיון דאכתי נכרי הוא ולא הוגמר עוד חלות שם מילה צו. ונראה

ביאורים

אע"פ שעדיין אינה בגדר מעשה מצוה מושלם, מ"מ כבר עתה דינה הוא שדוחה שבת אם בסוף יפרע, דאם לבסוף יפרע אז כל חלק וחלק ממעשה המצוה דוחה שבת, ונמצא שבשעת העשיה יש סיבה לדחות שבת אם כלפי שמיא גליא שבסוף יהיה פריעה. אבל הכא שכל סיבת הדחיה היא מה שע"י מילה זו הוא נעשה ישראל, ובשעה שמל עדיין לא נעשה המעשה שעל ידו הוא נעשה ישראל (דהיינו טבילה), נמצא שבשעת החילול שבת עדיין אין בעולם את המציאות שמחמתה אנו דוחים את השבת.

עצי החיים

דמילת עבדיו מעכב בפסח, ואף אם היה במצב בטוח שלא יבוא לידי טבילה חייב במילתו. וע"ש שמוכח כן מהרשב"א שסובר שא"א לגייר עבדיו בע"כ, ואעפ"כ מחויב למולם, אלמא דהוא חיוב בפ"ע. עכ"ד. ונראה לומר בדעת רבינו, דחיוב מילה בעלמא אינו דוחה שבת, אף לפי מה שהוכיח החזו"א מד'

מילה אין
דוחה שבת
אם הוא
מחוסר
טבילה

1. היינו דאע"ג דאחרי שיטבילוהו יתברר למפרע דהמילה היתה חלק ממעשה הגירות, מ"מ כיון דבשעת המילה עדיין אין זה מילת גירות עד שתיגמר הגירות ע"י הטבילה, אין מה שידחה שבת. וצ"ב, הא סו"ס במילה זו הוא מתגיר ע"י שמל ואח"כ טובל, ומ"ש מכל מילה שדוחה שבת אע"ג שאם לא יעשה פריעה יתברר שלא קיים מצוה וחילול שבת (כמבואר בשבת קלג:), ומ"מ מתירים לו למול כיון שאחרי שיעשה פריעה יתברר למפרע שהמילה היתה מצוה כתיקונה. ויש לבאר, דמילה קודם פריעה

(א) בגלגולות חזו"א כ' דנראה דהיא מצוה מיוחדת על האדון, דאף אם לא יתגיר מ"מ יש חיוב בפ"ע למול את העבדים, וחיוב זה דוחה שבת. ומוכיח שיש חיוב על אדון למול עבדיו אף אם לא יתגירו מהא דהרי אברהם אבינו הוזהר למול ילד ביתו ומקנת כספו ועדיין לא נהוג גירות, ועוד מוכיח כן מהא

מפתח יסודות

רוב הציונים כאן מכוונים ליסודות שנכתבו במפורש בדברי רבינו, לפעמים בארוכה ולפעמים במילים ספורות. בכדי להקל על המעיין צוין הדבר באופן מקביל גם בשולי הדף בגוף הספר, במקום שבו כותב רבינו את היסוד. חלק קטן מהיסודות המופיעים במפתח זה אינם מפורשים ממש בדברי רבינו אלא מתבארים להדיא מתוך דבריו. במקרה כזה אין ציון מקביל בשולי הגליון בגוף הספר.

ציוני האותיות מכוונים למספר העמוד בספר.

זרעים

אין קנין לנכרי בא"י, הגדר בזה
תרומות פ"א ה"י כל הסימן, ביכורים פ"ב ה"ט"ו כל הסימן / קמא, קסט

ארץ ישראל, יסוד קדושתה
תרומות פ"א ה"י ד"ה והנה קשה / קמג
ביכורים, האם יש בהם בעלות על נתינה לכהן
ערכין וחרמין פ"ו ה"ט"ז כל הסימן / קמ

ביכורים, בדין קריאה והבאה בקנין פירות
ביכורים פ"ב ה"י"ג כל הסימן / קסח

הבאת שליש, גדר דינו
תרומות פ"א הכ"ב ד"ה ונראה לומר ובעה"ח שם, וד"ה והנה בגיטין,
ביכורים פ"ח ה"ו ד"ה אלא דנראה / קמז, קמט, קעז

הפקר, גדר פטורו ממעשר
ביכורים פ"ח ה"ו ד"ה ונראה וד"ה אלא דצ"ע / קעה, קעו

חלה, מה המחייב, הדגן או העיסה
תרומות פ"א הכ"ב ד"ה ונראה וד"ה עוד נראה, ובעה"ח שם / קמז, קמח

חלה, שורש חיובה הוא הלחם
ביכורים פ"ו ה"י"ט ד"ה ובעיקר / קעג

חלה, העושה עיסה ע"מ לחלקה, יסוד הפטור
ביכורים פ"ו ה"י"ט כל הסימן / קעב

חלה, המפריש חלתו קמח, הטעם דלא חל
ביכורים פ"ח ה"ו ד"ה אלא דנראה / קעז

חלה, מתי אמרינן דנפטרת לעולם דבשעת חובתה היתה פטורה
ביכורים פ"ו ה"י"ט כל הסימן / קעב

חלה, נתינת המים בקמח, גדרו
ביכורים פ"ח ה"ו ד"ה אלא דצ"ע וד"ה אלא דנראה / קעו, קעז

חלה, תחילתה וסופה סופגנין פטורה, יסוד הפטור
ביכורים פ"ו ה"י"ט ד"ה ובעיקר / קעג

חול"ל, פירות שגדלו בה ונתמרחו בא"י, או להיפך, דינם
תרומות פ"א הכ"ב (ב) כל הסימן / קמז

חול"ל, דגן שגדל בו ונעשה עיסה בא"י, או להיפך, לענין חיוב חלה
שם

חול"ל, גדר פטורו מתרו"מ שאני מפטורא דהקדש
תרומות פ"א הכ"ב (ב) ד"ה והנה בעיקר / קנ

חילול מע"ש, יסודו הוא מדין קנין כסף
מע"ש פ"ח ה"ז ד"ה ואשר / קסג

חילול מע"ש כשקונה מחברו יש בו שני חלקים נפרדים
מע"ש פ"ח ה"ז ד"ה ואכתי / קסד

חילול מע"ש הוא דבר התלוי בבעלים
מע"ש פ"ח ה"ז, זכיה ומתנה פ"ד ה"ו / קסו, שס

חילול מע"ש, המקח עצמו הוא חילול
מע"ש פ"ח ה"ז ד"ה והנה בדברי, ובעה"ח / קסז

חילול מע"ש עבור אחר, הטעם שצריך לדין זכין
זכיה פ"ד ה"ו ד"ה ונראה וד"ה והנה / שנט, שס

יובל, בעי ספירה וקידוש ב"ד
שמיטה ויובל פ"י ה"ה ד"ה ואשר / קפא

יובל, גדר ההפקעה, שחל בעצם המכירה
תרומות פ"א ה"י ד"ה וי"ל עוד / קמג

יובל, גדר הלאו דלא תמכר לצמיתות
תרומות פ"א ה"י ד"ה וי"ל עוד / קמג

יובל, גדר דינו באין כל יושביה עליה, וגדר הדין דבעינן ביאת כולכם
תרומ' פ"א ה"י ד"ה ולפ"ז, שמו"י פ"י"ב ה"ט"ז ד"ה ולכאורה / קמד, קפה

יובל, הא דאין מונין אותו לקדש שמיטין כבזמן הבית
שמיטה ויובל פ"י ה"ה ד"ה ואשר / קפא

יובל, הא דאינו עולה למנין שמיטין, הגדר בזה
שמיטה ויובל פ"י ה"ה ד"ה ואשר וד"ה והנה הראב"ד / קפא, קפג

יובל, קידוש הארץ בביאה שניה לגביו
שמיטה ויובל פ"י"ב ה"ט"ז כל הסימן / קפד

כלאים, גדר דין הפסק מחיצות
שבת פט"ז ה"ט"ז ד"ה ונראה דדעת / לב

לקוח, גדר פטורו ממעשר
מעשר פ"ב ה"א סד"ה ונראה / קנט

לקוח, בירור שיטות הראשונים בדינו
מעשר פ"ב ה"א כל הסימן / קנח

מע"ש אינו נוהג בחול"ל משני דינים
מאכ"א פ"י ה"ט"ו ד"ה והנה, מע"ש פ"א ה"י"ד ד"ה ונראה / קכח, קס

נטע רבעי אם נוהג בחול"ל, ובטעם הדבר
מאכ"א פ"י ה"ט"ו כל הסימן / קכח

סוריא, חיובה בתרו"מ חלוק משנער
תרומות פ"א הכ"ב (א) ד"ה ונראה / קמו

סוריא, לענין מה עשאוה כא"י
מע"ש פ"א ה"י"ד ד"ה ונראה / קס

ערלה בחול"ל, יסוד דינה
מאכ"א פ"י ה"ט"ו ד"ה והנראה / קכח

עובר, גדר הדין שאינו מאכיל בתרומה
תרומות פ"ח ה"ד ד"ה ולפ"ז / קנג

עכו"ם, גדר פטורו מנתינת תרו"מ
תרומות פ"א ה"י"א ד"ה והנה בעיקר / קמה

עכו"ם, גדר הדין דדגנך ולא דגן נכרי
תרומות פ"א ה"י"א ד"ה והנה / קמה

קנין כספו להאכיל בתרומה לא בעינן בעלות ממש
תרומות פ"ח ה"ד ד"ה ולפ"ז / קנג

מפתח יסודות

שדה אחוזה, הא דנישום לפי שנים אע"ג דיובל אפקעתא דמלכא תרומות פ"א ה"י ד"ה וי"ל / קמג

שמיטת כספים, שני דינים בה שמיטה ויובל פ"ט ה"י ד"ה ואשר / קפ

שמיטת כספים, ביאור בדין שביעית משמטת את השבועה שמיטה ויובל פ"ט ה"י כל הסימן / קעח

תרו"מ בזמן הזה, בביאור שיטת הרמב"ם דהוא רק מדרבנן תרומות פ"א ה"י ד"ה ולפ"ז, שמו"י פיי"ב הט"ז / קמד, קפה

תרומה, ביטולה במאה, הטעם שאין מצטרף מינו עם אינו מינו תרומות פיי"ג הט"ז ד"ה לוג / קנו

מועד ואו"ח

בין השמשות, גדר הדין ברגע המסופק עירובין פ"ו הט"ז ד"ה והנה, ובעה"ח שם / לה

ביעור חמץ, בגדר העשה דתשבייתו חמץ ומצה פ"א ה"ג ד"ה ונראה / לט

ביעור חמץ, האם בל יראה הוי ניתק לעשה שם

גוד אסיק מחיצתא, יסוד דינו סוכה פ"ד ה"א ד"ה והנה, ובעה"ח שם / מז

דבר שאין מתכוין, יסוד דינו שבת פ"י ה"י ד"ה והנראה לומר, ובעה"ח שם / יז

דבר שאין מתכוין, ביאור המושג "כוונה" שבת פ"י ה"י ד"ה והנה בכריתות / יח

דבר שאין מתכוין, בדעת הערוך בפ"ר דלא ניה"ל שם

זה אינו יכול וזה אינו יכול ראה בחלק "ענינים שונים"

חבוט רמי, על מה נאמר, וגדרו סוכה פ"ה הכ"א ד"ה והנראה וד"ה אלא דלפ"ז / נג

חורי רה"י, יסוד דינם שבת פי"ד ה"א ד"ה אכן עדיין, ובעה"ח שם / כב

חמץ, תערובתו, הטעם דבאינה ראויה למאכל אדם מותרת מאכ"א פט"ו ה"א ד"ה ונראה / קלב

לבוד, יסוד דינו סוכה פ"ה ה"י טו"ז ד"ה והנראה, ובעה"ח שם / מט

לבוד, האם אמרינן לבוד מכח הלכה אחרת סוכה פ"ה הכ"א ד"ה וע"כ, ובעה"ח / נד

מחיצת י', יסוד דינה שבת פי"ד ה"ט ד"ה עמוד, ופי"ז ה"י"ב ד"ה והנה / כז, לד

מחיצות, מקום עצמן אם הוא רה"י שבת פי"ד ה"א ד"ה אכן עדיין / כב

מחיצות ברשויות שבת, גדרן שבת פט"ז הט"ז ד"ה והנה קשה, סוכה פ"ד ה"י"א אכן / לא, מח

מחיצות בעמוד אטום, אם אמרי' בהו גוד אסיק סוכה פ"ד ה"י"א ד"ה אכן, ובעה"ח שם / מז

מלאכת מחשבת, יסוד דינה שבת פ"י ה"י ד"ה והנה בכריתות / יח

מלאכה שאצל"ג, הכלל מתי הוי דבר שאי"מ ומתי הוי משאצל"ג שבת פ"י ה"י ד"ה והנראה לומר, ובעה"ח / יז

מצה, הא דבעינן שתהא מן הדגן הוא דין במין ודין בחפצא חמץ ומצה פ"ו ה"ה (א) ד"ה והנה ביסוד / מ

מצה, גדר דין שימור לשם מצה חמץ ומצה פ"ו ה"ה (ב) ד"ה אכן / מו

מצוות צריכות כוונה, גדר הכוונה ויסוד דינה תפילה פ"ד ה"א סד"ה והנראה לומר, ובעה"ח שם / ד

סוכה, גדר דין המחיצות בה שבת פט"ז הט"ז ד"ה והנה קשה, סוכה פ"ד ה"י"א אכן / לא, מז

סוכה, הא דלא מהני בה צוה"פ ע"ע "צורת הפתח"

סוכה, פסול אויר בה סוכה פ"ה ה"י טו"ז ד"ה והנראה לומר / מט

סוכה, פסול חמתה מרובה בה סוכה פ"ה ה"י טו"ז ד"ה אולם אכתי / נא

סוכה, מה כלול בשם סוכה סוכה פ"ו הט"ז ד"ה ונראה לומר, ובעה"ח / נו

סוכה, בגדר דין חבוט רמי ע"ע "חבוט רמי"

סת"ם, גדר לשמה בכתיבתו ובכתיבת האזכרות תפילין פ"א הט"ז ד"ה ויסוד / יג

עומד מרובה על הפרוץ, יסוד דינו שבת פי"ד ה"ט ד"ה עמוד, ובעה"ח שם / כז

פירצה יותר מי' ופרוץ מרובה, בשיטת הרמב"ם שבת פט"ז הט"ז כל הסימן / כט

פסי ביראות, ביאור הטעם דלא פסיל בהו פרוץ מרובה שבת פט"ז הט"ז ד"ה והנה קשה / ל

פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה, גדר הדבר סוכה פ"ה ה"י טו"ז ד"ה אולם / נא

פתח פחות מי', יסוד הדין שאינו פוסל שבת פט"ז הט"ז ד"ה והנה קשה / ל

צורת הפתח, יסוד דינה שבת פט"ז הט"ז ד"ה והנה קשה / ל

צורת הפתח, הא דלא מהני להכשר סוכה שם

קטן, גדרי חיובו במצוות קרבן פסח פ"ה ה"י ד"ה ואשר / רלט

קרבן פסח ראה חלק "קדשים"

רשות היחיד, מקום תשמיש ד"ט ברה"י, יסוד הדין שבת פי"ד ה"א ד"ה אכן דעת עד סוף הסימן / כד

שני ימים טובים של גליות, גדר קדושתם בזמנה"ז יו"ט פ"ו ה"י"א כל הסימן / לז

תל המתלקט, יסוד דינו שבת פי"ד ה"ט ד"ה עמוד ובעה"ח שם, סוכה פ"ד ה"י"א סד"ה אכן, ובעה"ח שם / כז, מח

תל המתלקט, אי אמרינן ביה גוד אסיק סוכה פ"ד ה"י"א סד"ה אכן / מח

תפילה, כוונת עומד לפני המלך תפילה פ"ד ה"א ד"ה והנראה לומר / ג

תפילת נדבה, האם הוי מין אחר מתפילת חובה תפילה פ"י ה"י כל הסימן / ה

מפתח יסודות

סימני גדלות, יסודם
אישות פ"ב ה"ט ד"ה והנה הרשב"א / ס
סריס, יסוד הדין דנעשה גדול בלא סימנין
אישות פ"ב ה"ט ד"ה והנה ביבמות וד"ה ונראה / נט
עובר, גדר תפיסת קידושין בה
אישות פ"ז ה"ט ד"ה והנה בני"י / עא
עדות קיום, הא דלא בעינן בזנות וביכום וחליצה
יבום וחליצה פ"ד ה"ט ד"ה ואשר / פח
עדות קיום בקידושין ובגירושין, בשיטת הרמב"ם דסגי בעדי חתימה
גירושין פ"ו ה"ט ד"ה ובפ"ג, עדות פ"ג ה"ד / עו, שפז
עדות קיום במינוי שליחות קידושין, במח' הרמב"ם והראב"ד
גירושין פ"ו ה"ט ד"ה ובפ"ג / עו
עדות קיום במינוי שליחות, גדרה
גירושין פ"ו ה"ט ד"ה ובגיטין / עז
עד מיתה, גדר נאמנותו בכשר ובפסול
גירושין פ"ב הכ"א ד"ה ובעיקר / פה
צאי וקבלי קידושייך, גדר הדין
יבום וחליצה פ"ד ה"ט ד"ה והנה / צ
קדושת קהל, אינה דין משפחה אלא דין עצמי
איסור"ב פט"ו ה"ט ד"ה ובאמת וד"ה ולפ"ז / קי, קיב
קידושין, גדר הקנין מתחלק לשלשה חלקים
אישות פ"ז ה"ט ד"ה והנה בני"י / עא

נזיקין

אונאה, גדר דין חזרת שתות
מכירה פט"ו ה"א ד"ה והנראה לומר / שנד
אונאה, גדר אונאה בטעות מידה
שם
אין הבן יורש אמו בקבר להנחיל לאחין מן האב, הביאור בזה
תרומות פ"ח ה"ד ד"ה אלא דעיקר / קנד
אחריות בגבית שעבוד, גדר דינה
מלוה ולוה פ"ט ה"ח ד"ה אלא / שעז
בן סורר ומורה, גדר חיובו
גירושין פ"ו ה"ט ד"ה ולפ"ז נראה / עט
בעלות לגבי דינים מסוימים, גדרה
מכירה פכ"ג ה"ג ד"ה ואשר, ובביאורים / שנו
גזלן בשוגג, דינו
חובל ומזיק פ"ז ה"ד סד"ה אלא, ובעה"ח / שמא
גזלן ע"מ להזיק הוא גזלן
חובל ומזיק פ"ז ה"ד ד"ה אלא / שמ
גניבה, שני מחייבים בה, חיוב השבה ומעשה מזיק
גו"א פ"ט ה"א ד"ה והנה ברמב"ם וד"ה והנה בפ"א / שלח
דמי קרקע כקרקע, יסוד הדין
טוען ונטען פ"ה ה"ב ד"ה והנראה / שפג
הילך, יסוד פטורו משבועה
אישות פט"ז הכ"ה ד"ה אלא, ובעה"ח שם / עג
חוב, הטעם שאינו נקנה
מכירה פכ"ב הי"ז ד"ה יש גאונים / שנד
חצי נזק בשור תם, גדר החיוב "חצי"
נזקי ממון פ"ד הי"א ד"ה עוי"ל / שכח

תפילת נדבה, יסוד הדין שצריך לחדש בה דבר
תפילה פ"י ה"ו ד"ה אולם / ה
תפילת ערבית רשות, גדרה
תפילה פ"י ה"ו ד"ה עיין בכ"מ / ה
תפילין, גדר קדושת הבתים
תפילין פ"א הי"א ד"ה ובעיקר / ז
תפילין, דין הלשמה בעשייתן, שני דינים בו
תפילין פ"א הי"א ד"ה והנה התוס' / ט
תפילין, שורש חילוק הקדושה בין ש"י לש"ר
תפילין פ"א הי"א ד"ה ובעיקר / ז

נשים

א"א שזינתה, יסוד דין איסורה לכהונה
איסור"ב פ"א הכ"ב ד"ה והנה / ק
בגרות, חילוק בינה לבין דין גדלות והטעם דשייכא גם בקבר
אישות פ"ב ה"ט ד"ה והנה הרשב"א / ס
בושת ופגם, גדר זכות האב בו
נערה בתולה פ"ב הי"ג ד"ה והנה / צו
בושת ופגם, הוי חיוב מחודש לא מפרשת נזיקין
נערה בתולה פ"ב הי"ג ד"ה והנה / צו
בנים כסימנין, בשיטת הרמב"ם
אישות פ"ב ה"ט כל הסימן / נו
גט, יסוד דין לשמה בו
תפילין פ"א ה"ט ד"ה אלא דקשה, ובעה"ח שם / יג
הפרה והקמה, הטעם שאין הפרה אחר הקמה ואין הקמה אחר הפרה
נדרים פ"ג הכ"ב כל הסימן / קלח
חליצה, חלות ההיתר נפעל ממילא
יבום וחליצה פ"ד ה"ט ד"ה ואשר יראה / פח
חליצה, לא הוי מעשה הפוטר אלא מעשה מצוה והפטור בא ממילא
שם ד"ה אלא דבעיקר / צא
חלל, גדר פסולו, פסול משפחת כהונה ופסול בעצמותו
איסור"ב פ"ז ה"ב ד"ה עוי"ל וד"ה והנה בהא / קיד, קטז
חלל, גדר הפסול שפוסל את זרעו
שם
יעור, גדרו
יבום וחליצה פ"ד ה"ט ד"ה והנה / צ
לויה, הוי דין משפחה ודין עצמי בגברא
איסור"ב פט"ו ה"ט ד"ה והנה / קיא
לויה, הוי סתירה לשם כהונה
איסור"ב פט"ו ה"ט ד"ה והאומנם / קיא
מיאון, יסוד דינו שהוא הפקעה למפרע
אישות פ"ב ה"ט ד"ה והנה ברמב"ם / סא
נזיר, כל עניניו,
ראה חלק קדשים
סוטה ספק, גדר איסורה
יבום וחליצה פ"ו הי"ט כל הסימן / צא
סוטה, יסוד דין נאמנות ע"א בה
סוטה פ"ג הכ"ג ד"ה והנה, איסור"ב פ"א הכ"ב ד"ה ולפ"ז / צז, צט
סוטה, על מה נאמן ע"א בה
איסור"ב פ"א הכ"ב ד"ה והנראה וד"ה ולפ"ז / צח

מפתח יסודות

חצי נזק משתלם מגופו, ע"ע "תם"	עדות, תרי כמאה, יסוד דינו גירושין פי"ב הכ"א ד"ה ובעיקר וד"ה אלא / פה
חלוקת יורשים למ"ד יש ברירה, הגדר בזה שכנים פ"ב הי"א ד"ה והנה קשה / שסב	עדות, נמצא אחד קאו"פ, גדר הפסול בשאר העדים עדות פ"ה ה"ו ד"ה והנה בטעמו / שצה
ירושה, כשיש כמה אחים, גדר הזכות שיש לכ"א תרומות פ"ח ה"ד ד"ה ונראה, בכורות פ"ו ה"י ד"ה ונראה / קנב, רמו	עד אחד בסוטה ועג"ע, גדר נאמנותו רוצח פ"ט הט"ו (א) ד"ה אלא דעדיין / שמז
ירושה, שייכא גם על סיבות דין ולא רק על ממונות נחלות פ"ה ה"ח ד"ה והנראה, ובעה"ח / שפה	עדים זוממין, גדר דין כאשר זמם ולא כאשר עשה עדות פ"כ ה"ב ד"ה אלא דבעיקר / תב
כופר, גדר חיובו לנהרג וגדר הירושה נחלות פ"ה ה"ח ד"ה והנראה, ובעה"ח / שפה	עדים זוממין בעדות המצטרפת משתי כתות עדות פכ"א ה"ט ד"ה והנראה לומר / תג
כפל, גדר דינו מכירה פכ"ג ה"ג ד"ה והנה נראה / שנח	עובר, זכייתו בירושה תרומות פ"ח ה"ד ד"ה והנראה וד"ה אלא דעיקר / קנב, קנד
מודה במקצת, האם התובע הוא בעל החוב או המחייב נערה בתולה פ"ב הי"ג ד"ה אמרה לו / צה	פועל, בגדר זכות אכילתו מעילה פ"ח ה"א ד"ה ונראה / רלא
מלקות, גדר חיובם וגדר הדין שיהיו בפני ב"ד עדות פ"כ ה"ב ד"ה ונראה לומר / תא	פרה לכפילא, גדר הקנין מכירה פכ"ג ה"ג ד"ה ואשר / שנו
משמוש בירושה, יסוד דינו תרומות פ"ח ה"ד ד"ה אלא דעיקר, ובעה"ח שם / קנד	קנין יד, גדרו עבדים פ"ז ה"ה ד"ה והנה בתמורה, ובעה"ח שם / שסט
נזקי אדם, יסוד חיובו טוען ונטען פ"ה ה"ב ד"ה אלא דקשה / שפד	קנין כסף, האם מהני בשו"כ מע"ש פ"ח ה"ז ד"ה ואשר יראה / קסג
עבדים הוקשו לקרקעות, לא נאמר על התלוי בסברא גו"א פ"ט ה"א ד"ה והנה בדברי / שלז	קנין פירות, יסודו ביכורים פ"ב הי"ג תחילת הסימן (לפי ביאורנו שם) / קסח
עבדים, המשחרר חצי עבדו, הפסול בזה עבדים פ"ז ה"ה ד"ה והנה הא / שסו	רודף, יסוד דין הצלת הנרדף רוצח פ"א ה"ט ד"ה ובביאור וד"ה אלא / שמא, שמג
עבד כנעני, שני דינים חלוקים בשם עבדותו איסור"ב פי"ג הי"ב ד"ה והנראה / קז	שבועה, גדר החיוב ומהותו שמיטה ויובל פ"ט ה"ו ד"ה ונראה לומר, ובעה"ח שם / קעט
עבד כנעני, טבילתו, גדר הדין שע"י טבילתו נעשה עבד איסור"ב פי"ג הי"א ד"ה ונראה וד"ה ויסוד / קג	שבועת הפקדון, יסוד חיוב קרבן בה אישות פ"ט הכ"ה ד"ה והנה, טו"ט פ"ה ה"ב ד"ה והנראה / עג, שפג
עבד כנעני, טבילת שחרורו, הא דא"צ בה דעת איסור"ב פי"ג הי"ב ד"ה ויסוד / קח	שומר, יסוד דין חיובו בנזקין שהשור הזיק נזקי ממון פ"ד הי"א ד"ה עוד י"ל / שכח
עבד כנעני, איסורו בישראל, ממה נובע איסור"ב פי"ג הי"ב ד"ה והנראה לומר / קז	שומר, גדר חיובו בנזקי שור תם שמשלם מגופו נזקי ממון פ"ד ה"ד ד"ה והנה בב"ק / שכב
עבד כנעני, אי תפיסת קידושין בו, ממה נובע איסור"ב פי"ג הי"ב ד"ה והנראה / קז	שומר שמסר לשומר, יסוד פטורו נזקי ממון פ"ד הי"א ד"ה והנה יש להסתפק / שכד
עבד כנעני בדין קנין כסף, יסודו, והאם שייך בגוי מלוה ולוה פ"ה ה"ג ד"ה והנה, ובביאורים, וד"ה אכן / שעג	שטר, דעת המתחייב, יסוד דינו אישות פ"ג הי"ח ד"ה ונראה לומר, ובעה"ח שם / סו
עבדא לקנסא, גדר הזכיה מכירה פכ"ג ה"ג ד"ה ואשר וד"ה אלא / שנו, שנו	שטר, גדר עדי חתימה ועדי מסירה עדות פ"ה ה"ו ד"ה והנה כבר / שצז
עגלה ערופה, גדר המחייב בה רוצח פ"ט הט"ו (א) ד"ה והנה חלוק / שמז	שטר, כתיבת שטר קנין אם בעינן בציווי המוכר אישות פ"ג הי"ח ד"ה ונראה לומר, ובעה"ח שם / סה
עדות, יסוד דינה, שאינה בגדר נאמנות בעלמא רוצח פ"ט הט"ו (א) ד"ה והנה חלוק, ובביאורים / שמז	שטר הנעשה בערכאות, הא דהוכשרו רק לראיה ולא לקנין גירושין פ"ה ה"ט ד"ה ובפ"ג / עז
עדות, כ"מ שהאמינה תורה וכו', בנידון האם נאמר בפסול נגד כשר גירושין פי"ב הכ"א כל הסימן / פד	שטר, נאמנות בהפ"ש לפסול השטר (שמעתא דכתובות יח:) גירושין פי"ב ה"ג ד"ה ונראה לומר / פב
עדות, כל מקום שהאמינה תורה וכו', הגדר בזה רוצח פ"ט הי"ד ד"ה והנה בפי"ב / שדמ	שטר, הא דלא פסיל בהו חסרון דרישה וחקירה עדות פ"ג ה"ד ד"ה והנה בסנהדרין וד"ה ולכאורה / שפח, שפט
עדות, גדר דין דרישה וחקירה עדות פ"ג ה"ד ד"ה ובאמת קשה / שצא	שטר, להרמב"ם דשטר מד"ס, הא דמהני מדאורייתא בגו"ק עדות פ"ג ה"ד ד"ה ונראה / שפז
עדות מיוחדת, גדר הצירוף רוצח פ"ט הי"ד ד"ה ולפי / שמה	שטר, נעשה כמי שנחקרה עדותן, גדר הדבר עדות פ"ג ה"ד ד"ה והנה בסנהדרין / שפח
עדות, הכחשה בעדויות, גדר הדבר רוצח פ"ט הי"ד סד"ה והנה בפי"ב, ובביאורים / שמה	שטר, האיך מהני לרבנן דריב"ק דבעינן שיעידו שניהם כאחד עדות פ"ה ה"ו סד"ה אכן אכתי / שצד

מפתח יסודות

הולכה לצד חוץ, גדרה
פסוהמ"ק פי"ג ה"ט ד"ה ונראה / רכ

הולכה שלא ברגל, גדרה
פסוהמ"ק פי"ג ה"ט ד"ה ונראה / רכ

הולכת זר אי פוסלת, ובטעמא דא"א לתקוני
פסוהמ"ק פי"ג ה"ט ד"ה ונראה / רכ

הולכת קטורת, אי כשרה בשמאל
תמידין ומוספין פ"ג ה"ד ד"ה והנראה / רטו

הוראת ב"ד, הטעם שפטורין הציבור מקרבן יחיד
שגגות פי"ג ה"ד ד"ה והנה בעיקר, ובעה"ח / רמז

הוראת ב"ד בשני חטאים, האם מצטרף לענין חיוב קרבן ציבור
שגגות פי"ג ה"ד סד"ה והנה בעיקר / רמז

חילול הקדש, יסודו הוא מדין קנין כסף
מע"ש פ"ח ה"ז ד"ה ואשר / קסג

חציצה, פוסלת רק היכא דבעינן ימין
תמידין ומוספין פ"ג ה"ד ד"ה והנראה לומר / רטז

טומאת התהום
ע"ע "נזיר", וערך "קרבן פסח"

טומאת כהן, ב' איסורים בה, ביאה וטומאה
ביאת מקדש פ"ג הכ"א ד"ה אכן / קצה

טומאה באכילת קדשים, איסורה הוא דין התלוי בשם קרבן
פסוהמ"ק פי"ח הי"ב ד"ה אלא / רכה

טמא מת אינו מקריב, שיטת הרמב"ם
קרבן פסח פ"ו ה"א ד"ה ואשר / רמב

לבונה, יסוד דין נתינתה בכלי
פסולי המוקדשין פי"ח הי"ב ד"ה והנה אכתי / רכד

מחשבין מעבודה לעבודה, הגדר בזה
קרבן פסח פ"ב ה"ו ד"ה אכן, ובביאורים ובעה"ח / רלד

משוח מלחמה הוא תוספת קדושה
ביאת מקדש פ"ב ה"ה ד"ה ונראה / קצג

משלה בו האור, יסוד דינו
פסוהמ"ק פ"ג ה"ח ד"ה ואשר יראה / ריח

מקבל בעי' שיהא בפנים, הגדר בזה
ביאת מקדש פ"ג הכ"א ד"ה והנה עיקר, ובעה"ח / קצז

מעילה, יסוד איסורה משום גזל
מעילה פ"ח ה"א ד"ה ונראה / רלא

מעילה, הא דיש בה שליחות אע"ג דלא מצינו זה נהנה וזה מתחייב
מעילה פ"ח ה"א ד"ה ובאמת / רלג

מעשר בהמה, חיובו ביורשין ושותפין
בכורות פ"ו ה"י ד"ה ונראה / רמו

נזיר, ביאתו לביה"ק, האיסור הוא הביאה או ההימצאות
ביא"מ פ"ג הכ"א ד"ה והנה בשבועות / קצד

נזיר, טומאת התהום בו, שאני מעושה פסח
ביאת מקדש פ"ד ה"ו ד"ה ובעיקר טעמו / קצט

נזיר, טומאת התהום בו, שני דינים בה
ביאת מקדש פ"ד ה"ו ד"ה ולפ"ז מיושבת / רא

נזיר, ריעוי ציץ בו, אי שייכא לענין להכשירו בהבאת קרבנותיו
ביא"מ פ"ד ה"ו ד"ה אלא דזה / רג

נזיר, שהייתו במקום טומאה, הא דלא מיפטר מטעם מחולל ועומד
ביא"מ פ"ג הכ"א ד"ה אכן / קצד

נעשית מצותו, הא דאין מועלין בו
מעילה פ"ב ה"ה ד"ה והנה באמת / רל

שטר בעד אחד, דינו וגדריו
עדות פ"ה ה"ו ד"ה והנה כבר / שצז

שינוי בגזלה, יסוד דינו
גזילה ואבידה פ"ב ה"ט"ו, ושם פ"ט ה"א / שלד, שלז

שלושים של עבד, יסוד החיוב
מכירה פכ"ג ה"ג ד"ה אלא וד"ה והנה / שנו, שנט

שעבוד נכסים, האם נחשב כקרקע לענין חיוב שבועה
אישות פט"ז הכ"ה, שבועות פ"ח הי"ג ד"ה ואשר וד"ה והנה / עב, קלו

שעבוד נכסים, גדר הגביה מלקוחות באחריות
מלוה ולוה פי"ט ה"ח ד"ה אלא, ובעה"ח / שעז

שעבוד נכסים, גדרו
מלוה ולוה פכ"א ה"א ד"ה והנה קשה / שפ

שעבוד נכסים, גדר הדין דבע"ח גובה את השבח
מלוה ולוה פכ"א ה"א כל הסימן / שעט

שעבוד נכסים בשטר הוא גדר אחר משעבוד נכסים בלא שטר
שבועות פ"ח הי"ג ד"ה ואשר / קלו

תם משלם מגופו, גדר דין מגופו
נקי ממון פ"ד ה"ד כל הסימן / שכא

קדשים

אשם תלוי, גדר חיובו על הצד שלא חטא
מעשה הקרבנות פי"ח ה"י ד"ה ואשר / ריג

בכור חו"ל, גדר הדין דאינו קרב לר"ע
מע"ש פ"א הי"ד ד"ה והנה בפ"א וד"ה והנה כ"ז / קסב

ביאה ריקנית, גדר האיסור
ביאת מקדש פ"א ה"ט"ו ד"ה ולדעת / קצ

ביאה בטומאה למקדש, האם אסור הכניסה או ההימצאות
ביא"מ פ"ג הכ"א ד"ה והנה בשבועות / קצד

ביאה בטומאה למקדש שלא כדרך ביאה אם חייב
ביא"מ פ"ג הכ"א ד"ה והנה עיקר / קצו

ביאת בע"מ למקדש, במחלוקת הראשונים אם יש בה איסור
ביא"מ פ"א ה"ט"ו כל הסימן / קפט

בעל מום, הגדר בזה דאין בו קדוה"ג
איסורי מזבח פ"ג ה"י ד"ה ונראה / רו

בעל מום הוא חסרון רק בחלות הקדושה ולא בעצמותו
איסורי מזבח פ"ג ה"י ד"ה והנה / רו

בע"מ עובר, הטעם שחלה עליו קדוה"ג
איסורי מזבח פ"ג ה"י ד"ה ונראה / רו

גזל הגר, גדר זכיית הכהנים בו קודם חלוקה ולאחריה
בכורות פ"ו ה"י ד"ה ונראה, רמו

דם חטאת, גדר הפוסל בהבאתו לפנים
ביא"מ פ"ג הכ"א, פסוהמ"ק פי"ג ה"ט ד"ה והנה בזבחים / קצז, רכא

דם חטאת, הכנים בשוגג וכיפר, בדעת הרמב"ם בזה
פסוהמ"ק פ"ב ה"ט"ז כל הסימן / רטז

דם שקיבלו בשתי כוסות ונתן מא' מהן, גדר הדיחוי בכוס הב'
מע"ק פי"ט הי"ג, פסוהמ"ק פי"ד ה"ב ד"ה אחד מן / ריד,

הכל בכתב, גדרו
בית הבחירה פ"א ה"י ד"ה והנה שם, ובעה"ח / קפח

הדלקת המנורה והטבתה, גדר העבודה
ביאת מקדש פ"ט ה"ז ד"ה אלא / רה

מפתח יסודות

אוהל המת, גדר דין התפשטות הטומאה בכל האוהל
טומאת מת פ"ז ה"ד ד"ה ובעיקר, ובעה"ח, סוכה פ"ה הכ"א / נג, רמט

אוהל המת, גדר הדין דאם הטומאה בלועה בכתלו נטמא כולו
טומאת מת פ"ז ה"ז ד"ה והנה בהא / רנה

אוהל המת, גדר הדין שחוצץ בפני הטומאה
טומאת מת פ"כ ה"א כל הסימן / רפ

אוהל המת, חוצץ רק על מה שתחתיו ולא לגבי מעליו
טומאת מת פ"א ה"ה, פ"כ ה"א ד"ה והנה בפכ"ד / רסא, רפג

אוהל, האהיל מקצתו נטמא כולו, הגדר בזה
טומאת מת פ"ח ה"ז ד"ה והנה קשה וד"ה והנה בנגעים / רסח, ער

אוהל זרוק, דינו בשעת עמידתו, וגדר החסרון
טומאת מת פ"א ה"ה ד"ה והנה קשה / רנט

אוהל זרוק, מביא ואינו חוצץ
טומאת מת פ"א ה"ה ד"ה והנה קשה / רנט

בית מנוגע, שני דיני טומאה בו
ביאת מקדש פ"ג הכ"א ד"ה והנה בשבועות / קצד

בית מנוגע, מתי שייך בביאתו דין רובו ככולו
טומאת צרעת פט"ז ה"ח ד"ה ונראה / רצג

בית מנוגע, גדר הדין דהבא אליו מטמא בגדים
טומאת צרעת פט"ז ה"ח ד"ה ונראה / רצג

בית מנוגע, יסוד הדין שהכניס מקצת טלית נטמאת כולה
טומאת מת פ"ח ה"ז, טומאת צרעת פט"ז ה"ח / ער, רצד

היסט, יסוד דינו
טומאת מת פ"ט ה"א (ב) סד"ה והנה ברפי"ט / רעג

הכשר טומאה, שני דינים בניחותא
טומאת אוכלין פ"ב ה"ד ד"ה והנה תנן / ש

הכשר טומאה, גדר דין הניחותא בנתינה להראב"ד
טומאת אוכלין פ"ב ה"ד ד"ה והנה תנן / ש

הכשר טומאה, בגדר הדין דבעינן נתינת מים
טומאת אוכלין פ"ב ה"ד סד"ה והנה הא, ובעה"ח / שב

השקה, יסוד הדין דבעינן כשפוח"נ
טומאת אוכלין פ"ז ה"ה ד"ה והנה י"ל / דש

השקה, יסוד הדין שמטהרת מים טמאין
טומאת אוכלין פ"ז ה"ה ד"ה והנה י"ל / דש

חרב הרי הוא כחלל, הגדר בזה
טומאת מת פ"ח ה"ז ד"ה והנה קשה, ובעה"ח / רסח

טבילה בכלים, יסוד הפסול
מקואות פ"ו ה"ד ד"ה ונראה החילוק / שטו

טופח להטפיה, יסוד דינו
טומאת אוכלין פ"ז ה"ה ד"ה אלא דקשה / שה

טופח להטפיה הוי הלמ"מ ושיעור משקין
טומאת אוכלין פ"ז ה"ה ד"ה והנה בטהרות / שו

טומאה רצוצה, גדר דינה
טומאת מת פ"ז ה"ד, ושם פ"ב ה"א, ובעה"ח / רמט, רנא, רסד

טומאה רצוצה, אי בוקעת לתוך צמיד פתיל
טומאת מת פ"ט ה"א (ב), פ"ט ה"א (ג) / רעג, רעו

טומאה רצוצה, אם בוקעת לתוך אוהל
טומאת מת פכ"ד ה"ח ד"ה והנה צריך עיון / רצא

טומאת רצוצה שבקעה לאוהל, האם אחר בקיעתה מתפשטת
טומאת מת פ"ט ה"א (ג), ושם פכ"ד ה"ח / רעז, רצא

טלית המנפנפת, גדר הדין דלא הויא אוהל
טומאת מת פ"א ה"ה ד"ה והנה קשה / רס

נשפך על הרצפה ואספו, יסוד פסולו בדם ובקומץ
מעשה הקרבנות פ"ג הי"ב ד"ה והנה יסוד / ריא

פרה אדומה, חטאת קרייה רחמנא, גדרו
מעילה פ"ב ה"ה ד"ה ונראה לומר / רכט

קבלה בכ"ש בלא קידוש אי הויא קבלה
מעשה הקרבנות פ"ג הי"ב ד"ה גס, ובעה"ח / ריב

קדושת הגוף, הא דאין לה פדיון, גדר הדבר
איסורי מזבח פ"ג ה"י ד"ה ונראה / רו

קדושת הגוף וקדושת דמים, יסוד קדושתן והחילוק ביניהן
מעילה פ"ב ה"ה ד"ה ונראה / רכט

קדושת מקום המקדש, גדרו
בית הבחירה פ"א ה"י ד"ה ונראה / קפז

קדשים שמתו אין בהן מעילה, חילוק בין קדוה"ג לקדושת בה"ב
מעילה פ"ב ה"ה ד"ה והנה / רכט

קטורת, אם יש בה דין הולכה
תמידין ומוספין פ"ג ה"ד כל הסימן / רטו

קרבן פסח, דיחוי טמא ומי שהיה בדרך רחוקה בו, הגדר בזה
ביאת מקדש פ"ד ה"ו ד"ה ונראה דגם / ר

קרבן פסח, טומאת התהום בו, גדרו
ביאת מקדש פ"ד ה"ו ד"ה ובעיקר וד"ה ונראה דגם / ר

קרבן פסח, טומאת התהום בו, שני דינים בזה
ביא"מ פ"ד ה"ו ד"ה ולפ"ו מיושבת / רא

קרבן פסח, טומאת מת שאין הנזיר מגלח עליה, שיטת הרמב"ם בזה
קרבן פסח פ"ו ה"א ד"ה אלא / רמג

קרבן פסח, מחשבת שלא לאוכליו בשעת שחיטה ע"מ לזרוק
קרבן פסח פ"ב ה"ו (א) כל הסימן / רלד

קרבן פסח, מינוי עליו, גדרו
קרבן פסח פ"ב ה"ו (ב) ד"ה והנה כבר / רלז

קרבן פסח, ריצוי ציץ האיך מהני לענין דיחוי הגברא
ביא"מ פ"ד ה"ו ד"ה והנה לשיטת / רב

קרבן פסח, שה לבית אבות לאו דאורייתא, גדרו
קרבן פסח פ"ה ה"ז ד"ה אלא וד"ה האומנם / רמ, רמא

שיירי הדם, יסוד דינם
מעה"ק פ"ט הי"ג ד"ה והנראה, פסוהמ"ק פ"ד ה"ב / ריד, רכב

שחיטת חוץ באשם תלוי, הדין והטעם
מעה"ק פ"ח ה"י כל הסימן / ריב

שלא במקומו כמקומו דמי, מה הדין בנתן בפנים
פסוהמ"ק פ"ב הט"ז ד"ה ונראה / ריז

שלש מתנות שבחטאת יש עליהם שם שיריים
מעה"ק פ"ט הי"ג ד"ה והנראה / ריד

טהרות

אבן מסמא, יסוד דינה בטומאת משא
מטמאי מו"מ פ"ח ה"ד ד"ה והנה בזבים / רצה

אבן מסמא, יסוד דינה במשכב
מטמאי מו"מ פ"ח ה"ד ד"ה והנה בתו"כ / רצז

אוהל המת, בגדר הדין שטומאה עוברת מאוהל לאוהל
סוכה פ"ה הכ"א ד"ה אלא דלפ"ז / נג

אוהל המת, האם בעינן ביה שיעור טפח מלבד המת
טומאת מת פ"ב ה"א כל הסימן / רסד

מפתח יסודות

כלי חרס, יסוד הדין דנטמא מתוכו

טו"מ פ"ט ה"א, ושם פ"כ ה"ב, מטמאי מו"מ פ"ח ה"ד / רעג, רפה, רצה

כלי חרס, יסוד דין תוך תוכו

כלים פ"ד ה"ח וה"ט ד"ה ואשר יראה וד"ה אלא דצ"ע / שי, שיג

כלים, שני תנאים בדין קבלת טומאתן

כלים פ"י ה"טו ד"ה והנה בכלים / שז

מאהיל כנגד הטומאה טמא, ב' דינים בזה

טומאת מת פ"ט ה"א (ב) ד"ה והנה ברפ"ט וד"ה והנה בהא / רעג

מחובר לקרקע, פירות, גדר הדין שאינם מקבלים טומאה

טומאת אוכלין פ"ב ה"ד ד"ה ונראה / ש

מקוה, שני דינים במימיו, שיהיו מחוברין ושיהיו מעורבין

טומאת אוכלין פ"ז ה"ה ד"ה והנה י"ל / דש

מקוה, יסוד הדין דאין מטבילין בכלים

מקואות פ"ו ה"ד ד"ה ונראה החילוק / שטו

מקוה ומעין, חילוק ביסוד דין טהרתן

מקואות פ"ט ה"ט ד"ה אכן, ובביאורים / שיז

מעין, יסוד דין הויתו ע"י טהרה, ובמה נאמר

מקואות שם, וד"ה והנה וד"ה ובאמת / שיז, שיח

מעין, האם דיניו נאמרו על מימיו או על עצם מציאותו

מקואות פ"ט ה"ו כל הסימן / שיט

נבלת עוף טהור, יסוד דין טומאתה

אבות הטומאות פ"ג ה"א כל הסימן / רחצ

נוגע וחוזר ונוגע, יסוד דין הצירוף

טומאת מת פ"ח ה"ז ד"ה אמנם / רסט

נידה אינה מטמאה לאיברים, יסוד הדין

מטמאי מו"מ פ"ח ה"ד ד"ה וביאור / רצד

סוף טומאה לצאת, גדר הדין

טומאת מת פ"א ה"ה ד"ה והנה בפ"ח, ובעה"ח / רסג

צמיד פתיל, גדר דין הצלתו מן הטומאה

טומאת מת פ"א ה"ה, פ"ט ה"א (ב), פ"כ ה"ב / רסב, רעד, רפד

צמיד פתיל, האם טומאה רצוצה בוקעת לתוכו

טומאת מת פ"ט ה"א (ב) ד"ה והנה ברפ"ט / רעג

צמיד פתיל, יסוד הדין דבעינן צמיד

טומאת מת פ"כ ה"א ד"ה האומנם / רפב

קבר, גדר טומאתו

טומאת מת פ"ז ה"ד ד"ה והנה התוס' / רנב

קבר, גדר הדין שמטמא באוהל ואין אוהלו חוצץ בפני עצמו

טומאת מת פ"ז ה"ד, ושם פכ"ד ה"ח / רמח, רצא, רצב

קבר, גדר הדין דבעינן ביה טע"ט

טומאת מת פ"ז ה"ד, פ"ז ה"ז כל הסימן / רמח, רנה

קבר, האם המת עצמו ממעט בו שיעור טפח

טומאת מת פ"ב ה"א כל הסימן / רסד

יורה דעה

אבר מן החי, האם איסורו דווקא בשלם

מאכ"א פ"ד ה"ג ד"ה אלא דיסוד הדברים / קכב

איסורין מבטלין זא"ז, הטעם דלא בטל עצם האיסור

תרומות פ"ג ה"ט ד"ה והנה / קנז

אפשר לסוחטו אסור, יסוד הדין

מאכ"א פ"ט ה"ט ד"ה ונראה / קכו

בפיך זו צדקה, הגדר בזה

מכירה פכ"ב הי"ז כל הסימן / שנד

בשר בחלב, גדר החתיכה דאיסורא

מאכ"א פ"ט ה"ט ד"ה ונראה / קכו

ביטול ברוב, בהא דאמרינן סלק את שאינו מינו

תרומות פ"ג ה"ט ד"ה אלא / קנו

בריה, שני דינים בדין בריה

מאכ"א פ"ד ה"ג ד"ה והנראה, ובביאורים / קכא

גירות, גדר הדין שצריך טבילה בפני ב"ד

איסור פ"ג הי"ב ד"ה ויסוד, ובביאורים שם / קח

הקמה, הא דליתא אחר הפרה

ראה חלק נשים

וסתות דרבנן, גדרו

איסור פ"ד הי"ב ד"ה אכן / קא

חוששין לזרע האב, לענין מה נאמר

מאכ"א פ"ג הי"א סד"ה והנה / קכ

חלב, יסוד איסורו

שחיטה פ"ב ה"ט ד"ה והנראה / קלד

חלה

ראה חלק זרעים

חתיכה נעשית נבלה, יסוד דינה

מאכ"א פ"ט ה"ט ד"ה ונראה / קכו

טעם כעיקר, יסוד דינו

חמץ ומצה פ"ו ה"ה, מאכ"א פ"ט ה"ט פט"ו ה"א, מעה"ק פ"י הי"ב / מא,

קכו, קלא, קלב, רט

טעם כעיקר, האם להפקעתו בעינן לדין ביטול ברוב, והטעם בזה

תרומות פ"ג ה"ט ד"ה אלא / קנז

טעמי איסור שונים, בדין צירופן למלקות ולאסור תערובתן

מאכ"א פ"ד ה"ו ד"ה ונראה, מעה"ק פ"י הי"ב / קכט, רט

יוצא מן הטמא, גדר איסורו

מאכ"א פ"ג הי"א כל הסימן / קיט

כוי, חילוקים בדיניו והטעם בזה

שחיטה פ"ב ה"ט כל הסימן / קלד

כתיבת אזכרות, לשמה, יסוד דינו

תפילין פ"א ה"טו ד"ה ויסוד וד"ה האומנם / יג, יד

מילה, דחייתה את השבת בעבד שנעשה ישראל ע"י מילה זו גופא

מילה פ"א ה"י ד"ה והן י"ל / טו

מילה, מחשבת לשמה בה

תפילין פ"א ה"טו ד"ה אלא דקשה, ובעה"ח שם / יב

מילת עבדיו, גדר החיוב

מילה פ"א ה"י ד"ה והן י"ל, ובעה"ח שם / יב

מילה, שתי פרשיות בה, מילת אברהם ומילת משה

מילה פ"א ה"י ד"ה והנראה לומר, ובעה"ח שם / טז

נבלה, לא שייך במקצת בע"ח, ובגדר הדבר

מאכ"א פ"ד ה"ג ד"ה ולפ"ז וד"ה אלא דיסוד דברינו / קכג

נבלה שאינה ראויה לגר, יסוד דינה, והאם נאמרה באיסה"נ

מאכ"א פט"ו ה"א ד"ה והנה בפ"ד / קלא

נטל"פ, הא דמיקרי אינו ראוי לגר

מאכ"א פט"ו ה"א סד"ה והנה בפ"ד / קלב

סימני עוף טהור וטמא, גדרם

מאכ"א פ"א ה"טו ד"ה אולם / קיח

ראשית הגז, חיוב על הבעלים ולא על החפצא

ביכורים פ"י הי"ד ד"ה והא / קעח

מפתח יסודות

ענינים שונים

בן נח, האם נאמר בו דין פיקו"נ
רוצח פ"א ה"ט ד"ה ובביאור / שמב

בן סורר ומורה
עיין חלק נזיקין

בריה
עיין חלק יורה דעה

ברירה, הא דליכא בדאורייתא ואיתיה בדרבנן
ביכורים פ"ב ה"ט סד"ה והנה, ובעה"ח שם / קעא

גירות
עיין חלק יורה דעה

חוששין לזרע האב
עיין חלק יורה דעה

זה אינו יכול וזה אינו יכול, גדר הדבר
מטמאי מו"מ פ"ח ה"ד ד"ה ונראה דהכי / רחצ

חלות ספק
יו"ט פ"ו הי"א ד"ה והנראה לומר (לפי ביאורינו שם, ע"ש) / לז

חלות שהאדם פועל וחלות שנפעל ממילא
יבום וחליצה פ"ד ה"ט ד"ה ואשר וסד"ה אלא / פח, צא
יהרג ואל יעבור, במחלוקת הראשונים אי אמרינן בשוא"ת
יסוה"ת פ"ה ה"א כל הסימן / א

יהרג ואל יעבור באיסור רציחה, גדר הדין דמאי חזית
יסוה"ת פ"ה ה"א בקטע הראשון / א

כל שאינו בזאח"ז אפי' בב"א אינו, מתי נאמר, ויסוד דינו
נדרים פ"ג הכ"ב כל הסימן / קלח

כל מקום שהאמינה תורה אחד הרי כאן שנים
ע"ע "עדות" בחלק נזיקין

כתותי מיכתת שיעוריה, יסוד הדין
שבת פ"ז הי"ב והי"ג / לד

לבוד
עיין חלק מועד

לויה
עיין חלק נשים

לשמה, סתמא לשמן, יסוד הדין
תפילין פ"א ה"ט ד"ה והנה בעיקר / יב

לשמה, עכו"ם לאו בר לשמה, יסוד הדין
תפילין פ"א ה"ט ד"ה אלא דקשה / יב

מכאן ולהבא למפרע
אישות פ"ב ה"ט ד"ה ונראה לומר וד"ה והנה ברמב"ם / נז, סא

מתנה על מה שכתוב בתורה, חילוק בין שביעית לאונאה
מכירה פי"ג ה"ג ד"ה ונ"ל / שנא

נזיר, כל עניניו
עיין חלק קדשים

עבדים, כל עניניהם
עיין חלק נזיקין

עגלה ערופה
עיין חלק נזיקין

עדות, כל עניניה
עיין חלק נזיקין

עובר, האם נאמר בו דין "וחי בהם"
פ"א מרוצח ה"ט ד"ה ויסוד / שמב

עובר ירך אמו, יסוד הדין
עבדים פ"ז ה"ה ד"ה והנה הא / שסו

ראשית הגז
עיין חלק יורה דעה

רובו ככולו, מתי לא שייך
טומאת צרעת פט"ז ה"ח ד"ה ונראה לומר / רצג

רודף
עיין חלק נזיקין

שתי שערות, שיעורן לכל דיני התורה
פ"ב ה"ט ד"ה כל הסימן / סב

תוכ"ד כדיבור, יסוד דינו
עדות פ"ה ה"ו ד"ה ונראה להוכיח / שצה

תנאי, יסוד דינו
אישות פ"ו ה"ד ד"ה ונראה לומר, ובעה"ח / סז

תנאי דמעכשיו, הא דלא בעינן ביה משפטי התנאים
שם, ובעה"ח

תנאי, יסוד הדין דבעינן תנאי קודם למעשה
אישות פ"ו ה"ד כל הסימן / סו

תנאי, יסוד הדין דבעינן קודם ללאו
אישות פ"ו ה"ד ד"ה והנראה פשוט, ובעה"ח / סז

מפתחות על הש"ס

ו.	ביסוד הדין דמחיצה עשרה ברה"י שבת פי"ד ה"ט ד"ה עמוד ובעה"ח, ופי"ז הי"ב ד"ה והנה	כו
ז:	בתוד"ה ואם, החילוק בין מחיצות שבת למחיצות סוכה סוכה פ"ד הי"א ד"ה אכן	מח
ח.	בסוגיא דכוורת, ביסוד פלוגתת רש"י ור"ח שבת פי"ד ה"א כל הסימן	כ
ח.	בד' התוס' דהוי כעוקר מרה"י אע"ג דמקום הדפנות אטום שבת פי"ד ה"א ד"ה אכן עדיין, ובעה"ח	כב
ח.	ביישוב קושית התוס' על פי' הר"ח שבת פי"ד ה"א ד"ה ונראה לומר	כא
ח.	ביישוב קושית הרשב"א מסוגיא דזרק מחצלת שבת פי"ד ה"א ד"ה ונראה לומר	כא
יז.	האיכר עובר וכו', קשה דהוי אוהל זורק טומאת מת פי"א ה"ה ד"ה והנה קשה	רס
לד:	בין השמשות, גדר הדין ברגע המסופק עירובין פ"ו הט"ז ד"ה והנה, ובעה"ח	לו
נח:	אפי' דיבור יבוא באש, ביאור הדין כלים פי"ה הט"ו ד"ה והנה בכלים	שז
נח:	הזוג והעינבל חיבור, ביאור הסוגיא כלים פי"ה הט"ו ד"ה והנה (שניהם)	שז, שח
סג:	תכשיט כ"ש טמא, החידוש בזה כלים פי"ה הט"ו ד"ה והנה בכלים	שז
פב:	יסוד הדין שנדה אינה לאיברים מטמאי מו"מ פ"ח ה"ד ד"ה וביאור	רצד
פב:	בתוס' ד"ה אבן מסמא, יסוד דין אבן מסמא מטמאי מו"מ פ"ח ה"ד ד"ה והנה (שניהם)	רצו, רחצ
צא:	איסור גנבה קדים, לא קאי למ"ד דקונה משום משיכה גניבה פ"ג ה"ב ד"ה והנראה	שלב
צב.	יסוד דין זה אינו יכול וזא"י, ובביאור הראיה מהיה יושב מטמאי מו"מ פ"ח ה"ד ד"ה ונראה דהכי	רחצ
צו.	בביאור ד' ר"ת בהא דבעינן שלא יפחת רובו כלים פי"ד הי"ח וה"ט ד"ה ואשר יראה	שי
צט.	בור וחוליייתא מצטרפין לד' הוא רק לע"ג ולא לגבי תוכו שבת פי"ד ה"א ד"ה ונראה לומר	כא
צט.	יסוד דין אי בעי מנח מידי ומשתמש שבת פי"ד ה"א ד"ה אכן דעת	כד
צט:	ביסוד דין לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש שבת פי"ד ה"א ד"ה אכן עדיין	כד
צט:	בדברי הרמב"ן דליכא גו"א בעמוד סוכה פ"ד הי"א כל הסימן	מז
ק.	יסוד דין תל המתלקט שבת פי"ד ה"ט ד"ה עמוד, סוכה פ"ד הי"א ד"ה אכן	כו, מח
קא.	בסוגיא דביציאתא דמישן שבת פי"ד ה"א ד"ה והנה בשבת	כו
קג.	ביאור דעת הערוך והחולקים בדין פ"ר דלא ניח"ל שבת פי"ה הי"ז ד"ה והנה בכריתות	יה
קלה.	ניתנה תורה ונתחדשה הלכה, ב' ביאורים בזה מילה פ"א ה"י ד"ה והנראה לומר	טז
קלה:	עד כאן ל"פ אלא לחלל עליו את השבת, ביאור המו"מ מילה פ"א ה"י סד"ה והנראה לומר	טז
עירובין		
ה:	יסוד דין עומד מרובה על הפרוץ שבת פי"ד ה"ט ד"ה עמוד, ובעה"ח	כז
ו.	בהא דמהני צו"ה למבוי מפולש לרה"י להשי' דהוי רה"י שבת פט"ז הט"ז ד"ה והנה שם	לג
ז.	יתדות שאין בעקמומיתן ג', וברשב"א סוכה פ"ה הכ"א ד"ה אלא דקשה	נה
ז.	בדברי הר"ן דתרי הלכתות לא אמרינן סוכה פ"ה הכ"א ד"ה אלא דקשה, ובעה"ח	נה
ז.	בקושית התוס' אמאי לא אמרינן חבוט רמי ביתר מג' סוכה פ"ה הכ"א ד"ה אלא דקשה	נה
יא.	בשיטת הרמב"ם דצו"ה לא מהני בפרמ"ר בפתח יותר מי' שבת פט"ז הט"ז כל הסימן	כט
יא.	החילוק בין שם פתח לצורת הפתח שבת פט"ז הט"ז ד"ה והנה קשה	ל
יא.	בהא דבעינן עומד מרובה בשביל להכשיר בשם פתח שבת פט"ז הט"ז ד"ה והנה קשה	ל
יא.	בהא דמהני צו"ה פ' בפרמ"ר בכלאיים ולא בסוכה ושבת שבת פט"ז הט"ז ד"ה והנה קשה	לא
יז:	תוד"ה עושין, ביאור דבריהם שבת פט"ז הט"ז ד"ה והנה קשה	ל
לז:	כיכר זו היום חול וכו', ביאור כל הסוגיא עירובין פ"ו הט"ז כל הסימן	לה
עח.	עמוד ברה"י נעץ בו יתד, בביאור הרמב"ם שבת פי"ד ה"ט כל הסימן	כז

ברכות		
יט.	מדלגין היינו ע"ג ארונות, בגדרי טומאת קבר טומאת מת פ"ז ה"ד כל הסימן	רמח
כא.	בהא דנדבה בעי חידוש, ובהא דהתחיל ע"ד חובה תפילה פ"י ה"ו כל הסימן	ה
כז:	בגדר תפילת ערבית רשות תפילה פ"י ה"ו ד"ה עיין בכ"מ	ה
לד:	דין כוונה באבות ובכל התפילה תפילה פ"ד ה"א כל הסימן	ג
לז:	בשיטת ר"ת בתחילתו עיסה וסופו סופגנין חמץ ומצה פ"ו ה"ה (א) ד"ה והנה מדברי, ובעה"ח	מד
פאה		
פ"א מ"ו	הפקר פוטר ממעשר גם שלא בשעת מירוח וחלוק מהקדש ביכורים פ"ח ה"ו ד"ה ונראה	קעה
פ"ד מ"ז	בשעת חובתה היתה פטורה, חילוק מהבאת שליש למירוח ביכורים פ"ב הט"ו ד"ה ונראה לומר	קסט
שביעית		
פ"י מ"א	שני דינים בשמיטת כספים, שמוט ולא יגוש שמיטה ויובל פ"ט ה"ו ד"ה ואשר יראה	קעט
מע"ש		
פ"ד מ"ו	משך מומנו מעשר וכו', ביאור שיטת הרמב"ם מע"ש פ"ח ה"ז כל הסימן	קסב
חלה		
פ"א מ"ה	עיסה שתחילתה עיסה וסופה סופגנין, בשיטת ר"ת חמץ ומצה פ"ו ה"ה (א) ד"ה והנה מדברי, ובעה"ח	מד
פ"א מ"ה	טעם הפטור להני דס"ל שהדבר תלוי בדעתו בשעת העיסה ביכורים פ"ו הי"ט ד"ה ובעיקר	קעג
פ"א מ"ה	אמאי סופה סופגנין חייבת הא בשעת חובתה היתה פטורה ביכורים פ"ו הי"ט סד"ה ולדעת	קעה
פ"א מ"ז	יסוד הפטור בעושה עיסה ע"מ לחלקה ביכורים פ"ו הי"ט ד"ה ובעיקר וד"ה וע"כ	קעג, קעד
פ"א מ"ז	עשתה עיסה ע"מ לחלק ונמלכה, במח' הרמב"ם והראב"ד ביכורים פ"ו הי"ט כל הסימן	קעב
פ"א מ"ח	עיסת הכלבים, גדר דינה חמץ ומצה פ"ו ה"ה (ב) כל הסימן	מה
פ"ב מ"א	דגן חו"ל שנעשה עיסה בא"י, טעם חיובו בחלה תרומות פ"א הכ"ב ד"ה ונראה לומר	קמז
פ"ב מ"ד	הא דעיסות שנגעו מתחייבין ול"א דבשעת חובה הי' פטור ביכורים פ"ו הי"ט ד"ה ונראה לדעת	קעד
פ"ג מ"א	נתינת המים לקמח האם הוי כהבאת שליש בפירות ביכורים פ"ח ה"ו ד"ה אלא דצ"ע וד"ה אלא דנראה	קעו, קעז
פ"ג מ"א	הטעם דהפרשת חלה מועילה משעת נתינת המים ביכורים פ"ח ה"ו ד"ה אלא דנראה	קעז
פ"ג מ"א	הא דלא מהני הפרשת חלה בעודה קמח ביכורים פ"ח ה"ו ד"ה אלא דנראה	קעז
פ"ג מ"ז	ביאור המחלוקת בדין צירוף עיסה מחיטין ואורז חמץ ומצה פ"ו ה"ה (א) ד"ה ובירושלמי	מג
פ"ג מ"ז	בהא דבעינן לדין גרירה ולא סגי בדין טעם כעיקר חמץ ומצה פ"ו ה"ה (א) ד"ה והנה ביסוד	מ
פ"ג מ"ז	ביאור דברי הירושלמי שם דבעינן רובה דגן וטעמה דגן חמץ ומצה פ"ו ה"ה (א) ד"ה ובירושלמי	מ
פ"ד מ"ט	ביאור המחלוקת אם ביכורים נתינים לאנשי משמר ערכין ותרומין פ"ו הט"ז ד"ה ונראה לומר	קמ
ערלה		
פ"ב מ"א	הערלה וכלאי הכרם מצטרפין, בביאור הצירוף מעה"ק פ"י הי"ב ד"ה והנה תנן	רי
פ"ב מט"ז	חתיכה של ק"ק וכו', ביאור המשנה לדעת הרמב"ם מעה"ק פ"י הי"ב ד"ה חתיכה	רח
ביכורים		
פ"א מ"א	בדין הקונה שלשה אילנות מביא וקורא ביכורים פ"ב הי"ג כל הסימן	קסח
פ"ג מ"ב	ביאור המח' אם נתינים לאנשי משמר או לכל כהן שירצה ערכין ותרומין פ"ו הט"ז ד"ה ונראה	קמ
שבת		
ג.	בפטורא דמפיס אם הוא מדין משאצל"ג או מדין דשא"מ שבת פ"י הי"ז ד"ה והנראה לומר, ובעה"ח	יז
ו.	ביסוד הדין דרה"י בעי קרקע ד' שבת פי"ד ה"א ד"ה אכן דעת וד"ה והנה בשבת	יז

מפתחות על הש"ס

עח.	יסוד דין אי בעי מנח מידי ומשתמש שבת פי"ד הי"א ד"ה אכן דעת	כד	כה:	גדר דין ראיתי ב"ד, האם זה מדין עדות עדות פ"ג ה"ד ד"ה ולכאורה, ובביאורים	שפט
עח.	במש"כ התו' דתוכו לאו רה"י, קשה דלהוי מדין חורין שבת פי"ד הי"א ד"ה אכן עדיין, ובעה"ח	כב	כה.	אכל מצה כשנשתטה, טעם הדבר שלא יצא יד"ח קרבן פסח פ"ה ה"ז ד"ה ואשר	רלט
פ:	כתותי מיכתת שיעוריה בלחי ובקורה שבת פי"ז הי"ב כל הסימן	לד	יומא		
פד:	גג הסמוך לרה"ר, ביאור הסוגיא שבת פי"ד הי"ט ד"ה והנראה לומר	כו	כד:	הדלקה לאו עבודה היא, ביאור בזה ביא"מ פ"ט הי"ז ד"ה אלא	רה
קה.	הא דבעינן קרא להחיר כניסת בע"מ לתקן ביאת מקדש פ"א ה"ט"ו ד"ה והנה בעירובין	קצ	מ.	בקושיית הגמ' דאי אקדים פר לשעיר חוקה כתיב ביה עבודת יוה"כ פ"ה הי"א ד"ה ונראה	רכח
קה.	טמא ובע"מ מי עדיף, ק' לשי' הרמב"ן דאין איסור בבע"מ ביא"מ פ"א ה"ט"ו ד"ה והנה בעירובין וד"ה ולדעת	קצ	מד.	מעלות דאורייתא, בשי' הרמב"ם דכניסת בע"מ הוא דאו' ביא"מ פ"א ה"ט"ו סד"ה והנה הרמב"ן	קצ
פסחים			מו.	נטל את הכף בשמאלו, גדר הדבר שהוכשר שמאל תמידין ומוספין פ"ג ה"ד ד"ה והנראה וד"ה והנה	רטו, רטז
כא.	בגדר העשה דתשבייתו חמץ ומצה פ"ה הי"ג ד"ה ונראה בזה	לט	מח:	אם בהולכת קטורת יש דין הולכה תמידין ומוספין פ"ג ה"ד ד"ה כיצד	רטו
כא.	האם לאו דבל יראה הוי ניתק לעשה דתשבייתו חמץ ומצה פ"ה הי"ג ד"ה ונראה בזה	לט	נט:	בקדשי בה"ב מועלין גם בדבר שנעשית מצותו מעילה פ"ב הי"ה ד"ה והנה	רל
כה:	יסוד הדין דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי יסוה"ת פ"ה הי"א כל הסימן	א	ס.	בד"א בדברים הנעשים בבגדי לבן בפנים, מה נחשב פנים עבודת יוה"כ פ"ה הי"א כל הסימן	רכח
כה:	בביאור דברי רש"י דעברה נעשית ונפש אבודה יסוה"ת פ"ה הי"א ד"ה כשיעמוד, ובעה"ח	א	עג.	דברים שבין כ"ג לכ"ה, חשיב רק מה שחלוק בעצם קדו' ביא"מ פ"ב הי"ה ד"ה ונראה	קצב
כה:	בסוגיא דהנאה הבאה לאדם בעל כרחו שבת פי"י הי"ז ד"ה והנה בכריתות, ובעה"ח	יט	סוכה		
לח:	גדר הפסול במצה המשתמרת לשם זבח חמץ ומצה פ"ו הי"ה (ב) ד"ה אכן	מו	ב.	ביסוד פסול חממה מרובה מצילתה סוכה פ"ה הי"ט ד"ה אולם אכתי	נא
מד:	הא דבעי' קרא לדין טעכ"ק ול"א דהוא גילוי בעלמא מאכ"א פ"ט הי"ט ד"ה ונראה לומר	קכו	ד.	יסוד דין ביטול באוהל, ודין המת עצמו טומאת מת פי"ב הי"ב הי"א כל הסימן	רסד
מה:	הפת שעיפשה וכו', בשיטת הרמב"ם מאכ"א פ"ט הי"א ד"ה ונראה וד"ה והנה ברמב"ם	קלב	ד:	בהא דבעי' שיעור טפח בדיומדי סוכה אע"ג דפרמ"ר כשר ל שבת פט"ז ה"ט"ז ד"ה והנה קשה	ל
סא.	גדר דין מגזי בפסח קרבן פסח פ"ב הי"ו (ב) ד"ה והנה כבר	רלז	ד:	בהא דלא אמרינן גו"א בסוכה במחיצות שאינן ניכרות סוכה פ"ד הי"א כל הסימן	מו
סא:	הגדר בשחטו למולין ע"מ שיתכפרו בו ערלים בזריקה קרבן פסח פ"ב הי"ו (א) כל הסימן	רלה	ד:	בתוד"ה פחות, החילוק בין מחיצות שבת למחיצות סוכה סוכה פ"ד הי"א ד"ה אכן	מח
סב.	ביאור אוקימתא דרב אשי דנחלקו בשחטו לערלים קרבן פסח פ"ב הי"ו (ב) ד"ה ונראה דמקור	רלח	ה.	ביסוד דין מחיצה עשרה טפחים שבת פי"ד הי"ט ד"ה עמוד, ובעה"ח, ופי"ז הי"ב ד"ה והנה	כו, לד
עח:	זריק דמו שלא לאוכליו, בשי' הרמב"ם דאין יוצא בו יד"ח קרבן פסח פ"ב הי"ו (ב) ד"ה והנה בהך	רלז	ו.	בהא דלא מהני פתח וצוה"פ לאכשורי סוכה שבת פט"ז ה"ט"ז ד"ה והנה קשה וד"ה ונראה, ובעה"ח	ל, לא
עח:	אחרונים שאין להם כזית חייבין בפ"ש, בטעם הדבר קרבן פסח פ"ב הי"ו (ב) ד"ה והנה בהך	רלו	מ.	במחלוקת הרא"ש והרמב"ם אם דפנות הסוכה נאסרין סוכה פ"ו ה"ט"ו כל הסימן	נו
עח:	חולה בשעת זריקה אינו מבטל המינוי קרבן פסח פ"ב הי"ו (ב) ד"ה והנה בהך	רלז	מו.	המשלשל דפנות מלמטה למעלה, בעינן מכוונות כנגד הסכך סוכה פ"ה הכ"א ד"ה והנראה	נג
עט.	בהא דטומאת הגוף לא נאסרה היכא דהותרה טומאת בשר פסוהמ"ק פי"ח הכ"ד ד"ה והנה שם	רכו	יג.	בגדר דין פסל היוצא סוכה פ"ה הי"ט ד"ה אולם	נא
פ:	ביסוד הדין דטומאת התהום ביאת מקדש פ"ד הי"ו ד"ה ובעיקר	קצט	יג.	גדר הדין דמצטרף ואין ישנים תחתיו סוכה פ"ה הי"ט ד"ה ולפ"ז מתישבים	נ
פ:	בגדר הצירוף של טומאת התהום עם ריצוי ציץ ביאת מקדש פ"ד הי"ו ד"ה ולפ"ז מיושבת	רא	כב.	בדין חבוט רמי בסכך, הא דבעינן לדינא דחבוט סוכה פ"ה הכ"א ד"ה והנראה	מט
פא:	המוצא מת וכו', גדר הדין דספקו טהור לעושה פסח ביא"מ פ"ד הי"ו ד"ה אכן הסוגיא	רא	כב.	בגדר דין חבוט אם הוא דין בהעליון או בשניהם סוכה פ"ה הכ"א ד"ה אלא דלפ"ז	נג
פא:	אפי' נודע לו לפני זריקה מרצה, בקושיית התוס' מ"ש מנזיר קצט ביא"מ פ"ד הי"ו ד"ה ובעיקר	קצט	כב.	בשיטת הרמב"ם דבעינן העליון מכוון כנגד התחתון סוכה פ"ה הכ"א כל הסימן	נב
פא:	בתירוצ התוס' דהציץ מרצה על הזריקה ביא"מ פ"ד הי"ו ד"ה אלא דזה וד"ה ולפ"ז יתישב	רג	כב.	במח' הר"מ והראב"ב בטומאה תחת קורה שאין בה פו"ט טו"מ פ"ב הי"א ד"ה והנה, ובעה"ח	רסה
פו.	יתום ששחטו עליו, גדרי קטן בקרבן פסח קרבן פסח פ"ה הי"ז כל הסימן	רלט	מ.	בד' הבעה"מ והר"מ דעיבוד בתים לא בעי לשמה תפילין פ"א הי"א ד"ה ובעיקר	ז
פה.	שח לבית מ"מ, ביאור הסוגיא וישוב הקושיא מגמ' בנדרים קרבן פסח פ"ה הי"ז ד"ה אלא, ובעה"ח	רמ	יז.	ביסוד פסול אויר בסוכה סוכה פ"ה הי"ט ד"ה והנראה לומר	מט
פה.	למ"ד נשים בראשון רשות אמאי צריך דעתן למינוי קרבן פסח פ"ה הי"ז ד"ה האומנם	רמא	יג.	יסוד הדין דמצטרף ואין ישנים תחתיו סוכה פ"ה הי"ט ד"ה ולפ"ז	נ
צ.	שוחטין על טבוי' ולא על טמא שרץ, בשיטת הרמב"ם קרבן פסח פ"ו הי"א ד"ה ואשר	רמב	יג.	ביאור הסוגיא להר"מ דסכך פסול ואויר פחות מג"ט כשר סוכה פ"ה הי"ט ד"ה ולפ"ז	מט
צ:	בילפותא דטמא שרץ מטמא מת בשביעי שלו להרמב"ם קרבן פסח פ"ו הי"א ד"ה אלא	רמג	יג.	בגדר פסל היוצא מן הסוכה לענין חממה מרובה סוכה פ"ה הי"ט סד"ה אולם אכתי	נא
צב.	ערל הזאה ואיזמל לא העמידו דבריהם, בביאור שי' הר"מ קרבן פסח פ"ו הי"א ד"ה והנה, ובעה"ח	רמג	ביצה		
צב:	דחיית טמא מפסח הוא מצד הכשר ההקדשה ומצד הגבירה ביא"מ פ"ד הי"ו ד"ה ונראה דגם, ק"פ פ"ו הי"א ד"ה והנה	ר, רמד	ד:	שני יו"ט, גדר קדושתם לרב דנולדה בזה מותרת בזה יו"ט פ"ו הי"א ד"ה והנראה לומר	לז
שקלים			מו"ק		
פ"ח מ"ד	בדין המקדיש שקלים וביכורים ערכין וחמרין פ"ו ה"ט"ו כל הסימן	קמ	ג:	הקישא דרבי דשביעית לויבל הוא לא לעצם הניהוג שמיטה ויובל פ"י הי"ה ד"ה והנה לפ"ז	קפב
ר"ה			מו:	טמא אין משלח קרבנותיו, בשיטת הרמב"ם דגם ט"מ קרבן פסח פ"ו הי"א ד"ה ואשר	רמב
ו.	יסוד דין בפיוך זו צדקה מכירה פכ"ב הי"ז ד"ה יש גאונים	שנד			

מפתחות על הש"ס

יבמות		לח:	בשיטת הרמב"ם דבא עליה ומתה פטור קאי רק אקנס נערה בתולה פ"א הט"ו כל הסימן	צג
יא.	בסוגיא דסוטה ליבום, ובישוב קושית תוד"ה צרת סוטה יבוי"ח פ"ו הי"ט ד"ה והנה ביבמות	לח:	חילוק בין הפקעת זכות האב בבגרה להפקעת זכותו במתה נערה בתולה פ"א הט"ו ד"ה עוד י"ל	צד
יב:	בנים הרי הן כסימנין, בשי" הר"מ דהיינו משעת לידה אישות פ"ב ה"ט כל הסימן	לח:	באיבעיא דיש בגר בקבר, למה השמיטה הרמב"ם נחלות פ"ה ה"ח ד"ה והנה בכתובות	שפו
לא:	מפיהם ולא מפ"כ, ביאור שיטת הרמב"ם מה נחשב שטר עדות פ"ג ה"ד ד"ה ונראה לומר	לח:	יש בגר בקבר, אמאי לא הסתפקו אם יש נערות בקבר אישות פ"ב ה"ט ד"ה והנה הרשב"א	ס
לא:	האיך שטר קידושין ושחרור כשרים בלא זמן הא אין דו"ח עדות פ"ג ה"ד ד"ה והנה בסנהדרין	למ:	אמאי לא העמידו דאיבערא בקטנות וילדה בנערות אישות פ"ב ה"ט כל הסימן	נו
לא:	לינחיה גבי עדים וכו' ולא מפ"כ, הא בשטר ליכא הפסול עדות פ"ג ה"ד ד"ה והנה ביבמות, ובעה"ח	מא:	בגדר זכיית האב בכו"פ נערה בתולה פ"ב הי"ג ד"ה והנה	צו
מו:	ביאור כל הסוגיא דלוקח עבד מעכו"ם איסוי"ב פ"ג הי"א כל הסימן	נג:	ממאנת יש לה מזונות, בשיטת הרמב"ם וביסוד דין מיאון אישות פ"ב ה"ט ד"ה והנה	סא
מו:	בקושית התוס' האיך מקדש שפחתו לפני טבילת שחרור איסוי"ב פ"ג הי"ב ד"ה והנראה	פר:	במש"כ התוס' דירושת הבעל מיקרי לא ידע דמחיל מכירה פ"ג הי"ג ד"ה ונ"ל	שנב
מח:	בהא דעבד משוחרר א"צ קבלת מצוות איסוי"ב פ"ג הי"ב ד"ה ויסוד	פז:	בהא דאין נשבעין על כתובה, מה הדין בזמה"ז ובגרופה אישות פט"ז הכ"ח כל הסימן	עב
נר:	במח' הראשונים האם חייב למסור עצמו בשוא"ת יסוה"ת פ"ה הי"א כל הסימן	צה:	וכן בע"ח ושני לקוחות, שיטת הרמב"ם בסוגיא מלוה ולוה פ"ח ה"ט כל הסימן	שעו
נדרים				
נר:	במש"כ התוס' דמי שמשליכין אותו הוי כרוצח בשוא"ת יסוה"ת פ"ה הי"א ד"ה וי"ל עוד, ובעה"ח	לו:	שה לבית אבות לאו דאורייתא, ביאור בזה והמסתעף קרבן פסח פ"ה הי"ז ד"ה ואשר וד"ה האומנם	רלט, רמא
נו:	ל"ב דרבה דאניה זונה באונס, מ"ש מכל העריות איסוי"ב פ"א הכ"ב ד"ה והנה	מ:	בק' הר"ן מה החילוק בין הכשר וזולין לדין טהרה בכ"ש מקאות פ"ט ה"ו כל הסימן	שיט
נו:	מימרא דרב עמרם דפסולה לכהונה ול"ב דר"ח לא פליגי איסוי"ב פ"א הכ"ב ד"ה והנה	סמ:	בדין קיים והפר בכ"א נדרים פ"ג הכ"ב כל הסימן	קלת
סו:	יסוד דין שאינו ילוד אינו מאכיל תרומות פ"ח הי"ד ד"ה ולפ"ז	סמ:	ביסוד הדין שאין הקמה אחר הפרה נדרים פ"ג הכ"ב ד"ה ונראה, ובעה"ח	קלט
סו:	בגדר זכית עובר בירושה והנ"מ מזה להאכלת תרומה תרומות פ"ח הי"ד כל הסימן	נזיר		
ער:	חללה לאו זרעו דאהרן, גדר הדין איסוי"ב פ"ז הי"ב ד"ה עוד י"ל	ו:	במש"כ התו' דלר"מ סותר הכל אע"ג דמקצת היום ככולו ביא"מ פ"ד הי"ז ד"ה ולפ"ז יתישב	רג
עח:	ביסוד דין עובר ירך אמו עבדים פ"ז הי"ה ד"ה והנה הא	יז:	יסוד דין שהיה בנזיר, ובגדר איסור "לא יבא" דנזיר ביא"מ פ"ג הכ"א סד"ה והנה בשבועות	קצד
פ:	אכל חלב ונעשה סריס, ביסוד הפלוגתא דרב ושמואל אישות פ"ב ה"ט ד"ה והנה ביבמות, והדיבור שאחריו	מב:	חילוק בין גדר האיסור ביאה לגדר איסור טומאה ביא"מ פ"ג הכ"א ד"ה אכן	קצה
פז:	הנאמנות דעד מיתה כשר היא בגדר עדות גירושין פ"ב הכ"א ד"ה ובעיקר	מג:	תוד"ה והא לא אפשר, במש"כ דלא הוי דרך ביאה ביא"מ פ"ג הכ"א ד"ה והנה עיקר	קצז
פח:	ביאור המחלוקת אם ע"א כשר נאמן נגד רוב פסולים גירושין פ"ב הכ"א כל הסימן	מו:	בטעמא דרבנן דיביא קרבנותיו רק אחר שיטהר ק"פ פ"ו הי"א ד"ה ואשר	רמב
פח:	בדברי הריטב"א בדין כל מקום בעדות איסורין רוצח פ"ט הי"ד ד"ה והנה בפ"ב	נג:	בהא דטומאה שאין נזיר מגלח עליה אינה מדחה פסח ק"פ פ"ו הי"א ד"ה אלא	רמג
פח:	מה בענין לדין כל מקום, תיפוי"ל דהב' אי"נ לומר לא מת רוצח פ"ט הי"ד ד"ה והנה בפ"ב	נח:	בהא דטומאת קבר תלויה בדין טומאה רצועה טו"מ פ"ז הי"ד כל הסימן	רמט
פח:	אם עד פסול נאמן במקום כשר אמאי ל"מ ביה רוב דעות רוצח פ"ט ה"ט"ו (ב) ד"ה והנה עיקר	נה:	בהא דתיבה שזרקה הויא אוהל זרוק ולא כטלית המנפנת טו"מ פ"יא הי"ה ד"ה והנה קשה	רנט
קד:	הא דמהני גדול עוב"ג בחליצה, מ"ש מקידושין וגירושין יבוי"ח פ"ד ה"ט"ז ד"ה ואשר	נח:	יישוב סתירת הברייתות בדעת ריב"ר"י טו"מ פ"יא הי"א כל הסימן	רנז
קה:	חליצה בינו לבינה בלא עדי קיום, הטעם דמהני יבוי"ח פ"ד ה"ט"ז ד"ה ואשר, וסד"ה אלא דבעיקר	סג:	יירד להקר טהור, בביאור המשנה לשיטת הרמב"ם ביא"מ פ"ד הי"ז ד"ה אכן הסוגיא	רא
קה:	הממאנת באיש מותרת בקרובי, ביסוד דין מיאון אישות פ"ב ה"ט ד"ה והנה ברמב"ם	סג:	בקושית התוס' מ"ש טומאת תהום דנזיר מפסח ביא"מ פ"ד הי"ז ד"ה אלא דזה	רג
קיו:	בדין הכחשה מע"א האומר ראיתי לב' האומרים לא ראית רוצח פ"ט הי"ד כל הסימן	סג:	ביאור תי' התוס' דיש ריציז ציץ בנודע לו קודם זריקה ביא"מ פ"ד הי"ז ד"ה אלא דזה	רג
קיו:	אם עד פסול נאמן במקום כשר אמאי ל"מ ביה רוב דעות רוצח פ"ט ה"ט"ו (ב) ד"ה והנה עיקר	סד:	ספק הנזרקין וספק טומאה צפה, אי הוי חד דינא פ"ט הי"ב ד"ה והן יסוד	רפ
כתובות				
ג:	במש"כ התוס' דבשוא"ת א"צ למסור עצמה יסוה"ת פ"ה הי"א כל הסימן	א	סוטה	
ט:	בהא דזנות נאסרת על בעלה בלא עדי קיום יבוי"ח פ"ד ה"ט"ז ד"ה ואשר	פח	ביסוד דין נאמנות ע"א בסוטה, ויסוד איסורא דקו"ס סוטה פ"ג הכ"ג כל הסימן	צז
יח:	ביסוד דין נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד עדות פ"ג הי"ד ד"ה והנה בסנהדרין	שפח	בגדר הנאמנות דע"א, אי הוה כעדות או נאמנות בעלמא רוצח פ"ט ה"ט"ו (א) ד"ה אלא	שמו
יח:	ביאור דברי התו' דהכא לא חשיב כלל קיום גירושין פ"ב הי"ג ד"ה ונראה לומר, ובעה"ח	פב	על איהא איסורים נאמן ע"א בסוטה איסוי"ב פ"א הכ"ב ד"ה והנראה וד"ה ולפ"ז	צח, צט
יט:	באמנה ותנאי נמי נאמנין בהפ"ש מטעמא דל"ח קיום גירושין פ"ב הי"ג ד"ה ונראה לומר	פב	גדר המחייב בהשקאה חלוק מגדר המחייב בעג"ע פ"ט ה"ט"ו (א) ד"ה והנה חלוק	שמו
יט:	בהא דתרי המעידים שפסולי עדות היו חשיבי תרי ותרי עדות פ"ה הי"ז ד"ה וביסוד וד"ה ובעיקר	שצח, שצט	בקושית הגמ' ותתייבם יבומי, קשה הלא היא ספק סוטה יבוי"ח פ"ו הי"ט ד"ה והנה ביבמות	צב
יט:	ביאור שי' הראשונים דאמנה היו דברנו אי"נ אפי' בהפ"ש גירושין פ"ב הי"ג ד"ה אלא דצ"ע	פג	בקושית התוס' דקרא דאיש אחר קאי אסוטה וודאי יבוי"ח פ"ו הי"ט ד"ה והנה בתוס'	צג
כא:	גדר דין ראית ב"ד, האם זה מדין עדות עדות פ"ג הי"ד ד"ה ולכאורה, ובעה"ח	שפט	בהא דהמים בודקין אותה ביש לה ע"א במדה"י סוטה פ"ג הכ"ג ד"ה והנה	צז
לא:	שצירף ידו וכו', קשה דגניבה קדם מכח כמאן דפסיק גניבה פ"ג הי"ב ד"ה והנראה	שלג	האיך מהני מחילת הקינוי להתיר לבעלה הא נאסרה קודם יבוי"ח פ"ו הי"ט סד"ה והנה ביבמות	צב

מפתחות על הש"ס

לא:	אם עד פסול נאמן במקום כשר אמאי ל"מ ביה רוב דעות שמח רוצח פ"ט ה"ו (ב) ד"ה והנה עיקר
מו:	בדין הכחשה מע"א האומר ראיתי לב' האומרים לא ראית רוצח פ"ט ה"ד כל הסימן
מו:	מה בעינן לדין כל מקום, תיפו"ל דהב' אי"ג לומר לא ראית רוצח פ"ט ה"ד ד"ה והנה בפ"ב
גיימין	
ג.	ביסוד דין נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד שפח עדות פ"ג ה"ד ד"ה והנה בסנהדרין
ג:	בגדרי עדי חתימה ועדי מסירה שצו עדות פ"ה ה"ו ד"ה והנה ככר
ד.	בביאור שיטת הרמב"ם דא"צ עדי קיום לר"מ דע"ח כרתי עו גירושין פ"ו ה"ט ד"ה ובפ"ג
ח:	ביאור סוגיא דפלגינן דיבורא שצט עדות פ"ד הל"ז כל הסימן
י:	בהא דערכאות ל"מ לטטר מתנה אע"ג דאנ"ס שזה אמת עז גירושין פ"ו ה"ט ד"ה ובפ"ג
מו.	דילמא לענין מקוואות ור"י היא, ב' ביאורים בסוגיא טומאת אוכלין פ"ז ה"ה ד"ה והנה (שניהם)
מו.	בקושית התוס' דבעינן כשפוח"נ ואמאי סגי בטולה"ט שג טומאת אוכלין פ"ז ה"ה ד"ה והנה י"ל
יו.	מפני מה תקנו זמן בגיטין, תיפו"ל משום דבעי' דו"ח שפח עדות פ"ג ה"ד ד"ה והנה בסנהדרין
יח:	בהא דשייך פסול נמצא א' קאו"פ בעדי שטר שצא עדות פ"ה ה"ו כל הסימן
יח:	במש"כ התו' דיש נחקרה לומר שלא היה א' מהם עד פסול שצא עדות פ"ה ה"ו תחילת הסימן
כב.	בדאשרוש כו"ע ל"פ, ק' דניזיל בתר מקום הבאת שליש קמט תרומות פ"א הכ"ב ד"ה והנה בגיטין
כב:	בגדר דין לשמה בגט ובביאור דברי התוס' יג תפילין פ"א ה"ט"ו סד"ה אלא דקשה, ובעה"ח
כג.	גדר הדין דעכו"ם אדעתיה דנפשיה קעביד יג תפילין פ"א ה"ט"ו סד"ה אלא דקשה
כג:	בסוגיא דמשחרר ולד מעוברת שסו עבדים פ"ז ה"ה כל הסימן
כט.	בהא דכתיבת שטר מתנה ע"י אחר כשר ואין חיסרון מילי סה אישות פ"ג ה"ח ד"ה ונראה לומר
לג:	בהא דמהני ציווי לעדים זה שלא בפני זה, והא ליכא קיום עז גירושין פ"ו ה"ט ד"ה ובגיטין
לו:	הא דמבואר דמהני יאוש בעבד, ק' הא הוקשו לקרקעות שלו גולה ואבדה פ"ט ה"א ד"ה והנה בדברי
לח.	מפקיר עבדו צריך גט שחרור, בגדר דינו בין השחרור לגט קז איסור"ב פ"ג ה"יב ד"ה והנראה
מ.	תוד"ה אותו, ביאור מח' רש"י ותוס' האם מותר בבת חורין קט איסור"ב פ"ג ה"יב סד"ה ויסוד
מב:	עבד שמכרו רבו לקנס, גדר המכירה שנו מכירה פכ"ג ה"ג כל הסימן
מה:	בהא דכתבו נכרי כשר אע"ג דלא כיון לשמה באזכרות יג תפילין פ"א ה"ט"ו ד"ה ויסוד דבר זה
מה:	בק"ו הגמ' דאם עיבוד בעינן לשמה כ"ש כתיבה, ובתו' יב תפילין פ"א ה"ט"ו ד"ה והנה בעיקר
מו.	ביאור יסוד פלוגתא רבה ור"ב בגדר קנין נכרי בא"י קמב תרומות פ"א ה"י ד"ה והנה קשה
מו.	בביאור ד' הראב"ד דקנין נכרי ל"מ להפקיע עצם דין א"י קמג תרומות פ"א ה"י ד"ה וי"ל עוד
מו.	פטור דקנין נכרי תלוי בהבאת שליש, וגדר הבאת שליש קמז תרומות פ"א הכ"ב (ב) ד"ה ונראה
מו.	בהא דקנין נכרי פוטר ולא הוי כפירות חו"ל שנכנסו לארץ קנא תרומות פ"א הכ"ב ד"ה והנה בגיטין דף מ"ז
מח.	למ"ד חלוקת יורשין חוזרת ביובל אמאי כ"א נשאר בחלקו שסג שכנים פ"ב ה"א ד"ה והנה צ"ע
נג.	קושית הגמ' ממי חטאת, להרמב"ם ולהראב"ד שלט חו"מ פ"ז ה"ד כל הסימן
נה.	בסוגיא דחטאת הגזולה רז איסור"מ פ"ה ה"ז כל הסימן
סה.	בהא דפדיית מע"ש חשיבא זכיה לאחרים שנט זכיה ומתנה פ"ד ה"ו ד"ה ונראה וד"ה והנה
סה.	לרש"י דזוכה לאחרים מדרבנן האיך מהני בפדיית מע"ש שנט זכיה ומתנה פ"ד ה"ו כל הסימן
עה.	בדין תנאי קודם למעשה סו אישות פ"ו ה"ד כל הסימן
עה:	אתקין שמואל בגיטא, בד' הר"מ דהוא גם בכתיבת השטר סט אישות פ"ו ה"ד ד"ה והנה ברמב"ם
פר.	הרי זה גיטך ע"מ שתנשאי לפלוני, בשיטת הרמב"ם פ גירושין פ"ח ה"ג כל הסימן

קידושין	
צה	שאני כו"פ וכו', בגדר בעלות האב על כו"פ גנ: נערה בתולה פ"ב ה"יג ד"ה והנה
שעד	בגדר דין עבד כנעני ז. מלוה ולוה פ"ה ה"ג ד"ה והנה בככרי
סו	כתבו לשמה ושלא מדעתה, טעם הפסול מ: אישות פ"ג ה"יח ד"ה ונראה לומר, ובעה"ח
סו	בהא דלא בעינן דעתה מצד דעת המתחייב בשטר מ: אישות פ"ג ה"יח ד"ה ונראה לומר, ובעה"ח
צ	בגדר קדושי יעוד יט. יכור"ח פ"ד ה"ט"ז ד"ה והנה
צ	בגדר דינא דצאי וקבלי קידושייך יט. יכור"ח פ"ד ה"ט"ז ד"ה והנה
קסג	האם שו"כ מהני לקנין כסף כח: מע"ש פ"ח ה"ז ד"ה ואשר יראה
שנג	בגדר חזרת שותו מב: מכירה פט"ו ה"א ד"ה והנראה לומר
רלג	בקושית התוס' דמצינו זה נהנה וזה מתחייב בהקדש מג. מעילה פ"ח ה"א ד"ה ובאמת נראה, ובעה"ח
קעז	המפריש חלתו קמח, הא דלא חל, ובראשונים קעז ביכורים פ"ח ה"ו ד"ה אלא דנראה, ובעה"ח
רמו	בהא דאם אינו ממונו קודם חלוקה אינו ממונו גם אח"כ נג. בכורות פ"ו ה"י ד"ה ונראה
קסה	אילימא ר"מ אמאי משתכר בסלע, ביאור הסוגיא להר"מ נד: מע"ש פ"ח ה"ז ד"ה ואכתי צ"ע
ע	במח' הרמב"ם והראב"ד כתפס"ק בעובר, ובדעת הר"ן ע אישות פ"ז ה"ט"ו ד"ה והנה בני", ובעה"ח
קטז	הולד הולך אחר הפגום ככהן שנשא אלמנה, בביאור הדבר קטז איסור"ב פ"יז ה"ב סד"ה והנה בהא
קטז	חלל שנשא בת ישראל הולד הולך אחר הזכר, ובירושלמי קטז איסור"ב פ"יז ה"ב ד"ה והנה בהא
קיד	תוד"ה והרי חלל, האם נעשית חללה או זונה, ובד' הר"מ קיד איסור"ב פ"יז ה"ב ד"ה והנה בפ"ח
קט	גר נושא ממזרת, בשיטת הרמב"ם דאי אמו מישראל אסור עב: איסור"ב פט"ו ה"ט ד"ה ובאמת
קיג	בהא דבעי' קרא דחללה ל"פ זרעה, ותיפו"ל מלמשפחותם קיג איסור"ב פ"יז ה"ב ד"ה והנה וד"ה עוד י"ל
קיג	בנות ישראל מקוה טהרה, מה דין הולד לגבי דיני כהונה קיג איסור"ב פ"יז ה"ב ד"ה עוד י"ל
ב"ק	
שסה	אבנו סכיננו ומשאנו תולדה דאש, אינן בגדר חיצוי גנ: שכנים פ"א ה"א ד"ה והנה
שלח	בגדר פטור האדון מנזקי עבדו, ומה הדין בגזל ד. גזילה ואבידה פ"ט ה"א ד"ה והנה בפ"א, ובעה"ח
שכט	במח' הרמב"ם והראב"ד בדין אין שמין על הכפל יא. גניבה פ"א ה"ט"ו ד"ה והנה בהא
שלג, שלה	בהא דדין אין שמין תלוי בקנין שינוי יא. גזיא פ"ב ה"ט"ו ד"ה והנה (x) וד"ה ובאמת
שכג, שכג	תם משלם מגופו, יסוד דין מגופו מו: פ"ד ה"ד ד"ה והנה (שניהם)
שסה	אשו משום חציו, הגדר בזה כב. שכנים פ"א ה"א ד"ה והנה, ובעה"ח
תג	עדים זוממין בעדות המצטרפת משתי כיתות כד. עדות פכ"א ה"ט כל הסימן
רצה	בתוד"ה מפץ כמת מנין, ישוב קושית התוס' רצה מטמאי מר"מ פ"ח ה"ד ד"ה והנה בב"ק
יח	יסוד הפטור דמלאכת מחשבת כו: שבת פ"י ה"יז ד"ה והנה בכריתות
שעב	בד' הראשונים דנתקל אינו חייב בנזקי גופו מדין אדם לא. שכירות פ"ג ה"ב ד"ה אלא
שנר	כבר זכו ביה עניים, בדברי התוס' לו: מכירה פכ"ב ה"יז כל הסימן
שכא	מודינא ומפטרינא, האיך מהני הודאת שומר לגבי בעלים מ. נזקי ממון פ"ד ה"ד כל הסימן
שכח	מועד לא שאילי, אמאי תלוי בדעתו מ: נזקי ממון פ"ד ה"א ד"ה עוד י"ל
שפה	בגדר חיוב כופר לירושין, האם הוא ירושה מב: נחלות פ"ה ה"ח ד"ה והנראה
שנו	אמאי חיוב דמים עומד במקום חיוב קנס מג: מכירה פכ"ג ה"ג ד"ה אלא
שכו	מסרו לש"ח וכו', הטעם שאין חייב בנזקי אם שמר כדינו מר: נזקי ממון פ"ד ה"א סד"ה והנה ברמב"ם
שכח	גדר המסירה לשומר לענין נזקין מר: גדר המסירה לשומר לענין נזקין נזקי ממון פ"ד ה"א ד"ה עוד י"ל

מפתחות על הש"ס

מה:	תוד"ה השתא, גדר החיוב שומר על שור תם שנגח וגבוהו נזקי ממון פ"ד ה"ד ד"ה והנה התוס'	שכג	שוב הסתירה אי משכנתא בלא נכייता הוי ריבית קצוצה שעה מלוה ולוה פ"ו ה"ז ד"ה והנה וד"ה ונראה	סו:
מח:	שניהם ברשות הוזקו זב"ז פטורין, בטעם הפטור שכירות פ"ג ה"ב ד"ה אלא, ובעה"ח	שעב	העמידו אצל נכרי, ביאור כל הסוגיא מלוה ולוה פ"ה ה"ג כל הסימן	עא:
נה:	הוציאה ליסטים חייבין, ובירושלמי דהוציאה לאברה חובל ומוזק פ"ז ה"ד ד"ה אלא	שמ	בפלוגתא דמעביר חבית במקום מדרון שכירות פ"ג ה"ב כל הסימן	פב:
נו:	בקושיה הגמ' אמ"ד שומר שמסר לשומר חייב נזקי ממון פ"ד ה"א	שכד	בקושיה התו' רעך אמאי איצטריך קרא למיפטר הקדש רלא מעילה פ"ח ה"א ד"ה ונראה	פז:
ס:	שנתלבתה ברוח שאי"מ, קשה הא אדם מועד לעולם שכירות פ"ג ה"ב ד"ה ונראה, ובעה"ח	שעא	בשיטות הראשונים בדין פטור לקוח מעשר פ"ב ה"א כל הסימן	פח:
סה:	קרן כעין שגנב וכפל כשעת העמב"ד, יסוד הדין גניבה פ"א ה"ט"ו ד"ה ונראה, ובעה"ח	של	תוד"ה תבואת, בקושיהם אחר שנתחייב האיך חוזר ונפטר מעשר פ"ב ה"א ד"ה ובעיקר	פח:
סה:	תברה או שתייה משלם ד', הטעם בזה חו"מ פ"ז ה"ד ד"ה אלא	שמ	בקושיה התוס' מ"ש מע"ש שאסור בפועל מהקדש דשרי רלא מעילה פ"ח ה"א ד"ה ונראה	צ:
סה:	לר"ח דעגל ונעשה איל ל"ה שינוי קשה מבהמה והזקינה גוי"א פ"ב ה"ט"ו ד"ה והנה (X)	שלד	בדין תנאי קודם למעשה אישות פ"ו ה"ד כל הסימן	צד:
סו:	יסוד דין קנין שינוי גוי"א פ"ב ה"ט"ו ד"ה והנה (X)	שלד	בהא דאי יש קנין לגוי פטור אע"פ שהפירות של ישראל ביכורים פ"ב ה"ט"ו ד"ה ונראה	קא:
סו:	יאוש אינו קנין גזלה, וחלוק ביסודו משינוי גוי"א פ"ט ה"א ד"ה והנה בדברי	שלז	שבח אינו חוזר, חילוק בין שבח בידים לשבח דממילא מלוה ולוה פכ"א ה"א ד"ה והנה בפ"א	קב:
סח:	בקושיה התו' מ"ש חילול מע"ש מפדיון פט"ח מע"ש פ"ח ה"ז ד"ה והנה צ"ע	קסו	בגדר חלוקת יורשין, למ"ד יש ברירה ולמ"ד אין ברירה שכנים פ"ב ה"א כל הסימן	ג:
פג:	יסוד חיוב נזקי אדם טוען ונטען פ"ה ה"ב ד"ה אלא דקשה	שפד	בית שפרץ את פצימיו, בענין טומאת קבר טו"מ פ"ז ה"ד כל הסימן	יב:
צ:	גדר דין ראית ב"ד, האם זה מדין עדות עדות פ"ג ה"ד ד"ה ולכאורה, ובעה"ח	שפט	האיסור שפחה תלוי בשם עבד ולא בעבדות בפועל, בתוס' איסור"ב פ"ג ה"יב ד"ה ונראה	יג:
צד:	בהא דדין אין שמין תלוי בקנין שינוי גוי"א פ"ב ה"ט"ו ד"ה והנה (X) וד"ה ובאמת	שלג, שלה	בק' התוס' מה החילוק בין קונה אילן אחד לקנין פירות ביכורים פ"ב ה"יג ד"ה הקונה	כו:
צו:	בהא דלא מהני שינוי בעבדים, אמאי יאוש כן מהני גוי"א פ"ט ה"א ד"ה והנה בדברי	שלו	לא אתי ע"פ ומרע לשטרא, ביאור הדבר גירושין פ"ב ה"ג ד"ה אלא דצ"ע	ממ:
צו:	בקושיה הראשונים אמאי בפחתה אינו משלם כולה גוי"א פ"ב ה"ט"ו ד"ה והנה (ב)	שלו	בגדר הבעלות הנצרכת לקריאת ביכורים פ"ב ה"יג כל הסימן	פא:
צח:	גדר הדין דהרקיבו מקצתן גוי"א פ"ב ה"ט"ו ד"ה והנה (X), ובעה"ח	שלה	בדין טעות במדה מכירה פט"ו ה"א כל הסימן	קג:
קה:	למסק' דמיירי ביש שע"ק אמאי בעי' קרא למיפטר מחומש שבועות פ"ח ה"יג ד"ה והנה בב"ק	קלז	האחין שחלקן בגורל, ביאור הסוגיא שכנים פ"ב ה"א כל הסימן	קו:
קי:	בגדר זכיית הכהן בגזח"ג לאחר החלוקה בכורות פ"ו ה"י ד"ה ונראה	רמו	בדין אין הבן יורש אמו בקבר וכו', וביסוד דין משמוש תרומות פ"ח ה"ד ד"ה אלא דעיקר	קיד:
קי:	בהא דירושין חייבין במעשר בהמה, בשיטת הרמב"ם בכורות פ"ו ה"י ד"ה ונראה	רמו	גם אם עובר אינו זוכה מ"מ אית ליה דין ירושה תרומות פ"ח ה"ד ד"ה והנראה	קמב:
כ"מ				קמב:
ד:	ביסוד פטורא דהילך אישות פט"ז הכ"ה ד"ה אלא דקשה, ובעה"ח	עג	הא אמר ר"ש וכו', ק' הא לר"ש לעובר אין זכיה דאין פוסל קנה תרומות פ"ח ה"ד ד"ה אמנס	קמב:
ד:	בד' הר"מ דפטור דמודה בשטר מצד ממון שא"י לכפור בו אישות פט"ז הכ"ה ד"ה אלא דקשה	עה	ביסוד דין בע"ח גובה את השבח מלוה ולוה פכ"א ה"א ד"ה והנה קשה	קנו:
ד:	אין נשבעין על כפירת שע"ק, ק' הא איכא גמי מטלטלין אישות פט"ז הכ"ה כל הסימן	עב	בטעמא דמתני' דאין הבע"ח נוטלין אם הבן מת ראשון נחלות פ"ה ה"ח כל הסימן	קנו:
ה:	יסוד דין דמי קרקע בקרקע טוען ונטען פ"ה ה"ב ד"ה והנראה	שפג	תוד"ה אמר אביי, בגדר הדין דע"א בשטר אינו נאמן כלל עדות פ"ה ה"י ד"ה והנה כבר	קסה:
יא:	חצר שאינה עומדת בצידה מהני רק מדין שליחות, ונפק"מ גירושין פ"ו ה"ט ד"ה והנה ביבמות, ובעה"ח	עו	גדר הצירוף של ע"א בשטר וע"א בע"פ עדות פ"ה ה"י ד"ה והנה כבר	קסה:
מו:	בהא דגביית השבח תלויה בדין אחריות, ויסוד דין אחריות מלוה ולוה פ"ט ה"ח ד"ה אלא, ובעה"ח	שעז	סנהדרין	
מו:	ביסוד דין בע"ח גובה את השבח, ובשיטת הרמב"ם מלוה ולוה פכ"א ה"א ד"ה והנה קשה	שפ	מלקות בשלשה, גדר דין מלקות בב"ד עדות פ"כ ה"ב ד"ה ונראה	ב:
לג:	גדר מכירת פרה לכפילא, ובד' התוס' מכירה פכ"ג ה"ג כל הסימן	שנו	ביאור סוגיא דפלגין דיבורא עדות פ"ד ה"ז כל הסימן	י:
לו:	ביסוד הפלוגתא בשומר שמסר לשומר נזקי ממון פ"ד ה"א ד"ה והנה יש	שכה	גדר הצירוף בעדות מיוחדת רוצח פ"ט ה"ייד ד"ה ולפי	ל:
לו:	ביאור הטענה האיך לא מהימן לי בשבועה שכירות פ"א ה"ד ד"ה אלא	שע	והא בעי' דו"ח, קשה הא שטר הוי כמי שנחקרה עדות פ"ג ה"ד ד"ה ולכאורה	לב:
לו:	חילוק בין ההיא סבתא לבין מפקיד על דעת אשתו ובניו נזקי ממון פ"ד ה"א סד"ה והנה לענין	שכו	בהא דבעינן זמן כתיבת השטר ולא זמן המעשה עדות פ"ה ה"י ד"ה ובעיקר	לב:
מג:	תברה או שתייה משלם ד', הטעם בזה חובל ומוזק פ"ז ה"ד ד"ה אלא	שמ	קבר שפינהו, הטעם שמקומו נטהר טו"מ פ"ז ה"ד ד"ה והנה התוס'	מו:
מד:	הזהב קונה את הכסף, יסוד הדין מע"ש פ"ח ה"ז ד"ה ואשר, ובעה"ח	קסג	ביסוד דין הזמנה מילתא בעצם הקדושה לכו"ע תפילין פ"א ה"י"א ד"ה אלא דצ"ע	מח:
ג:	בגדר חזרת שותות מכירה פט"ו ה"א ד"ה והנראה לומר	שנד	בהא דדין עיבוד לשמה תליא בדין הזמנה מילתא תפילין פ"א ה"י"א ד"ה והנה התוס'	מח:
נא:	בגדר לא ידע דמחיל מכירה פ"יג ה"ג ד"ה ונ"ל וד"ה והנה הרי	שנא, שנב	בהא דעור הבתים חשיב רק תשמישי קדושה תפילין פ"א ה"י"א ד"ה ובעיקר	מח:
פב:	שנים מהלכין בדרך, אמאי חייב למסור עצמו להצלת חברו יסוד"ת פ"ה ה"א סד"ה וי"ל עוד, ובעה"ח	ב	בהא דב"נ אצל ב"נ אוכל, וברש"י מעילה פ"ח ה"א ד"ה ונראה	נו:
סב:	הטעם דמשכנתא בלא נכייता הוי רק אבק ריבית מלוה ולוה פ"ו ה"ז כל הסימן	שעד		

מפתחות על הש"ס

סח:	לס"ד דקטן נהרג, הא אין מקבלין עדים שלא בפני בע"ד גירושין פ"ו ה"ט ד"ה ולפ"ו נראה	עט	סז:	ביסוד דין נבלה שאינה ראויה לגר, ובאיסה"ג מאכ"א פט"ו ה"א ד"ה והנה	קלא
סח:	יסוד חיובא דבסו"מ אין זה חיוב על הגברא גירושין פ"ו ה"ט ד"ה ולפ"ו נראה	עט	סז:	בקושית הרשב"א אמאי נטל"פ חשיב אינו ראוי לגר מאכ"א פט"ו ה"א ד"ה והנה בפ"ד	קלא
סח:	בגדר חיוב מלקות על האכילה הראשונה של בסו"מ ממרים פ"ז ה"ז ד"ה והנראה וד"ה והנה	תד, תה	עג:	יי"ג שנפל לבור וכו', הא דלא מצטרף היין לבטל תרומות פ"ג ה"ט ד"ה אלא	קנו
עא:	בדין הקיף זקן לאחר אכילה ראשונה לענין חיוב מלקות ממרים פ"ז ה"ז כל הסימן	תד	עג:	ב' כוסות שמוזגן וכו', הטעם שאין היין חולין מצטרף תרומות פ"ג ה"ט ד"ה לוג וד"ה אלא	קנו
עב:	בדין הצלת האם בנפש העובר רוצח פ"א ה"ט כל הסימן	שמא	הוריות		
עב:	גדר הצלת נרדף, וגדר חיוב הרודף רוצח פ"א ה"ט ד"ה ובביאור וד"ה אלא	שמא	ב:	בגדר הפטור מקרבן יחיד היכא דעושים ע"פ הוראת ב"ד שגגות פ"ג ה"ד ד"ה והנה בעיקר, ובעה"ח	רמז
עד:	יסוד הדין דמאי חזית יסוה"ת פ"ה ה"א כל הסימן	א	ג:	בספק הגמ' אם מצטרף הוראה להוראה, ובקושית התוס' שגגות פ"ג ה"ד כל הסימן	רמז
עד:	במש"כ התוס' דמי שמשליכין אותו הוי כרוצח בשוא"ת יסוה"ת פ"ה ה"א ד"ה וי"ל עוד, ובעה"ח	א	זבחים		
עד:	בביאור המח' אי חייב למסור עצמו בשוא"ת יסוה"ת פ"ה ה"א כל הסימן	א	ג:	בגדר הצלת תוך תוכו כלים פ"ד ה"ח וט' ד"ה ואשר יראה וד"ה אלא דצ"ע	שי, שיג
עז:	בקושית התוס' שיוכשר אשו משום חיציו בשחיטה שכנים פ"א ה"א ד"ה והנה	שסד	ט:	בגדר דין מחשבין מעבודה לעבודה וביאור הסוגיא ק"פ פ"ב ה"ו (א) ד"ה אכן נראה, ובעה"ח	רלד
עה:	גדר דין ראית ב"ד, האם זה מדין עדות עדות פ"ג ה"ג ד"ה ולכאורה, ובביאורים	שפט	יד:	שאני פרה דקדשי בדה"ב היא, בגדרי הקדש דפרה אדומה מעילה פ"ב ה"ה כל הסימן	רכט
פז:	עדי גנבה בנפש שבאו קודם עדי מכירה, טעם הפטור עדות פכ"א ה"ט כל הסימן	תג	טז:	בגדר הולכה שלא ברגל והולכה לחוץ, והטעם דא"א לתקן פסוהמ"ק פ"ג ה"ט ד"ה ונראה לומר	רכ
מכות					
ב:	זממו לעשותו חלל, אמאי הוי כאש"ז עדות פ"כ ה"ב ד"ה אלא דלפ"ז	תב	כד:	נעקרה האבן מהו, ביאור הסוגיא לשיטת הרמב"ם בית הבחירה פ"א ה"י כל הסימן	קפז
ב:	בגדר פסול חלל איסור"ב פ"ז ה"ב ד"ה עוד י"ל וד"ה והנה בהא	קיג, קטז	כד:	נעקרה האבן, אמאי לא נתבטלה הקדושה מדין הכל בכתב ביה"ב פ"א ה"י ד"ה והנה לפי	קפח
ג:	חילוק בין אונאה לשביעית לענין מתנה עמשכ"ב מכירה פ"ג ה"ג ד"ה ונ"ל	שנא	כה:	יסוד פסול נשפך על הרצפה מעה"ק פ"ג ה"יב ד"ה והנה יסוד	ריא
ה:	כאשר זמם ולא כאשר עשה, בביאור ש' הר"מ במלקות עדות פ"כ ה"ב כל הסימן	תא	כה:	ביאור האופן של הווייתן ע"י טומאה, ועוד מקואות פ"ט ה"ט ד"ה והנה בובחים	שיח
ה:	ביסוד דין תרי כמאה גירושין פ"יב הכ"א ד"ה ובעיקר וד"ה אלא	פה, פז	כו:	בבואם עד שיהא כולו, מ"ש מביאת בית מנוגע דסגי ברובו ביא"מ פ"ג הכ"א ד"ה והנה עיקר	קצז
ה:	הא דהשוה הרמב"ם שנים מזימין את הג' לדין תרי כמאה גירושין פ"יב הכ"א ד"ה אלא דבעיקר	פז	כו:	שלא במקומו כמקומו, בנתן את הניתנין בחוץ בפנים פסוהמ"ק פ"ב ה"ט"ז ד"ה ונראה לומר	ריו
ו:	והוא שהעידו כולן תוכ"ד, יסוד הצירוף, והאין זה בשטר עדות פ"ה ה"ו ד"ה ונראה להוכיח	שצד	לד:	והאמר מר והבשר לרבות עצים ולבונה, ביאור המו"מ פסוהמ"ק פ"יח ה"יב ד"ה ונראה	רכד
ו:	בסוגיא דפלגינן דיבורא, ובקושית הראשונים מהירושלמי עדות פ"יד ה"ז כל הסימן	שצט	לד:	חיוב טומאת הגוף הוא רק בקרבן, ולפ"ז האי סוגיא כרבי פסוהמ"ק פ"יח ה"יב ד"ה אלא	רכה
טז:	גדר חיוב תשלומין בגזילה כשאינה בעין, דשני דינים הם גר"א פ"ט ה"א ד"ה והנה ברמב"ם	שלח	לד:	פסול מהו שיעשה שיריים, ביסוד דין שיריים מעה"ק פ"יט ה"יג ד"ה והנראה	ריד
יז:	ברית נשמה חשיבא, ובקושית התוס', שני דיני בריה מאכ"א פ"ד ה"ג סד"ה והנראה	קכא	לד:	בשיטת הרמב"ם דהדם שבכוס עצמו נפסל פסוהמ"ק פ"יד ה"ב ד"ה אחד מן	רכא
כג:	כפתורו ורץ מב"ד פטור, יסוד הדין דכפיתו פוטרת עדות פ"כ ה"ב ד"ה ונראה, ובעה"ח	תא	לד:	ביאור יסוד הפלוגתא דראב"ש ורבנן מעה"ק פ"יט ה"יג ד"ה והנראה	ריד
שבועות					
יז:	יסוד דין שהיה, במקדש ובגזיר ביא"מ פ"ג הכ"א סד"ה והנה בשבועות	קצד	לח:	שלש מתנות שבחטאת חל בהו שם שיריים מעה"ק פ"יט ה"יג ד"ה והנראה	ריד
יז:	ישוב קושית התו' מ"ש שהיה ממחולל ועומד, ובתירוצם ביא"מ פ"ג הכ"א ד"ה אכן	קצד	מב:	ישוב קושית התוד"ה הקומץ דבעינן משילת האור ברובו פסוהמ"ק פ"ג ה"ח ד"ה והנה בתוס'	ריט
יז:	הנכנס לבית המנוגע, החילוק בין דרך אחוריו לדרך פניו ביאת מקדש פ"ג הכ"א ד"ה והנה בשבועות	קצד	מג:	בגדר הק"ו דעולא אם אחרים מביא לידי פיגול וכו' פסוהמ"ק פ"ג ה"ח ד"ה עוד י"ל	ריח
יז:	ביאור מש"כ התוס' דנכנס דרך אחוריו הכלים טהורים טומאת צרעת פט"ז ה"ה ד"ה ונראה	קצד	מג:	בגדר הדין אם ירדו יעלו ובהא דתלי זה בדין פקיעת פיגול ריו	ריו
יז:	טמא שנכנס דרך גגין פטור, קשה דלא גרע מנטמא בפנים ביאת מקדש פ"ג הכ"א ד"ה והנה עיקר	קצו	מר:	בקושית התו' על מש"כ רש"י דגזה"ג משולחן גבוה קזכו בכורות פ"ו ה"י ד"ה ונראה	רמו
יח:	אמאי סמוך לווסתה הוי פושע טפי אי ווסתות דרבנן איסור"ב פ"ד ה"יב ד"ה אכן	קא	מה:	בהא דטומאת הגוף לא נאסרה היכא דהותרה טומאת בשר פסוהמ"ק פ"יח הכ"ד ד"ה והנה שם	רכו
לז:	בהא דפטור על כפי' שע"ק אע"ג דכופר גם שעבוד מטלט' אישות פט"ו הכ"ה ד"ה והנה	עב	מה:	בביאור הל"ק דבטומאת הגוף לכו"ע אינו לוקה פסוהמ"ק פ"יח הכ"ד כל הסימן	רכה
לז:	בקושית התוד"ה ואין נשבעין שבועות פ"ח ה"יג ד"ה וכן וד"ה ואשר	קלו	ע:	יסוד דין טומאת אכילת נבלת עוף טהור אבות הטומאות פ"ג ה"א כל הסימן	רחצ
מט:	שביעית משמטת את השבועה, הגדר בזה שמיטה ויובל פ"ט ה"ו כל הסימן	קעח	עח:	בדין איסורין מבטלין זא"ז, גדר הביטול ודיניו תרומות פ"ג ה"ט ד"ה והנה	קנז
מט:	בד' הר"ן דאע"ג דהמלוה לא נשמטת מ"מ נעשה כופה"כ שמיטה ויובל פ"ט ה"ו ד"ה ונראה	קעט	פב:	בהאת דם חטאת בדרך משופש, ובתו' מנחות כז:	קצז
ע"ז					
סז:	בדין צירוף טעמים למלקות, ובסברת התוס' ד"ה ורבא מאכ"א פ"יד ה"ו ד"ה ונראה	קכט	פג:	כל מידי דחשיב עליה בהיכל, ביאור הסברא בזה פסוהמ"ק פ"ב ה"ט"ז ד"ה ונראה לומר	ריו
סז:	תוד"ה אמר ר"י, בביאור שיטת רבינו אליהו מאכ"א פט"ו ה"א כל הסימן	קלא	פה:	ביאור פסק הרמב"ם דבכיפר פוסל אפי' שוגג פסוהמ"ק פ"ב ה"ט"ז כל הסימן	רטז
				גדר דין משילת האור בעצמות דאינן בני הקרבה פסוהמ"ק פ"ג ה"ח ד"ה ואשר יראה	ריח

מפתחות על הש"ס

בכורות	
יא:	אתינא מכח גברא דלא מצית וכו', ב' ביאורים בזה קמה תרומות פ"א הי"א כל הסימן
יד.	בהא דחלה קדוה"ג על בע"מ עובר איסור"מ פ"ג ה"י ד"ה ונראה
מו.	בהא דאיבער מנכרי הוי לוי והא משפחת אם אינה משפחה קי איסור"ב פט"ו ה"ט ד"ה והנה בכורות
מו.	בד' התוד"ה אלא דכהנת שנתחללה אינה לויא קיא איסור"ב פט"ו ה"ט ד"ה והאומנס
ערבין	
יב:	הנך שני דאגלינהו כו', האיך בחזרתו נשתנה המנין, ובתו' קפג שמיטה ויובל פ"י ה"ה ד"ה והנה בערכין
כט.	בתי ע"ח נוהג רק בזמן היובל, תלוי רק בקידוש לענין יובל קפה שמיטה ויובל פ"ב ה"ט"ז ד"ה ולכאורה
לב:	מנו יובלות לקדש שמיטין, ביאור, ומ"ש לאחר חורבן דלא קפא שמיטה ויובל פ"י ה"ה ד"ה ואשר יראה
לב:	מנו יובלות לקדש שמיטין, אם הוא דאורייתא או דרבנן קפג שמיטה ויובל פ"ב ה"ט"ז ד"ה והנה בערכין
לב:	הא דאין יובלות עולין למנין שמיטין, הגדר בזה קפא, קפג שמיטה ויובל פ"י ה"ה ד"ה ואשר וד"ה והנה הראב"ד
תמורה	
יז.	בהא דטרפה לאחר הקדש אין ממירין בה ובבע"מ כן רו איסור"מ פ"ג ה"י ד"ה והנה
כא:	בגדר הדין דבכור חו"ל אינו קרב לר"ע קסא מע"ש פ"א הי"ד ד"ה והנה
כה:	עובר ירך אמו היינו רק לגבי העובר ולא לגבי האם שסו עברים פ"ו ה"ה ד"ה והנה הא
בריתות	
יד.	בהא דתלי הגמ' דינא דאם ירדו יעלו בדין פקיעת הפיגול ריז פסוהמ"ק פ"ג ה"ח כל הסימן
יח.	השוחט אשם תלוי בחוץ חכמים פוטרין, ובתוד"ה וחכמים ריג מעה"ק פ"י"ח ה"י ד"ה ואשר
כ:	בהא דחותה גחלים חייב ב' אע"ג דדשא"מ אסור רק דרבנן יח שבת פ"י הי"ז ד"ה והנה בכריתות
מעילה	
מו.	בהא דקדשי בה"ב שמתו לא יצאו מידי מעילה רכט מעילה פ"ב ה"ה ד"ה והנה באמת
יח.	אין מעילה אלא שנינו, יסוד איסור מעילה רלא מעילה פ"ח ה"א ד"ה ונראה, ובעה"ח
תמיד	
פ"ה מ"ד	בקושית הרא"ש דהבוחן חוצץ בעבודת הולכת הקטורת רו תמידין ומוספין פ"ג ה"ד כל הסימן
נדרה	
מו.	בגדר הדין דווסתות דרבנן קא איסור"ב פ"ד הי"ב ד"ה אכן
מד.	בקושית התוד"ה אמר רב ששת קנה תרומות פ"ח ה"ד ד"ה אמנס
נב:	בגדר הדין דהלכה כדברי כולן להחמיר בשיעור ב' שערות סב אישות פ"ב ה"ט"ז כל הסימן
נה.	תוד"ה אבן מסמא, יסוד דין אבן מסמא רצה, רצז מטמאי מו"מ פ"ח ה"ד ד"ה והנה (שניהם)
כלים	
פ"א מ"ג	יסוד דין אבן מסמא במשא ובמשכב רצה, רצז מטמאי מו"מ פ"ח ה"ד ד"ה והנה (שניהם)
פ"א מ"ג	בביאור דברי פיה"מ דבבועל נדה בעינן שישאנו כולו רצו מטמאי מו"מ פ"ח ה"ד ד"ה ובדברינו
פ"ב מ"א	יסוד דין טומאת כלי חרס מתוכו רעג, רצה טו"מ פ"י"ח ה"א, מטמאי מו"מ פ"ח ה"ד
פ"ב מ"א	תוך כלי חרס הוא רק תנאי בשם כלי רפה טו"מ פ"כ ה"ב ד"ה והנה מדברי
פ"ב מ"ג	סילונות שלא נעשו לקבלה, גדר הדין שאינם טמאים שטו מקואות פ"ו ה"ד ד"ה והנה סיים
פ"ג מ"ד	החילוק בין סתם בזפת בעודה כלי לסתם לאחר שנשברה שיג כלים פ"י"ט ה"ג כל הסימן
פ"ח מ"ב	בדין שיעור הנקב המבטל הצלת כלי בתוך כלי שי כלים פ"י"ד ה"ח וה"ט ד"ה ואשר יראה
פ"ט מ"א	יסוד הדין שכלים בלועים במגופה ניצלים רפד טו"מ פ"כ ה"ב ד"ה והנראה

צב:	פירכסה וכו', הפוסל הוא מעשה ההבאה ולא עצם הביאה קצז ביא"מ פ"ג הכ"א ד"ה והנה עיקר
צג:	קיבל דם פחות מכשיעור האם מהני לחזור ולצרפו, והטעם ריא מעה"ק פ"ג הי"ב ד"ה והנה יסוד, ובעה"ח
קח.	ביישוב קושית התוד"ה שחיתט לילה רכג פסוהמ"ק פ"ד ה"ב ד"ה והנה
מנחות	
כג:	בסוגיא דמצה שתיבלה ובקושית התוס' מא חמץ ומצה פ"ו ה"ה (א) ד"ה ונראה דהכי
כה.	עוון שמאל הותר מכללו ביוה"כ, מה הדין כל השנה רטז תו"מ פ"ג ה"ד ד"ה והנה במנחות
כו.	מעלהו ומקטירו אפילו בהמיינו, קשה דהוי חציצה רטו תו"מ פ"ג ה"ד ד"ה והנראה לומר
כו:	יסוד הפסול בקומץ שנשפך ואספו ריא מעה"ק פ"ג הי"ב כל הסימן
כו:	תוד"ה למיעוטי, בביאור המח' בין שני התירוצים קצז ביא"מ פ"ג הכ"א ד"ה והנה עיקר
לד.	יכול יכתבנה על האבנים וכו', ביאור הסוגיא י תפילין פ"א הי"א ד"ה ולפ"ו
לד.	בתוד"ה כתיבה, בנידו"ד תלוי גדר דין ספר במזוזה יא תפילין פ"א הי"א ד"ה ונראה דבס"ת וד"ה והנה
לד:	הא דמותר לשנות מש"ר לש"י בחדתא דקדו' הכתב שוה ז תפילין פ"א הי"א ד"ה ובעיקר
לד:	הא דמותר לשנות מש"ר לש"י אע"ג דהם עצם הקדושה ח, ט תפילין פ"א הי"א ד"ה אלא דצ"ע, ובעה"ח
נב.	בקושית התוס' אמאי איצטריך קרא דאין מועלין באפרה רכט מעילה פ"ב ה"ה כל הסימן
חולין	
יא.	חטאת קרייה רחמנא, בגדר קדושת פרה אדומה רכט מעילה פ"ב ה"ה כל הסימן
נה.	ביסוד דין עובר ירך אמו שסו עברים פ"ו ה"ה ד"ה והנה הא
נה.	בישוב קושית התוד"ה מכאן וביסוד דין יוצא מן הטמא קיט מאכ"א פ"ג הי"א כל הסימן
סא.	סימני טומאה בעופות, חשבון הסוגיא לפי הראשונים קיז מאכ"א פ"א ה"ט"ו כל הסימן
עא:	מה לכ"ח שכן אין מטמא מגבו וכו', ביאור הסוגיא רפד טו"מ פכ"ב הי"ב ד"ה והנראה
עט:	יסוד הפלוגתא אי חוששין לזרע האב קיט מאכ"א פ"ג הי"א כל הסימן
עט:	בגדרי כוי לענין חלב ואותו ואת בנו קלד שחיתה פ"ב ה"ט ד"ה והנראה
עט:	בישוב קושית התוד"ה בין לרבנן קלה שחיתה פ"ב ה"ט ד"ה והנה
צו.	בקושית התוס' ד"ה מ"ט מגיה"נ, יסוד שיש שני דיני בריה קא מאכ"א פ"ד ה"ג ד"ה והנראה
צו:	בקושית התוד"ה ורבי יהודה קא מאכ"א פ"ד ה"ג סד"ה והנראה
קב.	בהא דמהני באבמה"ח דין בריה לצירוף גידין ועצמות קא, קכב מאכ"א פ"ד ה"ג ד"ה והנראה וד"ה אלא דיסוד
קב:	החילוק בין בחייה דסגי בכ"ש למיתתה דבכזית להרמב"ם קכב מאכ"א פ"ד ה"ג ד"ה אלא דיסוד
קג:	חילקו מבחור פטור, בטעם הדין קכב מאכ"א פ"ד ה"ג ד"ה אלא דיסוד
קח.	ביסוד דין אפשר לסוחטו אסור קכו מאכ"א פ"ט ה"ט ד"ה ונראה לומר
קח:	הא דבלא ניער אין נאסרות החתיכות מכח החתיכה עצמה קכו מאכ"א פ"ט ה"ט ד"ה ונראה לומר
קט.	דלמא אפשר לסוחטו אסור וכו', ביאור הסוגיא קכו מאכ"א פ"ט ה"ט ד"ה ויסוד
קט.	ברש"י ד"ה ותו לא מידי קטז תרומות פ"ג ה"ט ד"ה אלא
ק"ח:	הכשר תחילת טומאה הוא, יסוד דין הכשר שב טומאת אוכלין פ"ב ה"ד ד"ה והנה הא דק"ל
קכד:	יסוד דין נוגע וחוזר ונוגע רסט טו"מ פ"י"ח ה"ז ד"ה אמנס
קכה:	יסוד דין טומאה רצועה רנא, רסד טו"מ פ"ו ה"ד ד"ה והנה הרמב"ם, ופי"ב ה"א ד"ה והנה
קכה:	במח' אי פחות מטפח חשיב כנוגע, והא דט"ר הוי כנוגע רעו טו"מ פ"י"ט ה"א (ג) ד"ה והנה תנן, ובעה"ח
קכו:	פירות שיכשו, גדר הדין שהם כתלושים לענין טומאה ש טומאת אוכלין פ"ב ה"ד ד"ה ונראה
קלה.	במח' האם שותפין חייבין בראה"ג, וביסוד חיוב ראה"ג קעח ביכורים פ"י הי"ד כל הסימן

מפתחות על הש"ס

פ"י מ"א	היו כפויין על פיהן, ביאור המח' אי בעינן מירוח צ"פ	רפא
פ"א מ"ב	יסוד הדין דבעינן בכלי מתכות שם בפ"ע כלים פ"י הט"ו ד"ה והנה בכלים וד"ה ונראה	שז, שח
פ"א מ"ו	קרן עגולה טמאה ופשוטה טהורה, ביאור המשנה להר"מ כלים פ"י הט"ו ד"ה החצוצרת	שז

אהלות

פ"א מ"ב	יסוד דין חרב הרי הוא כחלל	רסח
פ"ג מ"א	בגדרי טומאת אוהל	רמט
פ"ג מ"א	ביסוד דין נוגע וחוזר ונוגע	רסט
פ"ג מ"א	יסוד הדין שמאהיל מקצתו נטמא כולו	רסט
פ"ג מ"ג	היה מקומו קטפרס, חילוק ממדרון כלפי פנים לכלפי חוץ	שה
פ"ג מ"ו	יסוד דין סוף טומאה לצאת	רסג
פ"ג מ"ו	ביב שאין בו פו"ט, האם טומאה נכנסת לפחות מטפח	ער
פ"ד מ"א	יסוד הדין דנסר שע"ג כלי שיש בו מ"ס חוצץ כצמיד פתיל	רסב
פ"ד מ"א	האם כלי חרס הבא במידה חשיב כאוהל להציל בלא צ"פ	רעב
פ"ד מ"ג	מגדל העומד בפתח וטומאה בבית, במח' הר"מ והר"ש	רסג
פ"ד מ"ג	בהא דאוהל בתוך אוהל חוצץ בפני הטומאה, הגדר בזה	רפב, רפג
פ"ו מ"ג	מחצה למחצה הבית טמא וכו', ביאור הענין	רפו
פ"ו מ"ה	באין שם פו"ט, האם כל הבית טמא אחרי שבקעה טומאה	רצא
פ"ו מ"ה	ביש שם פו"ט, האם הבית ג"כ נטמא מכח טומאת קבר	רצא
פ"ו מ"א	האם בעינן שיהא בקבר חלל טפח, במח' הר"מ והראב"ד	רמוח
פ"ו מ"א	סמך לה סוכות טמאות, בשיטת הרמב"ם	רנה
פ"ו מ"ב	בפירוש המשנה בחלוקה שבין תוך האוהל לחוצה לו	רסו
פ"ו מ"ב	חצי זית מתוכו כו', האיך שייך בזה יש נוגע וחוזר ונוגע	רסט
פ"ו מ"ו	בדין הצלת האם בנפש העובר	שמא
פ"ח מ"א	יש מביאין ולא חוצצין, יסוד החילוק בין הבאה לחציצה	רס
פ"ט מ"א	כזית נתון תחתיה, כשי" הר"מ דכנגדה טמא גם בתוכה	ערה
פ"ט מ"א	לשיטת הר"מ דתוכה כנגדה טמא אמאי לא פשטה טומאה	רעו
פ"ט מ"א	לשיטת הראב"ד דמייירי ככוורת חרס אמאי לא נטמאת	רעג
פ"ט מ"א	בביאור שיטת הר"מ דתחתיה טמא רק כנגד הטומאה	ער
פ"ט מ"א	הא דטומאה בוקעת תחתיה אע"ג דאין שם טע"ט	ער
פ"ט מ"א	בהא דטומאה עולה מעל הכוורת ואין הצ"פ מפסיק בעדה	רסב
פ"ט מ"א	מקור הדין דהטומאה עולה מעבר לכוורת	רעט
פ"ט מ"ג	היתה אפוצה, בביאור הדבר לשיטת הרמב"ם	ערה
פ"ט מ"ג	בהא דבאפוצה אין טומאה בוקעת לתוכה אפילו כנגדה	ערה
פ"ט מ"ד	היתה גבוהה מן הארץ, בביאור שיטת הראב"ד	רעד
פ"ט מט"ו	הנוגע בה מ"מ טמא, אמאי אין אוהל חוצץ בפני הטומאה	רצב
פ"י מ"ג	ר' יוסי אומר כו', קשה אמאי לא יטמא המאהיל כנגדה	רעז, רפו, רפט
פ"י מ"ד	בהבאת טומאה מאוהל לאוהל אי בעינן לדינא דחבוט רמי	נג

נגעים

פ"ג מ"ח	טלית טהורה שהכניס ממנה וכו', גדר הדין שנטמאת כולה	ער
פ"ג מ"י	החילוק בין הוא בפנים וידיי בחוץ להוא בחוץ וידיי בפנים	רצג
פ"ג מ"י	גדר הדין שהבא אל הבית מטמא בגדים	רצג

טהרות

פ"ח מ"ח	עריבה שהיא קטפרס, ביאור המשנה	שו
פ"ח מ"ט	הניצוץ והקטפרס וכו' אינו חיבור, ביאור המשנה	שג

מקואות

פ"א מ"ו	מעין שרבו עליו שאובין, החילוק בין דין זוחלין לדין כ"ש	שיט
פ"ד מ"ג	סילון שלא נעשה לקבלה לא פוסל, הדין בחיבור מקואות	שיט
פ"ה מ"א	מעין שהעבירו ע"ג שוקת, ובר"ש	שטז
פ"ה מ"ב	העבירו ע"ג כלים, ביאור המשנה	שטז, שז
פ"ה מ"ה	הזוחלין כמעין והנוטפין כמקוה, ביאור המשנה להר"מ	שטז
פ"ה מ"ה	ביאור מחלוקת ר' יוסי ור' יהודה	שטז, שז
פ"ה מ"ו	גל שנתלש, החילוק בין דין מ"ס לדין טהרה בזוחלין	שיח
פ"ו מ"א	עוקת המערה אם אינה מעמדת עצמה כו', ביאור בזה	שג
פ"ו מ"ו	עירוב מקואות כשפוח"ג, יסוד הדין	דש
פ"ו מ"ה	ביאור מח' ר"י ורבנן אי סגי בשפוח"ג או בעינן רובו	שו
פ"ו מ"ח	מושכו ומשיקו אפי' כשערה, דקשה הא בעינן כשפוח"ג	שג
פ"י מ"ו	יסוד הדין דמים טמאים נטהרים במקוה	שד

מכשירין

פ"א מ"א	במח' הר"מ והראב"ד בביאור כל משקה שתחילתו לרצון	ש
---------	--	---

זבים

פ"ד מ"ו	ארבע טליות תחת רגלי המטה, הטעם דחשיב נישא רובו	רחצ
פ"ה מ"ד	מקצת טהור על הטמא טמא, הרי גידה אינה לאיברים	רצה
פ"ה מ"ד	מקצת טמא על הטהור טמא, הרי לא הסיט את כל הטהור	רצו
פ"ה מ"ד	ר"ש מטהר, טעמא דר"ש	רצו